

371.4044

45536

7.3

การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบ
ของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดงวิทยา จังหวัดอุดรธานี

ปริณฎาณิพนธ์

ของ

นิคม ชนะไพฑูรย์

20 ก.ค. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

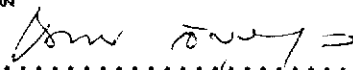
กรกฎาคม 2535

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

184890

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

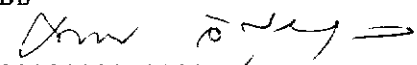
..........ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จิตรศุกุล)

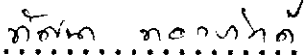
..........กรรมการ

(อาจารย์ทัศน ทอภักดิ์)

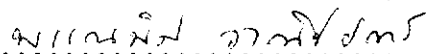
คณะกรรมการสอบ

..........ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จิตรศุกุล)

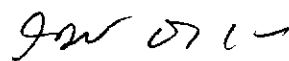
..........กรรมการ

(อาจารย์ทัศน ทอภักดิ์)

..........กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์พรพงศ์ วาณิชยการ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..........คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่...๑๘...เดือน...กรกฎาคม...พ.ศ. 2535

ประกาศขอบคุณ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลงด้วยดี เนื่องจากความกรุณาอย่างสูงจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกกุล อาจารย์ทัศนาก ทอภักดิ์ และอาจารย์พรเทพ
วณิชยการ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้
ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และรองศาสตราจารย์
กมลรัตน์ กรีทอง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สมบูรณ์
ขอกราบขอบพระคุณ คณะจารย์ในภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวทุกท่าน ที่กรุณาให้
ความเอื้อเฟื้อในการให้คำปรึกษาความรู้ จนสามารถทำงานวิจัยครั้งนี้ได้สำเร็จ

นิคม ชนะไพฑูรย์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
คำนำ	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	9
เอกสารเกี่ยวกับผู้นำ	9
ความหมายของผู้นำ	9
แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ	10
คุณลักษณะความเป็นผู้นำ	11
บทบาทของผู้นำนักเรียน	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ	13
งานวิจัยในประเทศ	13
งานวิจัยในต่างประเทศ	14
เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	15
ความหมายของความรับผิดชอบ	15
ความสำคัญของความรับผิดชอบ	17
ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ	18

ประเภทของความรับผิดชอบ	18
การพัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบ	22
งานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ	22
งานวิจัยในประเทศ	22
งานวิจัยในต่างประเทศ	24
เอกสารเกี่ยวกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรม	26
ความหมายของกลุ่มฝึกอบรม	26
ประโยชน์ของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม	28
กลุ่มฝึกอบรมกับการเรียนรู้	31
บทบาทของผู้นำกลุ่ม	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรม	34
งานวิจัยในประเทศ	34
งานวิจัยในต่างประเทศ	34
เอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม	36
ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม	36
คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม	37
ลำดับขั้นของการเรียนรู้ตามวิธีกิจกรรมกลุ่ม	37
หลักในการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม	39
กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมกลุ่ม	40
บทบาทของผู้นำกลุ่มในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	42
งานวิจัยในประเทศ	42
งานวิจัยในต่างประเทศ	43

3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	44
	ประชากร	44
	กลุ่มตัวอย่าง	44
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	44
	แบบแผนการทดลอง	49
	วิธีดำเนินการ	50
	การวิเคราะห์ข้อมูล	50
	สถิติที่ใช้ในการวิจัย	51
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้า	53
	ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล	53
	ผลการศึกษาค้นคว้า	53
5	บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
	บทย่อ	67
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	67
	สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	67
	กลุ่มตัวอย่าง	67
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	68
	วิธีดำเนินการวิจัย	68
	การวิเคราะห์ข้อมูล	69
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	69
	อภิปรายผล	70

ข้อสังเกต	74
ข้อเสนอแนะ	75
บรรณานุกรม	76
ภาคผนวก	84
ประวัติย่อของผู้วิจัย	142

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม ก่อนและหลังการเข้ากลุ่ม	55
2	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ก่อนและหลังการเข้ากลุ่ม	57
3	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม กับผู้ที่เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่ม	59
4	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม หลังการเข้ากลุ่มและหลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์	61
5	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มและหลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์	63
6	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ฝึกอบรมกับผู้ที่เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์	65

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

การศึกษานั้นเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ หลักในการจัดการศึกษา จึงเน้นที่การพัฒนาคน เพราะไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการหรือ เทคโนโลยี และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ล้วนเกิดจากปัญหาในเรื่องคุณภาพของคนในสังคม นั้นเอง ปัญหาเรื่องคุณภาพของคนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ขณะที่ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็คือเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต แต่ที่ผ่านมายุวชนมักประสบปัญหาค้นต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพของสังคม โดยเฉพาะสังคมไทย ส่วนใหญ่ยังเป็นแบบ "ไมตรีสัมพันธ์" ซึ่ง วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2516 : 11) กล่าวว่า เป็นสังคมที่ต้องการมิตรภาพและความรักความอบอุ่นจากผู้อื่น ความสัมพันธ์จึงเป็นไปตามเกณฑ์ของอารมณ์และความรู้สึกมากกว่าเหตุผล ทำให้คนในสังคมขาดความมีวินัย ไม่เน้น ประสิทธิภาพในการทำงานเท่าที่ควร มักทำงานตามสบาย ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานไม่ค่อยสูง และพื้นฐานการเลี้ยงดูแบบสังคมไทยไม่เน้นการฝึกให้พึ่งตนเอง มักจะเน้นการพึ่งพิงผู้ใหญ่ ส่วนการอบรมจะเป็นแบบให้ความรัก ความปกป้อง แต่ไม่เน้นการให้เหตุผล จึงมีส่วนทำให้ เยาวชนไทยขาดความเป็นผู้นำ

การเป็นผู้นำไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากพันธุกรรม หรือพรสวรรค์เท่านั้น แต่สามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นได้ แต่พื้นฐานโดยทั่วไปของสังคมไทย ยังต้องการผู้นำที่มีทักษะและคุณธรรมอยู่มาก ซึ่ง เนาเวรัตน์ วิไลขันธ์ (2530 : 47) กล่าวว่า องค์การทุกแบบย่อมต้องการผู้นำ ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการบริหารงาน เพราะผู้นำเป็นจุดรวมแห่งพลังของมวลสมาชิกในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับสุกานดา ตบเนียนกุล (2526 : 109) กล่าวว่า ผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ สังคมไทย ในปัจจุบันวงการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้พยายามพัฒนาและค้นหาผู้นำที่มี ประสิทธิภาพมาเป็นตัวจักรสำคัญในองค์กรของตน และผู้ที่จะทำหน้าที่ผลิตผู้นำที่มีคุณภาพเหล่านี้ก็ เห็นจะได้แก่สถาบันการศึกษาทั้งหลายนั่นเอง

จากรูปแบบการศึกษาที่ผ่านมา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาได้มีการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมชน หรือหัวหน้าชั้น เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครูและช่วยเหลืองานของโรงเรียน และยังเป็นภารกิจความเป็นผู้นำให้กับนักเรียนอีกด้วย ซึ่งผู้นำนักเรียนเหล่านี้ ควรประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง และคุณลักษณะใดที่มีความสำคัญต่อความเป็นผู้นำ ซึ่ง สุวิธ รัตนรัตน์ และประทวน ศิสรพงษ์ (2526 : 28) ได้พูดถึงคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนไว้ดังนี้คือ สร้างความสามัคคีมีระเบียบวินัยในหมู่คณะ มีความรับผิดชอบ และรู้จักการทำงานร่วมกัน ซึ่ง ยงยุทธ คลกกุล (2528 : 29) กล่าวว่า ผู้นำต้องประกอบด้วยความขยันกล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ แต่ไม่ว่าคุณลักษณะความเป็นผู้นำจะประกอบด้วยอะไรก็ตาม ความรับผิดชอบกลับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้นำ ดังที่ กมล ชูทรัพย์ (2516 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบของผู้นำนั้นมีมาก คือต้องรับผิดชอบต่อผลงาน ต่อตนเองและยังต้องมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกภายในกลุ่มด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยาใจ รังษชาติ (2521 : 118) ในการศึกษาพฤติกรรมและความเป็นผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในภาคตะวันออก พบว่าคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าระดับที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และการวางแผน และในการศึกษาครั้งนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงเรื่องความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์และการวางแผนให้มากเป็นพิเศษ

จากการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร คณะครูโรงเรียนบ้านดงวิทยา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบ และถ้าจะพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้กับนักเรียนก็ควรจะเน้นการพัฒนาความรับผิดชอบให้มาก

สำหรับการพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียน สามารถเลือกใช้กิจกรรมการเรียนการสอนได้หลายวิธี การเข้ากลุ่มฝึกอบรม (Training Group) ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบให้ผู้นำนักเรียน เพราะจะเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ สติปัญญา จากการได้ฝึกคิดและแสดงออกตามความคิดของตน ด้านทัศนคติ กล่าวคือเกิดทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม จากการปะทะสังสรรค์กับสมาชิกภายในกลุ่ม และเกิดทักษะความชำนาญจากการได้ฝึกปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่ง ทิศนา แยมณี (2522 : 3)

กล่าวว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรมจะเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และผลของการเรียนรู้จะเกิดจากการที่สมาชิกให้ข้อวิจารณ์ (Feedback) แก่กันและกัน และเขาวภา เตชะคุปต์ (2517 : 7) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ข้อคิดที่ได้จากการเข้ากลุ่มฝึกอบรม จะมีความหมายต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ผู้เรียนคิดค้นและเสาะแสวงหามาด้วยตนเอง

นอกจากการเข้ากลุ่มฝึกอบรมแล้ว กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบได้ เพราะมีลักษณะและวิธีการดำเนินการใกล้เคียงกัน ซึ่ง พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525 : 11) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มจะประกอบไปด้วยกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมตอบสนอง อันเป็นผลเนื่องมาจากผู้เรียนได้วิเคราะห์และค้นหาคำตอบด้วยตนเองมากที่สุด จากพฤติกรรมของตนเองและสมาชิกในขณะที่เข้ากลุ่มตามที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ และเรวดี วงศ์พรหมเมธ (2521 : 33) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่าการเรียนรู้โดยกิจกรรมกลุ่มยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเคารพในสิทธิและหน้าที่ซึ่งกันและกัน มีระเบียบวินัย มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้แก่ การพัฒนาส่งเสริมความรับผิดชอบในตัวเอง ซึ่ง สมเพชร จัตรสุกุล (2522 : 96) กล่าวว่า การใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาตัวบุคคล แม้ว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์จำลองก็ตาม ก็ยังสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความซาบซึ้งและพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองต่อไป และสมเพชร จัตรสุกุล (2530 : 8) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ในปัจจุบันมีการยอมรับเรื่องการทำงานกลุ่มมากขึ้น เชื่อว่าเป็นความสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นการเปิดสอนวิชาพลวัตรกลุ่มในหลายสถาบันการศึกษา จึงทำให้เกิดการฝึกฝนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และจากการศึกษาเรื่องกลุ่มที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความเป็นผู้นำ กล่าวคือ ความเป็นผู้นำนั้น เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้มีในตนเองได้ (Self Development) นั่นคือ การทำงานร่วมกันในกลุ่มจะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองเป็นส่วนตัวขึ้นมากได้ (Personal development)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำ "กลุ่มฝึกอบรม" (Traning Group) และ "กิจกรรมกลุ่ม" (Group Work) มาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เข้าเรียน โรงเรียน

บ้านครูวิทยา จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการพัฒนาความรับผิดชอบทั้งสองวิธี มีลักษณะการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันหลายประการ แต่ที่แตกต่างกันก็คือกลุ่มฝึกลบรรมจะต้องใช้เวลาในการเข้ากลุ่มต่อเนื่องกันอย่างน้อย 2 วันขึ้นไป ซึ่ง ทิศนา แยมมณี (2522 : 4) กล่าวว่า เป็นการเข้ากลุ่มเพื่อการฝึกแบบเข้ม (Intensive Group Experience) ซึ่งสมาชิกจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มช่วงระยะเวลาติดต่อกัน 2 วันถึง 4 สัปดาห์ ส่วนกิจกรรมกลุ่มสามารถแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ได้ ไม่ต้องปฏิบัติตามต่อเนื่องกันในหนึ่งโปรแกรมอาจจะใช้เวลา 2 - 3 เดือนก็ได้ ซึ่งจากระยะเวลาที่แตกต่างกันนี้เอง ผู้วิจัยต้องการทดลองดูว่ากิจกรรมที่ใกล้เคียงกัน แต่ใช้ระยะเวลาแตกต่างกัน จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนต่างกันหรือไม่และวิธีการใดจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบ ให้กับผู้นำนักเรียนในโอกาสต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน ก่อนและหลังการเข้ากลุ่มฝึกลบรรม
2. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกลบรรม กับผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ผู้นำนักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น หลังเข้ากลุ่มกิจกรรม
2. ผู้นำนักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกลบรรม และผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบแตกต่างกัน
4. ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกลบรรม และผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความคงทนของความรับผิดชอบแตกต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อครู ครูแนะแนว และผู้ที่เกี่ยวข้องในการที่จะนำผลของการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้ นักเรียน และยังสามารถนำไปตัดแปลงให้เหมาะสมที่จะพัฒนาคุณลักษณะอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร เป็นผู้ นักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2534 ซึ่งประกอบด้วย ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมนุม และหัวหน้าชั้นที่มีความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 50 จำนวน 42 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ นักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2534 ซึ่งประกอบด้วย ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมนุม และหัวหน้าชั้น ที่มีความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 50 จำนวน 24 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มประชากรแล้วจึงทำการสุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง เพื่อแยกเป็นกลุ่มที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม และกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มละ 12 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การพัฒนาความรับผิดชอบ แบ่งเป็น

3.1.1 การเข้ากลุ่มฝึกอบรม

3.1.2 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรับผิดชอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้ นักเรียน หมายถึง ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมนุม และหัวหน้าชั้น

2. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายและแม้ว่าผลงานที่ออกมาจะประสบความล้มเหลว ก็ยอมรับผลการ

กระทำด้วยความเต็มใจ และความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ ความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยใช้สถานการณ์จำลองโดยใช้วัดในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองในฐานะที่เป็น ผู้นำนักเรียน คือรับรู้ฐานะและบทบาทของตน ดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่มด้วย

2.2 ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ ความสนใจและให้ความช่วยเหลือ เมื่อสมาชิกในกลุ่มเกิดปัญหา เคารพสิทธิซึ่งกันและกันให้อภัยและตักเตือนเมื่อสมาชิกทำผิด มอบหมายหน้าที่การทำงานต่าง ๆ ให้กับสมาชิกตามความเหมาะสม เพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาศักยภาพ ของตนในการทำงาน

2.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่การทำงาน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่รับผิดชอบ ด้วยความเอาใจใส่ ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง และยังพยายามปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้นโดย วัดจาก

2.3.1 ความสามารถในการดำเนินงาน ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ จนประสบความสำเร็จ

2.3.2 ความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

3. การเข้ากลุ่มฝึกอบรม (Training Group) หมายถึง การนำเอาแนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรม และค่านิยมของมนุษย์หลาย ๆ วิธีมารวมกันเพื่อใช้ในการฝึก การเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและค่านิยมให้กับบุคคล โดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ และในขณะที่เข้ากลุ่มสมาชิกแต่ละคนจะมีโอกาสให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับ พฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถประเมินพฤติกรรม และค่านิยมของตนที่เป็นจริง และแสวงหาแบบแผนพฤติกรรมใหม่ซึ่งเหมาะสมกว่าเข้าร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มโดย ผู้ควบคุมกลุ่มจะเป็นผู้ฝึกและเข้าไปเกี่ยวข้องตามสถานการณ์เท่านั้น และในการเข้ากลุ่มฝึกอบรม จะใช้เวลา 2 วันติดต่อกัน โดยแต่ละวันจะแบ่งออกเป็น 4 คาบ คาบละ 2 ชั่วโมง แต่ละคาบ จะมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.1 ขั้นนำเข้าสู่เนื้อหาโดยเกมบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง

3.2 ขั้นฝึกปฏิบัติ โดยเกมบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง

3.3 ขั้นการวิเคราะห์ เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินวิธีการผลการเรียนรู้ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้น

3.4 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ ผู้เรียนจะรวบรวมแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยน แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง ตลอดจนช่วยกันค้นคิดสิ่งใหม่ ๆ

3.5 ขั้นประเมินผล ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและของกลุ่มจากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกันสมาชิกคนอื่น ๆ

4. กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) หมายถึง การใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตอบสนองอย่างเสรี ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะมีส่วนกระตุ้นซึ่งกันและกัน และจากการได้ปะทะสังสรรค์กัน สมาชิกเกิดความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียกว่าเกิดปฏิสัมพันธ์ และเกิดความพอใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างกัน โดยจะใช้เวลาในการเข้ากลุ่ม สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง ซึ่งจะใช้เวลาทั้งหมด 7 สัปดาห์ 15 ชั่วโมง โดยในแต่ละครั้งจะมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

4.1 ขั้นนำเข้าสู่เนื้อหาโดยเกมบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง

4.2 ขั้นฝึกปฏิบัติ โดยเกมบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง หรือกรณีตัวอย่าง

4.3 ขั้นการวิเคราะห์ ระยะนี้ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ในการเรียนรู้ จากการได้ฝึกปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก วิธีการ ผลการเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้น

4.4 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ ระยะนี้ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนแนวความคิด ที่ได้จากการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตน และช่วยในการค้นคิดสิ่งใหม่ ๆ

4.5 ขั้นประเมินผล ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและของกลุ่มจากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเกี่ยวกับผู้นำ

ความหมายของผู้นำ

พจนานุกรม (2529 : 62) ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า หมายถึงบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรืออาจจะได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของกลุ่มมากที่สุด และเขาวภา เตชะคุปต์ (2522 : 121) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าผู้นำยังเป็นผู้รวบรวมความต้องการ และประสานความคิดของสมาชิกเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ผู้นำยังมีส่วนช่วยให้กลุ่มกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดและทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ และยาใจ รังษาลิ (2521 : 13) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ทุกคน จะแตกต่างกันไปบ้างก็คือบางคนมีมาก บางคนมีน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาและการอบรมของแต่ละคน

ส่วน สาสี จบศิริ (2531 : 19) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า คือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในกลุ่ม เป็นอิทธิพลในทางบวก คือบุคคลในกลุ่มยอมรับปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ ผู้นำและผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเดียวกัน ดังนั้น ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งหรือหน่วยงานหนึ่งอาจจะมีผู้นำหลายคนนอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรสุกุล (2530 : 30) ที่กล่าวว่า ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีสมรรถวิสัย (Capacity) สูงในหลาย ๆ ด้านและบางครั้งการเป็นผู้นำก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งฟิดเลอร์ (Fiedler. 1967 : 38) กล่าวว่า ผู้นำจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามเกณฑ์ต่อไป คือได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มหรือเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลภายในกลุ่ม นอกจากนี้ เดโช ส่วนานนท์ (2510 : 134) มีความเห็นเพิ่มเติมจากฟิดเลอร์ กล่าวไว้ว่า ผู้นำยังเป็นผู้จูงใจของพฤติกรรมของสมาชิกภายในกลุ่ม มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม และมีความสามารถแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ทำให้งานสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ซึ่งตรงกับที่ กู๊ด (Good. 1973 : 313) ที่กล่าวว่า ผู้นำคือผู้ที่ได้รับการยกย่องหรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตรงเป้าหมายในการทำงาน

เพราะฉะนั้นผู้นำจึงหมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งหรืออาจจะได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการทำงานกลุ่มมาก ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวจะเป็นไปในทางบวก คือสมาชิกในกลุ่มยอมรับและปฏิบัติตามความคิดหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ และผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถวิสัยสูงในหลาย ๆ ด้าน และผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตรงเป้าหมายของการทำงาน และทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ถ้าได้รับการฝึกฝน และมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำมากขึ้น

แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

รอสส์ และชาร์ลส์ (สาลี่ จบศิริ. 2531 : 21 ; อ้างอิงมาจาก Ross and Charles. 1959 : 17) ได้แสดงความคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ 3 ประการดังนี้

1. ความเป็นผู้นำ เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในของแต่ละบุคคล ในสมัยก่อนเราเชื่อว่าความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรม คือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดแต่ในปัจจุบันเชื่อว่าความเป็นผู้นำสามารถเรียนรู้ และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้
2. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่ม ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มมากกว่าตัวบุคคล กล่าวคือ เมื่อบุคคลเข้ากลุ่มก็จะปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะตัวและทัศนคติ และความต้องการของตน และสมาชิกต้องปรับตัวให้สอดคล้องกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำจึงถูกกำหนดโดยผลรวมของทัศนคติและความต้องการของกลุ่ม มากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว
3. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มหรือองค์กรนั้น สถานการณ์ที่กลุ่มเผชิญอยู่ในลักษณะหนึ่งก็จะก่อให้เกิดผู้นำอีกแบบหนึ่งตามสถานการณ์

นอกจากนี้ ชิคเคอร์ริง (Chickering. 1974 : 254) ยังกล่าวถึงกลุ่มเพื่อน ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นผู้นำ ในกรณีที่บุคคลอยู่ร่วมกัน มีความสนิทสนมกัน จะสังเกตเป็นพฤติกรรมของกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนั้น ๆ อาจจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

คุณลักษณะความเป็นผู้นำ

ผู้ที่ดี ควรมีคุณลักษณะด้านใดบ้างนั้น ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำไว้

หลายประการดังนี้

ยงยุทธ คณกุล (2528 : 29) กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นผู้นำว่า ควรประกอบด้วย

1. เป็นผู้เรียนรู้
2. ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี
3. มีความตั้งใจจริง และตื่นตัวอยู่เสมอ
4. มีความขยัน กล้าตัดสินใจ และลงมือทำ
5. มีความรับผิดชอบ
6. เป็นนักสร้างสรรค์ และแก้ปัญหา
7. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
8. มีความซื่อสัตย์สุจริต
9. มีสติปัญญา และไหวพริบ
10. เป็นนักวางแผนที่ดี

ส่วน ย่าใจ รังษชาติ (2521 : 7) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีคุณธรรม
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีมนุษยสัมพันธ์
5. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. มีความสามารถในการทำงาน
8. มีความสามารถในการวางแผน
9. มีเหตุผล
10. มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทน

และดีเรก ตั้งสายัณห์ (2517 : 5) เสนอว่า คุณลักษณะที่ผู้นำควรจะมีคือ

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีมนุษยสัมพันธ์
4. มีคุณธรรม
5. มีลักษณะชอบแสดงออก
6. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
7. เชื้อมั่น และมีวินัยในตนเอง

บาร์นาร์ด (Barnard. 1962 : 108) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

ไว้ดังนี้

1. มีชีวิตชีวา และจิตใจที่เข้มแข็งอดทน
2. มีความสามารถในการตัดสินใจ
3. มีความสามารถในการจูงใจคน
4. มีความรับผิดชอบ
5. มีความฉลาดไหวพริบดี

ส่วน สตีลคิลล์ (เนาวรัตน์ วิไลชนม์. 2530 : 55 ; อ้างอิงมาจาก Stogdill)

ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ควรประกอบด้วย

1. มีสติปัญญาดี
2. มีการศึกษาเล่าเรียนดี
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังคม
5. มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น ความเป็นผู้นำจึงประกอบขึ้นด้วยคุณลักษณะที่สำคัญหลายด้าน แต่คุณลักษณะที่มี

ความสำคัญและที่ทุกคนกล่าวถึงก็คือ ความรับผิดชอบ

บทบาทของผู้นำนักเรียน

ผู้นำย่อมมีบทบาทแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่ม และสถานการณ์ ผู้นำนักเรียนก็ควรจะมีบทบาทในหน้าที่ของนักเรียน ซึ่ง สุวิช รัตนะรัชต์ และประทวน ศิครพงษ์ (2526 : 28) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำนักเรียนไว้ว่า

1. สร้างความสามัคคีมีระเบียบวินัยในหมู่คณะ ผู้นำนักเรียนจะต้องสามารถควบคุมให้สมาชิกทุกคนเคารพสิทธิและหน้าที่ของตน และผู้อื่น
2. สร้างเสริมความรับผิดชอบ และรู้จักการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่ม ในการทำงานร่วมกันทุกคนควรได้เรียนรู้ฝึกฝนหาประสบการณ์ ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสมาชิกเป็นอย่างดี และช่วยให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย
3. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสร้างสรรค์ ผู้นำนักเรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยตรงและยังต้องชักชวนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่
4. ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และต่อสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

งานวิจัยในประเทศ

บุญโชค รัตนานนท์ (2514 : 70) ได้ทำการศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนคร พบว่า ลักษณะเด่นของความเป็นผู้นำนักเรียนคือมีสติปัญญาดี ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ อารมณ์จิตใจดี และมีความรับผิดชอบสูง

จิตนาถ กิริติเสวี (2516 : 56) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีน้ำใจของครู ความรู้สึกรับผิดชอบ พฤติกรรมความเป็นผู้นำ แรงจูงใจไม่ล้าสมัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการฝึกสอนของนักเรียนระดับปีที่ 2 วิทยาลัยครูสงขลา พบว่า ความมีน้ำใจของครู ความรู้สึกรับผิดชอบ พฤติกรรมความเป็นผู้นำ และแรงจูงใจไม่ล้าสมัยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการฝึกสอน

ในปีต่อมา ประจักษ์ เล็กสวาสดี (2517 : 89) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การฟังผู้อื่น พฤติกรรมความเป็นผู้นำ และความรู้สึกรับผิดชอบโดยมี

ความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพึ่งพาผู้อื่น พฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำ และความรู้สึกับผิดชอบด้วยการใช้แบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ และแบบสอบถามวัดความรู้สึกับผิดชอบ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า การพึ่งพาผู้อื่นสัมพันธ์ในทางลบกับความรู้สึกับผิดชอบ และพบว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำสัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้สึกับผิดชอบกล่าวคือ บุคคลที่มีพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำมากก็จะมีความรู้สึกับผิดชอบมาก และในปีเดียวกันนั้น อภิสิทธิ์ วงษา (2517 : 52) ก็ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกับผิดชอบ การปรับตัว และลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตเทศบาลเมืองตาก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางด้านบุคลิกภาพ 3 ด้าน คือลักษณะความเป็นผู้นำ ความรู้สึกับผิดชอบ และการปรับตัว พบว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง จะมีลักษณะความเป็นผู้นำและความรู้สึกับผิดชอบสูงตามไปด้วย จากผลการศึกษาของ ประจักษ์ เล็กสวาสดี และอภิสิทธิ์ วงษา ตรงกันคือ บุคคลที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำสูงจะมีความรู้สึกับผิดชอบสูงตามไปด้วย และจากการศึกษาของ ยาใจ รี้ละชาติ (2521 : 118) ได้ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์และนำข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะการปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้กับนักเรียน พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่นักเรียนเลือก ซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือความรู้สึกับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และการวางแผน นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความรู้สึกับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์และการวางแผนเป็นพิเศษ

งานวิจัยต่างประเทศ

คาร์ทไรท์ และซานเดอร์ (Cartwright and Zander. 1968 : 118)

ได้กล่าวถึงงานวิจัยของ เลวิน (Lewin) ลิปปิทท์ (Lippitt) และไวท์ (White) ซึ่งได้ศึกษากระบวนการประสิทธิภาพในการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มผู้นำ โดยศึกษาเด็กอายุ 10 ปี โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ผลการทดลอง

ครั้งนี้ พบว่าเด็ก 19 ใน 20 คน รายงานว่าชอบผู้นำแบบประชาธิปไตยมากที่สุด และผลงานของกลุ่มที่มีความเป็นประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพสูงกว่ากลุ่มอื่น

ส่วนชอร์ (Shaw, 1981 : 329) ได้อ้างถึงงานวิจัยของฮิลล์ (Hill) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการยึดความคิดของตนเองของผู้นำกลุ่ม ที่มีผลต่อกลุ่ม โดยใช้ผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกให้แสดงพฤติกรรมยึดความคิดของตนเป็นหลักในระดับต่าง ๆ กัน พบว่า ผู้นำที่ไม่ยึดความคิดของตนเองคือยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีโอกาสที่จะเป็นเอกฉันท์ได้ นอกจากนี้กลุ่มจะมองว่าผู้นำแบบนี้เป็นผู้นำที่มีความสามารถ และเที่ยงตรงกว่าผู้นำที่ยึดความคิดของตนเป็นหลัก

และจากการทดลองเรื่องผู้นำของ เลวิน (Lewin) ในปี ค.ศ. 1947 ซึ่งได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการอบรม การทดลองครั้งนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้นำจากวงการอุตสาหกรรม คณะรัฐบาล มหาวิทยาลัย และสถาบันต่าง ๆ และในการทดลองครั้งนี้ ได้นำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า T. - Group หรือ Training Group มาใช้ในการฝึก ซึ่งนับว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญ ในการนำเอาพลังกลุ่มมาเป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ

จากเอกสารงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าความเป็นผู้นำมีความสำคัญและสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้และความเป็นผู้นำยังประกอบไปด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ หลายประการ และที่สำคัญที่สุดและหลายคนกล่าวถึงก็คือ "ความรับผิดชอบ" เพราะพฤติกรรมความเป็นผู้นำมักจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความรับผิดชอบ กล่าวคือบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงมักจะมีความเป็นผู้นำสูงตามไปด้วย

เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

ความหมายของความรับผิดชอบ

ชาวล แพร์ตกุล (2514 : 33) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ และติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผู้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตัวเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและเป็นผลเสีย โดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ

ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้และพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่ง ชานาญ นิศารัตน์ (2524 : 53) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ความรับผิดชอบ หมายถึงการรับรู้และสำนึกในภาระของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไร ไม่บิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดผลดีมากยิ่งขึ้น ความรับผิดชอบยังเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติสอดคล้องกับกฎและจริยธรรมหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากบุคคลอื่น

ส่วน พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525 : 8) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลของการกระทำนั้นด้วยความเต็มใจ และพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกในหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ นิภา วิจิตรศิริ (2525 : 4) ที่ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบเพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ฟังก์ และแวนแนล (Funk and Wagnall. 1961 : 1073) ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้ คือการแสดงออกถึงการรับผิดชอบและรับชอบในการกระทำของตนเองมีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ สามารถจัดการกับการใช้จ่ายของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานะภาพ และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งพยายามตอบสนองต่อหน้าที่ หรือข้อตกลงตามที่ตั้งไว้ในอุดมคติและหลักธรรมด้วย

ฟลิปโป (Flippo. 1966 : 122) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่ง บราวน์ และโคห์น (Browne and Cohn. 1958 : 58) กล่าวถึง ลักษณะความรับผิดชอบว่า คือความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคการทำงานอย่างแข็งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม ผู้ที่มีความรับผิดชอบต้องเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา

จากการให้ความหมายของความรับผิดชอบที่กล่าวมา พอจะกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันและละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามมุ่งหมาย และแม้ว่าผลงานที่ออกมาจะประสบความล้มเหลว ก็ยอมรับผลแห่งการกระทำนั้นด้วยความเต็มใจ

ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้ ถ้าเราจะมองกันให้ลึกลงไปจะพบว่า มักเกิดจากการขาดความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม และยังส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศอีกด้วย สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2514 : 55) กล่าวว่า สังคมขาดความสงบสุขเนื่องจากบุคคลกลุ่มหนึ่งขาดคุณลักษณะความรับผิดชอบ ความสม่ำเสมอ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์ และความพยายามในการพึ่งตนเอง

และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521 : 28) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้น เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย และถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะส่งผลดังนี้

1. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมเป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับ กฎ จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม
5. ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายส่วนรวม

ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2514 : 77) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียรและความละเอียดรอบคอบ มีความสามารถและความรอบรู้ มีความเอาใจใส่ ฝึกฝนแสวงหาความรู้อยู่เสมอ และนิคม ตั้งคะพิภพ (2516 : 28) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะต้องรักความก้าวหน้า และพึ่งตนเองได้

ส่วน ประจวบ เล็กสวาสดี (2517 : 9) กล่าวว่า ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะต้องสามารถ ปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้ได้ คือช่วยเหลืองานของครอบครัวและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ กล้าเผชิญกับความเป็นจริง ตั้งใจทำงานโดยไม่ย่อท้อกับอุปสรรคทั้งปวง รับผิดชอบต่อตนเองทั้งด้านการเงินการงาน การเรียน และดูแลสิ่งของส่วนรวมเสมือนของตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รักษาสิทธิและหน้าที่ของตน โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเอง มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค และແຕ່ງແຫ່ງ (Cattell) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความบากบั่น พากเพียร ถือศักดิ์ศรี ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ส่วนบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำนั้น จะถือเอาความสะดวก เป็นเกณฑ์ และมักจะหลีกเลี่ยงกฎข้อบังคับ (อภิสิทธิ์ วงษา, 2517 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Cattell. n.d.)

ฉะนั้น บุคคลที่มีความรับผิดชอบจึงประกอบไปด้วย ความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีวินัยในตนเอง ยอมรับความผิดพลาด และพยายามปรับปรุงแก้ไข รักษาชื่อเสียงของตนเองและกลุ่มรู้จักวางแผนในการทำงาน มีความอดทนอดกลั้น มีความเสมอต้นเสมอปลาย ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ยึดถือระเบียบกฎเกณฑ์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ประเภทของความรับผิดชอบ

คู่มือปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบ (คู่มือการปลูกฝัง จริยธรรมและวัฒนธรรมแก่เด็ก. 2522 : 12) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของนักเรียนว่า ควรประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบในการเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด
2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น รักษาชื่อเสียงของโรงเรียนและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนอย่างเต็มที่
3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตนเอง และรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนอย่างเต็มที่ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทยและสังคม และยังนำความสามารถ ความรู้ที่ตนเองมี มาช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม

พิจิตรว พงษ์จินดา (2526 : 16) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่
 - 1.1 ความรับผิดชอบในการรักษาสุขภาพอนามัย
 - 1.2 ความรับผิดชอบในการจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค
 - 1.3 ความรับผิดชอบด้านสติปัญญาและความสามารถ
 - 1.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ
 - 1.5 ความรับผิดชอบด้านมนุษยสัมพันธ์
 - 1.6 ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจส่วนตัว
 - 1.7 ความรับผิดชอบด้านการงานที่ได้รับมอบหมาย
 - 1.8 ความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่
 - 2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อบิดามารดาและครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน และครู อาจารย์

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

และไชยรัตน์ ปราณี (2531 : 54) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในตนเอง ย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งของตนทำลงไปนั้นจะมีผลดีผลเสียหรือไม่ และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากนักน้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีการะหน้าที่ และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมดังต่อไปนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมือง ได้แก่

2.1.1 ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม

2.1.2 รักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม

2.1.3 ช่วยเหลือผู้อื่น

2.1.4 ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่

2.2.1 เคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง

2.2.2 ช่วยเหลืองานบ้าน

2.2.3 รักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ได้แก่

2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน

2.3.2 เชื่อฟัง ครู อาจารย์

2.3.3 ปฏิบัติตามกฎหมายของโรงเรียน

2.3.4 รักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่

2.4.1 ช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.2 ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม

2.4.3 ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด

2.4.4 ไม่ทะเลาะและเอาเปรียบเพื่อน

2.4.5 เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ความรับผิดชอบของผู้นักเรียน จึงควรประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองในฐานะที่เป็นผู้นักเรียน คือรับรู้ฐานะและบทบาทของตน ดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ ศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม

2. ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ ความสนใจ และให้ความช่วยเหลือเมื่อสมาชิกในกลุ่มเกิดปัญหาเคารพสิทธิซึ่งกันและกันให้อภัยและตักเตือนเมื่อสมาชิกทำผิดและมอบหมายงานต่าง ๆ ให้กับสมาชิกตามความเหมาะสม เพื่อให้สมาชิกเกิดการพัฒนาตนเองในการทำงาน

3. ความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งและหลีกเลี่ยง และยังพยายามปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น โดยวัดจาก

3.1 ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้จนประสบผลสำเร็จ

3.2 ความสามารถในการจัด และเฝ้าอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

การพัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบ

สังคมไทยซึ่งบุคคลในสังคมยังขาดความรับผิดชอบอยู่มาก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน สถาบันทางสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ล้วนแต่อยู่ในฐานะที่ต้องช่วยเหลือกันปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับคนไทยโดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังจะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม แต่ความรับผิดชอบนี้ก็ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด หากแต่เราสามารถฝึกอบรม และปลูกฝังให้กับคนในสังคมได้ ดังที่ กิ่งแก้ว อรรถการ (2524 : 15) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็กและจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยรุ่นผู้ใหญ่จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกต้องควร ให้เขารู้จักการแก้ปัญหา และค่อย ๆ ปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเขา เพราะนอกเหนือจากการมีวินัยและความรับผิดชอบตามธรรมชาติจะเกิดขึ้นได้เองแล้ว เด็กยังเรียนรู้ความรับผิดชอบจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอน ฝึกอบรมจากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม ลักษณะเช่นนี้เป็นกฎของธรรมชาติในการอยู่ร่วมกันในสังคมสำหรับความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นจะพัฒนาขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กนั้น รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่และรับผิดชอบในการกระทำของตนเองแล้ว การให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ต้องทำตามหน้าที่นั้นเป็นการทำเพื่อหมู่คณะหรือสังคมไปในตัว แต่เด็กยังไม่เข้าใจถึงประโยชน์ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นได้ดี แต่เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นกลุ่มในราวอายุ 11 ปีขึ้นไป ตั้งแต่บัดนี้ เราสามารถฝึกให้เขามีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ เช่นการให้เขาได้มีโอกาสรับผิดชอบต่อการทำงานเป็นหมู่คณะ

นอกจากนี้ เรวดี วงศ์พรหมเมธ (2521 : 33) กล่าวถึงการปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กว่า มิใช่ด้วยการว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น แต่ต้องให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงจะก่อให้เกิดความเคยชิน และเกิดเป็นนิสัยที่ฝังแน่นจนกลายเป็นค่านิยมต่อไป

งานวิจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

งานวิจัยในประเทศ

ปราณีต สุขอุดม (2514 : 76) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคมประภิต และบุคลิกภาพระหว่างคนไทยกับคนจีน ผลการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความรับผิดชอบสูงจะมีความมั่นคงทางอารมณ์และ

บังคับตัวเองได้ มีระเบียบวินัย นอกจากนี้ความสามารถในการรับผิดชอบยังมีความสัมพันธ์ทางบวก กับความต้องการผลสัมฤทธิ์

ในปีต่อมา วรณี รักธรรม (2515 : 70) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กไทยเชื้อชาติไทย กับเด็กไทยเชื้อชาติจีน พบว่า ความวิตกกังวล มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเด็กไทยเชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีนมีความรู้สึกรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

ส่วน อภิสิทธิ์ วงษา (2517 : 52) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึก รับผิดชอบ การปรับตัว และลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตเทศบาลเมืองตาก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำ ความรู้สึกรับผิดชอบ และการปรับตัว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง จะมีลักษณะความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสงค์ เล็กสวาสดี (2517 : 89) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การพึ่งพาผู้อื่น พฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำและความรู้สึกรับผิดชอบต่อทั้งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การพึ่งพาผู้อื่นสัมพันธ์ในทางลบกับความรับผิดชอบ และพฤติกรรมความเป็นผู้นำสัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้สึกรับผิดชอบ นั่นคือบุคคลใดที่มีพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำมากจะมีความรับผิดชอบสูงตามไปด้วย

ยาใจ รีละชาติ (2521 : 118) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่มีอยู่ในเกณฑ์ต่ำคือ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการวางแผน

สพโชค พูลนวม (2523 : 46) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรับผิดชอบ พบว่า ความซื่อสัตย์สัมพันธ์ในทางบวกกับความรับผิดชอบ และในปีเดียวกันนั้น สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2532 : 74) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียน กับความรู้สึกรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูที่เป็นประชาธิปไตย จะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย จะมีความรับผิดชอบต่ำ

พรชัย รอดสมจิตร (2527 : 87) ได้ศึกษาถึงความสำคัญในความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสถานสงเคราะห์และที่อยู่ในครอบครัวปกติ ในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติมีความสำคัญในความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมสูงกว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กทั้งสองกลุ่มมีความสำคัญในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมสูงขึ้นตามระดับอายุ

และจากการศึกษาของ พรรัตน์ แก่นทอง (2529 : 53) ในการใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนด้วยบทบาทสมมติ มีความรับผิดชอบต่อชุมชนดีกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่สอนตามวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ทั้ง 2 กลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นกว่าเดิม และในปีเดียวกันนั้น ดุษฎี ทรัพย์ปรง (2529 : 54) ก็ได้ทำการศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยบทบาทสมมติมีพัฒนาการทางด้านความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นหลังการทดลอง

งานวิจัยต่างประเทศ

โจนส์ และคนอื่น ๆ (Jones and others. 1960 : 42) ได้ศึกษาพัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก พบว่าเด็กอายุ 9 - 10 ปี จะมีความรับผิดชอบน้อยช่วงความรับผิดชอบของเด็กวัยนี้จะต่างกันมาก และเมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 11 - 13 ปี เด็กจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงอายุ 16 - 17 มีความรับผิดชอบของเด็กจะคงที่อีกครั้งหนึ่ง

ซุนิค (Zunick. 1963 : 497) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและฐานะทางสังคมปานกลาง เพื่อต้องการทราบว่า การรับรู้ของเด็กในด้านการรับผิดชอบนั้นแปรตามระดับชั้นทางสังคมหรือไม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางมีความรู้สึกด้านความรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ส่วน เพค และฮาร์วิงเฮริสท์ (Peck and Harwinghurst. 1963 : 12) ได้ทำการ

วิจัย พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวประชาธิปไตยจะมีความเป็นอิสระในตนเอง และมีความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวแบบอิตาเลียน

ฟลาเฮอร์ตี และรูทเซล (Flaherty and Reutzel. 1965 : 409) ได้ศึกษาเพื่อหาลักษณะของบุคลิกภาพของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนสูง และนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนต่ำ จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีคะแนนบุคลิกภาพ ด้านความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ควรปลูกฝังให้เยาวชนเพื่อส่งผลต่อการพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งความรับผิดชอบนี้สามารถปลูกฝังให้กับบุคคลได้ โรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญอย่างมีในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับนักเรียน โดยการฝึกอบรมในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ฝึกให้สามารถพึ่งตนเองได้ในเรื่องต่าง ๆ มีอิสระในการคิด ฝึกให้รู้จักเป็นคนดีมีเหตุผล มีระเบียบวินัย รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเน้นที่จะพัฒนาความรับผิดชอบ ให้กับผู้นำนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเองในฐานะที่เป็นผู้นำนักเรียน คือรับรู้ฐานะและบทบาทของตนดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ ศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง และยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่ม
2. ความรับผิดชอบต่อสมาชิกภายในกลุ่ม หมายถึง ความสนใจ และให้ความช่วยเหลือเมื่อสมาชิกในกลุ่มเกิดปัญหา เคารพสิทธิซึ่งกันและกันให้อภัยและดักเตือนเมื่อเพื่อนทำผิดและมอบหมายงานต่าง ๆ ให้กับสมาชิกตามความเหมาะสมเพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาศักยภาพของตนในการทำงานอย่างเต็มที่
3. ความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง และยังพยายามปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น โดยวัดจาก

3.1 ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จนประสบความสำเร็จ

3.2 ความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวยความสะดวกในการทำงานให้แก่สมาชิก

เอกสารเกี่ยวกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรม

ความหมายของกลุ่มฝึกอบรม

ศุภวดี บุณวงศ์ (2527 : 16) ได้ให้คำจำกัดความของกลุ่มฝึกอบรมไว้ว่าเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นในลักษณะกลุ่มฝึกทักษะเบื้องต้น เพื่อพัฒนาทักษะปฏิสัมพันธ์ และการรับรู้ในการสื่อสารกับผู้อื่นซึ่งกลุ่มจะประกอบไปด้วยสมาชิก 10 - 12 คน เพื่อที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากสมาชิกร่วมกับคนอื่น ๆ ที่เขามองเราและเรามองเขา ซึ่งข้อมูลที่ได้สมาชิกแต่ละคนก็นำกลับมาปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยกลุ่มฝึกอบรมจะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
2. เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ
3. เน้นเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยาตอบสนองที่เกิดขึ้นในขณะที่เข้ากลุ่ม

พรณัติ วาณิชยการ (2528 : 18) ให้ความหมายของกลุ่มฝึกอบรมไว้ว่า เป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรม ความสามารถที่จะเรียนรู้ผลการกระทำของตนเอง และผู้อื่น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานกลุ่ม เพื่อสนองความต้องการของแต่ละคน ผู้ควบคุมจะเป็นผู้ฝึก (Trainer) โดยจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มน้อยที่สุดโดยพิจารณาจากสถานการณ์สมาชิกจะเรียนรู้จากประสบการณ์ภายในกลุ่มเป็นสำคัญ

มานิตย์ อุ่นเรือน (2534 : 18) ได้ให้ความหมายของกลุ่มฝึกอบรมไว้ว่า หมายถึงกลุ่มของความสัมพันธ์ของสมาชิก 10 - 12 คน มาปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยมีการสื่อสารระหว่างบุคคลและแสดงออกทางพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และการติดต่อกับผู้อื่น ซึ่งจะเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น เกี่ยวกับการเป็นผู้นำ และยังส่งผลให้ผู้เข้ากลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยสมาชิกจะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และจากการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก อันจะทำให้สมาชิกนำข้อมูลที่ได้นำมาปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คูเปอร์ และแมงแฮม (Cooper and Mangham. 1971 : 5) ได้ให้ความหมายของกลุ่มฝึกอบรมไว้เป็นแนวทางในการฝึกมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และที่สำคัญคือ เป็นการเรียนรู้โดยสมาชิกปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ จากสถานการณ์ที่เผชิญหน้ากันเป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยอาศัยการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ขณะมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

แฮนสัน และคนอื่น ๆ (Hanson and others. 1980 : 96) ให้คำจำกัดความของกลุ่มฝึกอบรมไว้ว่าเป็นกลุ่มของความสัมพันธ์ซึ่งแต่ละบุคคลมีส่วนร่วมในฐานะผู้เรียนรู้ ข้อมูลที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ไม่ได้มาจากภายนอก หรือไม่ห่างไกลจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และจะเป็นสิ่งที่ได้จากการให้ข้อมูลซึ่งกันและกัน (Transaction) ระหว่างสมาชิกและจากพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลขณะอยู่ในกลุ่มที่คั่นรณ เพื่อให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ และการดำรงอยู่ได้ขององค์กร หรือสังคมย่อย ๆ นั้น

โกลเดนสัน (Goldenson. 1984 : 743) ได้ให้ความหมายของกลุ่มฝึกอบรมไว้ว่าเป็นรูปแบบของกลุ่มทดลองที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้พัฒนาการและทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ดังนั้น กลุ่มฝึกอบรมจึงหมายถึง การนำเอาแนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการศึกษา พฤติกรรมและค่านิยมของมนุษย์หลาย ๆ วิธีมารวมกัน เพื่อใช้ในการฝึกการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและค่านิยมให้กับบุคคล โดยการได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ และในขณะที่เข้ากลุ่มสมาชิกแต่ละคนจะมีโอกาสข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถประเมินพฤติกรรมและค่านิยมที่เป็นอยู่จริง และแสวงหาแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเหมาะสมมากกว่าเดิมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มโดยมีผู้ควบคุมกลุ่มเป็นผู้ฝึก และจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มตามสถานการณ์เท่านั้น

และการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองโดยใช้กลุ่มฝึกอบรม จะประสบผลสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะและความเข้าใจของสมาชิกแต่ละคน การฝึกอบรมจะเป็นแนวทางวิทยาศาสตร์ และประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยใช้การรวมกลุ่มเพื่อการฝึกแบบเข้ม (Intensive Group Experience) ซึ่งสมาชิกจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติการทางสังคม

ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม ช่วงระยะเวลาหนึ่งติดต่อกัน 2 วัน ถึง 4 สัปดาห์ ส่วนวิธีการที่ใช้ก็แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึก (ทศนา แหมมณี. 2522 : 4)

ประโยชน์ของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม

การเข้ากลุ่มฝึกอบรม เป็นวิธีการช่วยให้สมาชิกในกลุ่ม ได้มีพัฒนาการในด้านสติปัญญา ค่านิยมและพฤติกรรม เพราะกิจกรรมกลุ่มจะเน้นไปสู่การปฏิบัติจริงสู่การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น เกี่ยวกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรมนี้ เคริท เลวิน (Kurt Lewin) ได้ตั้งศูนย์วิจัยพลังกลุ่ม (Research Center of Group Dynamic) ขึ้นในปี ค.ศ. 1945 ที่เมือง An Arbor ในสหรัฐอเมริกา เป็นการเริ่มต้นการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพลังกลุ่มอย่างแท้จริง โดยนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ และในปี ค.ศ. 1946 เลวินก็ได้้นำเอาเรื่องของกลุ่มมาใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์ โดยการฝึกในห้องปฏิบัติการ (Laboratory of Human Relation Training) และต่อมาในปี ค.ศ. 1947 เขาก็ได้นำเอาผลจากการทดลองที่ผ่านมามาพัฒนาเป็นการฝึกที่เรียกว่า T. Group หรือ Training Group มาใช้ในการฝึก และผู้ที่เข้ารับการฝึกครั้งนี้ เป็นผู้นำจากวงการธุรกิจ อุตสาหกรรม คณะรัฐบาล มหาวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญยิ่งในการนำเอาพลังกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ

นอกจากผลงานของเลวินแล้ว คาร์ล อาร์ โรเจอร์ (Carl R. Rogers) ยังได้ทำการศึกษาถึงประสบการณ์ภายในกลุ่ม โดยการจัดตั้งศูนย์แนะแนวแห่งมหาวิทยาลัย ชิคาโก เพื่อทำการฝึกบุคลากรด้านแนะแนว ให้แก่องค์การทหารผ่านศึก (Veteran Administration) ช่วยสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมแบบเข้ม สำหรับเตรียมบุคลากรที่จะเป็นนักแนะแนว โดยหลักสูตรที่ใช้ในการอบรมครั้งนี้จะเน้นเรื่องการฝึกเพื่อให้ผู้ฝึกเข้าใจตนเอง และเข้าใจถึงทัศนที่อาจจะพบเกี่ยวกับการป้องกันตนเอง ผลงานของโรเจอร์ได้มีผู้นำไปใช้ในการฝึก ที่เรียกว่า การฝึกอบรมแบบเข้ม (Intensive Group Experience) ซึ่งเน้นพัฒนาการส่วนบุคคลเป็นสำคัญ

นับจากปี 1947 เป็นต้นมา ได้มีผู้นำเอาหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ เพื่อการแก้ปัญหาและสร้างความสัมพันธ์อันดีในกลุ่ม รวมทั้งเพื่อ

พัฒนาบุคลิกภาพและบำบัดผู้ป่วยทางจิตรวมทั้งในวงการศึกษา และต่อมา Training Group ในปัจจุบัน

วิไลวรรณ สันถวโนมล (2522 : 20) ได้พูดถึงประโยชน์ของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม ดังนี้

1. ก่อให้เกิดทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น
2. ก่อให้เกิดทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล
3. ก่อให้เกิดทักษะในการค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้และเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับปรุงตนเองต่อไป
4. ก่อให้เกิดทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะในการวางแผน และเป็นผู้นำในการแสดงออกทางความคิดด้วยการอภิปรายและสามารถยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

คมเพชร จิตรสุกุล (2530 : 9) กล่าวว่า การที่บุคคลมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหนึ่งย่อมมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อดำรงชีวิตเพื่อการแก้ปัญหา และดำเนินงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จะช่วยให้บุคคลได้เกิดพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และเกิดการเรียนจากกลุ่มกล่าวคือ

1. บุคคลแต่ละคนมีความสามารถพิเศษในตัวเอง ความสามารถพิเศษดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่ม เพราะงานกลุ่มประกอบด้วยคนจำนวนมาก และแต่ละคนก็มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ด้วยความต่างนี้เอง ทำให้เขาทั้งหลายช่วยเหลือกลุ่มได้มากขึ้น ความสามารถพิเศษของแต่ละคน จะถูกนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และนำมาส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นผลดีต่อประสิทธิภาพของการทำงานโดยส่วนรวม
2. ประสบการณ์ที่ได้รับจากกลุ่มจะส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาความสามารถพิเศษขึ้นมา แล้วนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และตนเองได้
3. บุคคลแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกลุ่ม และในขณะเดียวกันกลุ่มก็จะมีอิทธิพลต่อบุคคลเช่นเดียวกัน เพราะในกลุ่มจะเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคลแต่ละคน

การรับฟังความคิดของผู้อื่น และแสดงความคิดเห็นของตนต่อกลุ่ม และกลุ่มยังช่วยให้สมาชิก
ทั้งหลายเรียนรู้จัดการให้ (Give) และการรู้จักรับ (Take)

นอกจากนี้ พนม ลีเมธี (2529 : 40) ยังกล่าวถึงผลพลอยได้จากการเข้ากลุ่มว่า

1. กลุ่มจัดเป็นสนามทดลองฝีมือ (Testing Group) กลุ่มจะเป็นสนามทดสอบความสามารถของสมาชิก เช่น คนพูดเก่ง แต่ไม่มีโอกาสพูดที่ใด ก็จะอาศัยกลุ่มเป็นที่ทดลองหรือเป็นที่
แสดงความสามารถ เพื่อให้บุคคลอื่นได้ทราบว่าตนมีความสามารถจริงหรือไม่ และมีความสามารถ
มากน้อยเพียงใด

2. กลุ่มเป็นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติ ความคิดเห็น และกลุ่มยังช่วยปรับปรุง
เจตคติและนิสัยใจคอของสมาชิก รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เป็นกำลังใจให้กันและกัน

3. กลุ่มช่วยเสริมสร้างพลังทางร่างกาย เพราะการที่บุคคลได้มีโอกาสเข้าร่วมกลุ่ม
ฝึกอบรม บุคคลจะได้รับการฝึกหัดที่เป็นเวลา มีความอดทนที่จะฝึกมากขึ้น และจากกิจกรรมของ
กลุ่มจะช่วยให้สมาชิกได้มีการเคลื่อนไหวออกกำลังกาย ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้เข้ากลุ่ม
ด้วย

4. กลุ่มยังเป็นเครื่องคุ้มกันให้ความรู้สึกไม่ลบลอกภัยต่าง ๆ และกลุ่มยังเป็นเครื่อง
บำรุงขวัญให้กำลังใจให้ความรัก ให้ความอบอุ่นแก่สมาชิกการทำให้ผู้เข้ากลุ่มมีความรู้สึกกว่าตน
เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นที่รักและได้รับการยกย่องจากกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เข้ากลุ่มมีความเข้าใจ
ตนเองมากขึ้น เกิดความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัย และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้มีความรู้สึก
ว่าตนเป็นบุคคลที่มีค่าคนหนึ่ง ทำให้เกิดความต้องการที่จะทำประโยชน์ให้กลุ่ม เพื่อที่จะได้รับ
การยกย่องจากกลุ่ม

ดังนั้น การเข้ากลุ่มฝึกอบรม จะได้ผลดีถ้าประสบการณ์ที่จัดให้กับกลุ่มนั้น ช่วยให้สมาชิก
ได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน และตระหนักรู้ (Awareness) เกี่ยวกับความรู้สึกที่เป็นอยู่ และ
สร้างเสริมทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ยังเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ
กระบวนการกลุ่ม ความคิดเห็น และพฤติกรรมของสมาชิกที่เข้ากลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ
เรียนรู้ด้วยตนเอง และยังได้ฝึกทักษะเพื่อนำไปใช้อย่างจริงจัง

กลุ่มฝึกอบรมกับการเรียนรู้

การเข้ากลุ่มฝึกอบรม โดยมากจะใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ผสมผสานกับวิธีแบบปฏิบัติการ (The Laboratory Approach) กล่าวคือ ผู้เรียนมารวมกันเป็นกลุ่ม และช่วยเหลือกันในการสำรวจตนเอง โดยเรียนรู้วิธีการให้ข้อสังเกตซึ่งกันและกัน (Feedback) ผู้เรียนจะถือเอากลุ่มเหมือนห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ที่ตนจะได้ทดลองทำพฤติกรรมและเจตคติค่านิยมใหม่ ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะค่อย ๆ พัฒนาความเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเอง ของสมาชิกคนอื่น ๆ ความเปิดเผยและความไว้วางใจจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น

เบรดฟอร์ด และมิลล์ (เยาวกา เตชะคุปต์. 2517 : 65 ; อ้างอิงมาจาก Breadford and Mill. n.d.) กล่าวถึงการปฏิบัติการเรียนรู้โดยการเข้ากลุ่มฝึกอบรม (The Training Group) ว่าจะมีการเรียนรู้ดังนี้

1. ผู้เรียนจะเปิดเผยตนเองมากที่สุด (Exposure of Behavior) การที่บุคคลจะสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้ดีที่สุดนั้น จะสามารถทำได้โดยอาศัยสายตาคู่อื่น จากการแสดงพฤติกรรมของตนเองให้ผู้อื่นเห็น และกล่าวที่จะรับวิจารณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองจากผู้อื่น
2. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่กัน จะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้ดีที่สุด เพราะบุคคลจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเองที่มีผลกระทบมาจากคนอื่น จากการให้ข้อมูลย้อนกลับนี้เองจะช่วยให้สมาชิกเรียนรู้ที่จะปรับตัว หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. การสร้างบรรยากาศ (Atmosphere) ในการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระที่จะอภิปรายและแสดงออกในทางที่ดี ซึ่งจะช่วยการป้องกันตัวเอง (Defenseness) อันเป็นแนวทางในการทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนได้มากขึ้น
4. การให้ความรู้ที่เปรียบเสมือนแผนที่ (Knowledge and a Map) ความรู้จะเป็นประโยชน์ต่อเรื่องสามารถนำไปใช้ได้เท่านั้น การให้ความรู้ควรให้ผู้เรียนเห็นความจำเป็นและเกิดความต้องการที่จะนำความรู้นั้น ไปใช้ให้เป็นประโยชน์เพราะการให้ความรู้กับผู้ที่ไม่เห็นความจำเป็น ก็เปรียบเสมือนให้แผนที่กับผู้ที่ยังไม่ต้องการเดินทาง

5. การนำไปประยุกต์ใช้ (Application) ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้ากลุ่มฝึกอบรมนี้ ผู้เข้ากลุ่มจะเก็บเอาความรู้ไว้ได้และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไปได้ ซึ่งการที่บุคคลสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้รับนี้ แสดงว่าเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

6. การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียน (Learning How to Learn) การเรียนรู้จากการฝึกจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการเรียน ซึ่งหมายความว่าเขาได้เรียนรู้วิธีการที่เหมาะสมในการเรียนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ

ส่วน ทิศนา แหมมณี (2522 : 181) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญในการเข้ากลุ่มฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การเน้นสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะที่เข้ากลุ่ม ผู้เรียนจะถือเอากลุ่มเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการที่ตนจะสามารถทดลอง เพื่อที่จะค้นหาการเรียนรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมและค่านิยมของตนเองและผู้อื่น กระบวนการที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้แบบนี้คือ การวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในขณะที่กลุ่มกำลังดำเนินกิจกรรม

2. การเน้นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใน ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรม จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อผู้เรียนสามารถนำความรู้นั้นไปใช้จริง ดังนั้นการเข้ากลุ่มฝึกอบรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นและในขณะที่เข้ากลุ่มกับสิ่งที่เขาจะต้องไปเผชิญในชีวิตจริง ในการฝึกจึงควรเน้นหนักในเรื่องการประยุกต์ความรู้ที่ได้ให้เข้ากับปัญหาในชีวิตจริงให้มากที่สุด

3. การเน้นเรื่องค่านิยมของตนเองและสังคม การเข้ากลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยม และคุณธรรมต่าง ๆ และยังมีบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นผู้เรียนจะมีโอกาสสำรวจและทำความเข้าใจกับค่านิยมและคุณธรรมที่ตนนับถือ

4. การเน้นทักษะในการสอบถาม ผู้เรียนจะมีโอกาสฝึกทักษะการไต่ถามมากขึ้น ทักษะนี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้เพื่อความเจริญของงานของตน ทั้งด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเป็นตัวของตัวเอง สามารถเรียนรู้ได้โดยตนเองและยังสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ดี

5. การเน้นให้ผู้เข้ากลุ่มทราบ และตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง กล่าวคือตนเองจะต้องเปลี่ยนแปลงก่อน ก่อนที่จะเปลี่ยนผู้อื่น

6. การเปิดเผยพฤติกรรมหรือการแสดงออก โดยถือหลักว่า คนเราเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองโดยผ่านสายตาผู้อื่น คนเราจะเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองก็โดยการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของตนและมีใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง

7. การให้ข้อมูลย้อนกลับ จะทำให้ผู้เรียนได้รู้ว่าพฤติกรรมของตนเมื่อความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่นอย่างไรบ้าง จากข้อสังเกตเหล่านี้ บุคคลในกลุ่มจะเกิดการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน ให้เป็นที่พอใจของตนเอง

8. การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย บรรยากาศในการเข้ากลุ่มจะต้องเป็นบรรยากาศที่ไม่น่ากลัว และตึงเครียดจนเกินไป ในการเข้ากลุ่มจะต้องส่งเสริมให้บุคคลมีอิสระและเสรีภาพในการพูดการแสดงออกทางพฤติกรรม และการแสดงออกทางความคิดของตนเองในการให้ข้อสังเกตกับผู้อื่น

9. การเข้ากลุ่มฝึกอบรมนี้ บุคคลในกลุ่มจะมีโอกาสทดลองและฝึกปฏิบัติพฤติกรรมและความคิดใหม่ ๆ ของตน ในบรรยากาศที่ปลอดภัย โอกาสเช่นนี้จะช่วยส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ

บทบาทของผู้นำกลุ่ม

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรมผู้นำกลุ่ม จึงควรมีบทบาทดังต่อไปนี้ (มานิตย์ อุ่นเรือน. 2534 : 22)

1. สร้างสรรค์ในสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมภายในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิก ผู้นำจะต้องมีเทคนิคในการบูรณาการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้นำกลุ่มอาจจะนำข้อมูลจากภายนอกมาประกอบการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และผู้นำอาจจะต้องนำทฤษฎีและความคิดรวบยอด เกี่ยวกับการเจริญเติบโตของกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

2. เจื่อนไบที่เกี่ยวกับรูปแบบของพฤติกรรม พฤติกรรมที่เป็นลักษณะนิสัยของผู้นำเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมรูปแบบของการแสดงออกของสมาชิก ผู้นำความคิดควรมีความสามารถในการตั้งคำถามและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองได้ พฤติกรรมของผู้นำมีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ และความอิสระเสรีในการแสดงออก และความเต็มใจของสมาชิกทุกคน เพื่อจะให้เกิดการเรียนรู้จากข้อบกพร่อง หรือจากประสบการณ์ของแต่ละคนอย่างแท้จริง

3. ช่วยเปิดช่องทางในการติดต่อสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีความสามารถในการแสดงให้สมาชิกได้เห็นรูปแบบของการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม การกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ผู้นำควรมีความสามารถในการรวบรวมปัญหาเข้าด้วยกัน และช่วยสร้างการตระหนักรู้ (Awareness) ในหมู่สมาชิกให้สูงขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรม

งานวิจัยในประเทศ

ในปี พ.ศ. 2522 เพียงใจ สีนุนาคร (2522 : 64) ได้ศึกษาผลของการเข้ากลุ่มไวต่อการรับรู้ที่ต่อทักษะและทัศนคติส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มเป็นข้าราชการสำนักงานรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า หลังการเข้ากลุ่มกลุ่มทดลองมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นสูงขึ้น มีการเปิดเผยตนเอง เกิดทักษะในการสื่อความหมายการทำงาน กลุ่มและการแก้ปัญหาเป็นระบบระเบียบมากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มทดลองยังมีบุคลิกภาพด้านความต้องการพึ่งตนเองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

มานิตย์ อุ่นเรือน (2534 : 45) ได้ทดลองฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโนนสมนต์ จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กลุ่มฝึกอบรมกับกลุ่มทดลองและใช้ข้อสนทนากับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เรียนการสื่อสารระหว่างบุคคลดีขึ้น หลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1947 เลวิน (Lewin) ได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในการสร้างเครื่องมือในการฝึกอบรมและได้นำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า T. Group หรือ Training Group มาใช้ในการฝึก ซึ่งนับว่าเป็นความก้าวหน้าของการนำเอาพลังกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ ตลอดจนการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 โกลเซงเกอร์ (Glosenger. 1984 : 126) ได้ศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล และมนุษยสัมพันธ์ โดยทำการทดลองกับนักศึกษาฝึกหัดครู ทำการทดลอง 7 สัปดาห์ โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง พบว่า กลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คาร์เตอร์ (Carter. 1985 : 420) ได้ศึกษาประสิทธิภาพและความอาจกระทำได้ (Feasibility) ของการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลระยะสั้นให้แก่พนักงานของ Federal Organization จำนวน 711 คน ด้วยการเข้ากลุ่มฝึกอบรม จำนวน 2 วันครึ่ง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในปีเดียวกันนั้นเอง วีส์ (Weiss. 3220) ได้ทำการศึกษาผลของโปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรมการสื่อสารที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่เข้าอบรม เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริหารการศึกษาในขณะนั้น 28 คน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเข้ากลุ่มฝึกอบรมที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความรับผิดชอบ สามารถทำได้หลายวิธีและวิธีการเข้ากลุ่มฝึกอบรม (T. Group หรือ Training Group) ก็เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งเหมาะสม และเนื่องจากความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่สามารถฝึกได้ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ทำให้สมาชิกเปิดเผยตนเองมีการยอมรับซึ่งกันและกัน และสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันอย่างมีอิสระและปลอดภัย และที่สำคัญการเข้ากลุ่มฝึกอบรมจะช่วยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และยังสามารถนำประสบการณ์ที่

ได้รับไปปรับปรุงใช้กับตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำกลุ่มการฝึกอบรม (Training Group) มาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียน

เอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม

ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

ทิสนา แชนมณี (2522 : 1) ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มว่าเป็นวิทยาการแขนงหนึ่ง ซึ่งพยายามศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน อันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการปรับปรุงการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เรกอน และเชฟเฟิร์ด (Ragon and Shepherd. 1971 : 197) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม คือ การศึกษาถึงธรรมชาติของกลุ่มที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีการรวมกันเป็นกลุ่ม โดยการศึกษาถึงไปถึงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม โดยใช้การอภิปรายและการประเมินผลร่วมกัน ตลอดจนการให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

พอลจากรัน วินิจ เกตุขำ และคมเพชร จัตรศุภกุล (2522 : 14) กล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มว่า หมายถึงที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกลึกซึ้งที่พึงพอใจในด้านความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียกว่าเกิด "ปฏิสัมพันธ์" (Interaction) ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ คาร์ทไรท์ และซานเดอร์ (Cartwright and Zander. 1968 : 3) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นการนำเอาวิธีการต่าง ๆ เช่น บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง เกม การอภิปราย การสังเกต และการให้ข้อวิจารณ์ (Feedback) ซึ่งกันและกันเพื่อช่วยในการตัดสินใจร่วมกัน และยังใช้ฝึกทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการประชุมต่าง ๆ

ดังนั้น กิจกรรมกลุ่มจึงหมายถึง ปฏิกริยาตอบโต้อย่างเสรี ซึ่งสมาชิกในกลุ่มต่างช่วยกันกระตุ้นซึ่งกันและกัน เพื่อจะใช้ความรู้ความสามารถของสมาชิกแต่ละคน นำกลุ่มไปสู่จุดหมายที่วางไว้ โดยมีหัวหน้าหรือผู้นำกลุ่มเป็นผู้คอยกระตุ้นให้เกิดปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันของสมาชิก

เมื่อกลุ่มประสบปัญหาสมาชิกจะต้องช่วยกันแก้ปัญหา นั้น โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่

คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม

ในปัจจุบัน เรื่องของกลุ่มได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการต่าง ๆ มาก และได้มีผู้นำเอา "กลุ่ม" ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา การพัฒนาบุคคล การพัฒนาองค์การ การพัฒนาชุมชน การพัฒนากลุ่มทางเศรษฐกิจ และกลุ่มทางการเมือง การที่กลุ่มเข้ามามีบทบาทดังกล่าวเนื่องจากการค้นพบว่า กลุ่มนั้นมีพลัง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่ง คมเพชร จิตรสุกุล (2530 : 10) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าสำหรับสมาชิกในกลุ่มมากมาย เพราะในขณะดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น สมาชิกจะได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะเดียวกันเขาก็จะได้เรียนรู้เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ด้วย นอกจากนั้นสมาชิกในกลุ่มยังเกิดความเจริญงอกงามทางด้านความรู้ ความสามารถและทักษะบางประการ เช่น การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การเป็นสมาชิกที่ดี เป็นต้น จึงอาจจะกล่าวว่า ในการทำกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะมีความงอกงาม เพิ่มความมั่นใจให้กับตนเองมีการค้นพบตนเอง เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

ลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ตามวิธีกิจกรรมกลุ่ม

เยาหวา เตชะคุปต์ (2517 : 163) ได้จัดลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation or Involvement Stage) ระยะนี้ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ หรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของการเรียนรู้จะเกิดจากผู้เรียนโดยตรง ผู้ที่มีส่วนร่วมมากก็จะได้รับผลการเรียนรู้มาก การมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะเป็นการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่นเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 ทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) คือการที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิดและการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาวิชาได้อีกนานด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญาหรือสมอง (Intellectual or Mental Involvement) คือการเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวความคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้ นั้น จะทำให้ผู้เรียนมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด และเหตุผลในการพิจารณาใคร่ครองการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่ได้ เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ระยะการวิเคราะห์ (Analysis Stage) เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการ ผลการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้น

3. ระยะสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) ระยะนี้ผู้เรียนจะรวบรวมแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนกัน แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง ซึ่งจะได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพ หรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relation) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้กับการแก้ปัญหา (Problem Solving) ต่าง ๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุงคุณธรรมชาติของสังคมให้ดีกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการค้นคิดสิ่งใหม่ ๆ

4. ระยะประเมินผล (Evaluation Stage) ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและของกลุ่มจากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

หลักในการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มเป็นการสอนที่เน้นเป็นพิเศษในเรื่องพฤติกรรมของบุคคลที่มีผลกระทบต่อ กัน ดังนั้นหลักในการจัดกิจกรรมกลุ่มจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ทศนา แหมมณี. 2522 : 200)

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ กันจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มได้มากขึ้น

2. ยึดหลักการค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาและพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่น

3. ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบ ดังนั้นครูจึงควรพยายามให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้มาซึ่งคำตอบนั้น ๆ

4. ยึดกลุ่มว่าเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก

5. หลักในการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการใช้ชีวิตว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น ครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นแสวงหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่ม มีหลายวิธี ซึ่ง ที่ศนา แคมมณี (2522 : 202) กล่าวว่า กิจกรรมที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่มประกอบด้วย

1. เกม (Games) ใ้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาตามที่กำหนดไว้ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - Play) วิธีการนี้ยังมีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วผู้เรียนสวมบทบาทนั้นให้แสดงออกตามธรรมชาติที่สุด โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจด้วย

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดงออก เพราะเสี่ยงต่อผลที่ได้รับ

4. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และร่วมอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนการแก้ปัญหา การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มขณะนั้น จะช่วยให้การเรียนรู้ มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

5. ตัวละคร (Action or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทโดยผู้แสดงต้องแสดงตามที่บทกำหนดไว้โดยไม่เอาบุคลิกภาพและความรู้สึกของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจเกิดขึ้น และยังสามารถทำงานร่วมกันอีกด้วย

6. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นกิจกรรมที่แทรกอยู่ในกิจกรรมอื่น ๆ ตลอด เพราะการอภิปรายกลุ่มจะเป็นการแลกเปลี่ยนแนวความคิด ความรู้สึก และแนวทางในการแก้ปัญหาจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในการอภิปรายกลุ่มต้องอาศัยบรรยากาศที่ส่งเสริมให้สมาชิกรู้สึกเป็นอิสระและปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงความรู้สึกตามที่มีอยู่ออกมา ซึ่งบรรยากาศเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการอภิปราย และแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันอย่างได้ผล และการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพก็คือ การอภิปรายที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความเข้าใจ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มอภิปรายไปในแนวทางเดียวกัน และยังสามารถสรุปปัญหา ได้ตรงแนวและทำให้การทำงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

บทบาทของผู้นำกลุ่มในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นเครื่องมือ เป็นการสอนที่ยึดหลักการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมคุณสมบัติบางประการในตัวผู้เรียน บทบาทของครูจึงมีส่วนสำคัญมาก ครูจำเป็นต้องปรับบทบาทให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทของผู้นำกลุ่มจึงควรประกอบด้วย (เยาหวา เตชะคุปต์. 2517 : 168)

1. สนับสนุนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน โดยสนใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สนทนาซักถามอย่างเป็นกันเอง
2. ให้ความสะดวกในการทำงานรวมกันเป็นกลุ่ม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และความร่วมมือในการทำงาน
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำงานตลอดจนวิธีการทำงานของผู้เรียน
4. ช่วยเหลือผู้เรียนในการจัดสภาพการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศและแนะนำหรือช่วยจัดหา เครื่องอุปกรณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม

งานวิจัยในประเทศ

แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และองค์การยูนิเซฟ (Unicef) ได้ทำโครงการวิจัยเรื่องการฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครู จากสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการที่เด่นชัดของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปในด้านที่ช่วยให้ผู้เข้ากลุ่มสามารถเปิดเผยตนเองมากขึ้น และพบว่า หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 5 - 6 เดือน ผู้เข้ากลุ่มมีพัฒนาการในด้านการเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่ง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521 : 22) ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2523 : 49) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดา ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เวลาในการเข้ากลุ่ม 9 ชั่วโมง ผลปรากฏว่า กลุ่มที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่ม มีทัศนคติทางจริยธรรมด้านความมีระเบียบเรียบร้อย วินัยความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดา และหลังการเข้ากลุ่มไปแล้ว 1 เดือน ผลก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง

นิภา วิจิตรศิริ (2525 : 50) ได้ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ม.1 โรงเรียนหนองแค "สริกิจพิทยา" จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 พบว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มและไม่ได้เข้ากลุ่มมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วน พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525 : 94) ได้ทดลองสอนความรับผิดชอบให้กับเด็กที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และสอนด้วยวิธีธรรมดา มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติการแสดงความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองที่สอนโดยกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติในการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ สุภาพรรณ พ่วงจันทเพชร (2520 : 86) ได้เปรียบเทียบการสอนวิชาศีลธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไม่ได้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมดา ส่วนในทางทัศนคติ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มากกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมดา

งานวิจัยในต่างประเทศ

เล็กซ์ (พิจิตรา พงษ์จินดากร. 2525 : 41 ; อ้างอิงมาจาก Lex. 1973 : 9039) ได้ทำการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนที่เรียนธรรมะ ปีที่ 1 ของโรงเรียน St. Meinard Seminary ในมลรัฐอินเดียนนา สหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านจิตใจของนักศึกษาโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมจะใช้วิธีการสอนแบบเก่า และกลุ่มทดลองจะใช้กิจกรรมกลุ่มในการสอน ผลปรากฏว่า การพัฒนาจิตใจของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่าง แต่ในกลุ่มทดลอง นักเรียนพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับเพราะได้รับแรงกระตุ้นให้อภิปรายได้อย่างอิสระเสรีในเรื่องค่านิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้เรียน

ส่วน สแปรงเกอร์ (นิภา วิจิตรศิริ. 2525 : 35 ; อ้างอิงมาจาก Spranger. 1973 : 13) ได้ทำการทดลองโดยการนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการสอนวิชาภาษาต่างประเทศ ที่มหาวิทยาลัย Fujen ประเทศไต้หวัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 2 ที่เรียนภาษาเยอรมัน พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกิดการเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่านักศึกษาที่สอนด้วยวิธีปกติ ซึ่งตรงกับ ริชาร์ดสัน และฮอลล์เวิร์ธ (Even. 1964 : 123 ; citing Richardson and Hallworth. n.d.) ซึ่งได้เปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรียงความภาษาอังกฤษด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบเก่าในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 โดยมุ่งศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษทัศนคติและผลทางสังคม ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษทัศนคติและผลทางสังคมดีขึ้น และเรียนได้มากกว่ากลุ่มควบคุม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในบุคคลได้ เพราะกิจกรรมกลุ่มจะช่วยส่งเสริมให้สมาชิกเรียนรู้พฤติกรรมทั้งของตนเอง และเพื่อนสมาชิกด้วยกัน โดยการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน และจากข้อมูลที่ได้นั้น ผู้เรียนก็สามารถนำไปประเมินพฤติกรรมและทัศนคติของตนว่าแตกต่างไปจากกลุ่มอย่างไร และมีแนวทางใดบ้างที่จะปรับปรุงพฤติกรรมให้ดีขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่มยังช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการเป็นผู้นำให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้นักเรียนของโรงเรียนบ้านดุงวิทยา ปีการศึกษา 2534 อาเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งประกอบด้วย ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมนุม และหัวหน้าชั้น ที่มีความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 42 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้นักเรียนของโรงเรียนบ้านดุงวิทยา ปีการศึกษา 2534 ซึ่งประกอบด้วย ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธานชุมนุม และหัวหน้าชั้น ที่มีความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 24 คนซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายกับกลุ่มประชากร โดยมีขั้นตอนในการสุ่มดังนี้

1. ผู้วิจัยให้ผู้นักเรียนทั้งหมด 85 คนทำแบบทดสอบความรับผิดชอบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แล้วนำไปตรวจให้คะแนน
2. นำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับ แล้วคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนความรับผิดชอบ ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 42 คน
3. แล้วทำการสุ่มอย่างง่ายกับกลุ่มประชากร ให้เหลือ 24 คน
4. และจึงทำการสุ่มอย่างง่ายกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 24 คน เพื่อแบ่งออกเป็นกลุ่มที่จะเข้ากลุ่มฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างละ 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. โปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์ในการเป็นผู้ช่วยดำเนินการฝึกอบรมกลุ่ม มาเป็นแนวทาง ในการสร้างโปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียน

1.2 สร้างโปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ โดยให้สอดคล้องกับลักษณะความรับผิดชอบ โดยให้สอดคล้องกับลักษณะความรับผิดชอบ ดังนี้

1.2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

1.2.2 ความรับผิดชอบต่อสมาชิกภายในกลุ่ม

1.2.3 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงาน โดยวัดจาก

1.2.3.1 ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.2.3.2 ความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวย

ความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

1.3 นำโปรแกรมที่ปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ซึ่งได้แก่ ศ.ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รศ.กมลรัตน์ กรีทอง และ อ.พรณิศา วาณิชยการ ไปทดลองใช้กับผู้นำนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี จำนวน 12 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง แล้วจึงนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไปก่อนจะนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

2. โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม

มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากประสบการณ์ในการเป็นผู้ช่วยดำเนินการกิจกรรมกลุ่ม มาเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียน

2.2 สร้างโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ โดยให้สอดคล้องกับลักษณะความรับผิดชอบดังนี้

2.1.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

2.1.2 ความรับผิดชอบต่อสมาชิกภายในกลุ่ม

2.2.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่การทำงาน โดยวัดจาก

2.2.3.1 ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

2.2.3.2 ความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวย

ความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

2.3 นำโปรแกรมที่ปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ศ.ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รศ.กมลรัตน์ กรีทอง และ อ.พรณิศา วาณิชยการ ไปทดลองใช้กับผู้นำนักเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนบ้านคงวิทยา จังหวัดอุดรธานี จำนวน 12 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง แล้วจึงนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป ก่อนจะนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบทดสอบความรับผิดชอบ

มีขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบ

3.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบและ ได้กำหนด ความรับผิดชอบของผู้นักเรียนไว้ดังนี้

3.1.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง

3.1.2 ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม

3.1.3 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงาน โดยวัดจาก

2.2.3.1 ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

2.2.3.2 ความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวย

ความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

3.2 นำลักษณะดังกล่าวมาสร้างเป็นสถานการณ์ ที่มีความหมายต่อผู้ตอบ เป็น สถานการณ์ที่ผู้ตอบมีโอกาสพบในชีวิตประจำวัน โดยแบบทดสอบจะสร้างขึ้น 2 ชุด สำหรับ PRETEST 1 ชุด POSTTEST 1 ชุด โดยแบบทดสอบแต่ละชุดจะประกอบด้วยข้อคำถาม 30 ข้อ และแต่ละชุดจะมีข้อคำถามที่เหมือนกัน 20 ข้อ และอีก 10 ข้อจะเป็นข้อคำถามที่ใกล้เคียงหรือ คล้ายคลึงกัน

3.3 แบบทดสอบแต่ละข้อจะมีคำตอบ 3 ตัวเลือก ถ้าผู้ตอบเลือกคำตอบที่ตรงกับ พฤติกรรมที่คาดหวังมากที่สุด ได้ 3 คะแนน และลดลงตามส่วนเมื่อคำตอบไม่ตรงกับพฤติกรรม ที่คาดหวัง

3.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ศ.ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รศ.กมลรัตน์ กรีทอง และ อ.พรณิศา วาณิชยการ ช่วยตรวจแก้ไข (Face Validity) แล้วจึงนำไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ดังนี้

3.4.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนมาเรียงกันจากต่ำสุด ถึงคะแนนสูงที่สุด แล้วแบ่งเป็นกลุ่มที่ได้คะแนนสูง 25 คน และกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ 25 คน แล้วจึงทำการวิเคราะห์รายข้อโดยใช้ t-test แล้วคัดเลือกข้อที่มีอำนาจจำแนก (t) ตั้งแต่ 2 ขึ้นไป

3.4.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (-Coefficient) ของ Cronbach

3.5 นำแบบทดสอบที่หาค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ช่วยตรวจแก้ไขอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มประชากร

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความรับผิดชอบ

คำชี้แจง

แบบทดสอบนี้มี 2 ตอน ให้นักเรียนปฏิบัติทั้ง 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบทดสอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบวัดความรับผิดชอบของผู้นักเรียน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย / ลงใน ☐ ที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง
ของนักเรียน

1. ชื่อ นามสกุล.....

2. ระดับการศึกษา

☐ ม. 1 ☐ ม. 4

☐ ม. 2 ☐ ม. 5

☐ ม. 3 ☐ ม. 6

3. ตำแหน่ง

- ☐ ประธานนักเรียน
- ☐ คณะกรรมการนักเรียน
- ☐ ประธานชุมนุม
- ☐ หัวหน้าชั้น

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่าเป็นสิ่งที่นักเรียนจะปฏิบัติเมื่อนักเรียนพบกับสถานการณ์เช่นนี้ จะไม่มีคำตอบข้อใดถูกต้อง แต่คำตอบจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการเลือกคำตอบของนักเรียนเอง

ข้อ 01). จารูดีได้รับมอบหมายจากครูประจำชั้นให้ทำหน้าที่เก็บเงินค่าเอกสารประกอบการเรียน เมื่อเก็บแล้วปรากฏว่า เงินขาดหายไป 20 บาท ถ้านักเรียนเป็นจารูดีนักเรียนจะทราอย่างไร

- ก. แจ้งให้ครูทราบ (2 คะแนน)
- ข. ออกเงินตนเองชดเชย (3 คะแนน)
- ค. ขอให้เพื่อน ๆ ออกเงินทดแทน (1 คะแนน)

ข้อ 02) เมื่อครูมอบหมายงานกลุ่มให้ มงคลฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่มได้แบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ แล้วมอบหมายให้เพื่อน ๆ ช่วยกันทำ เมื่อส่งงานแล้วปรากฏว่าถูกครูตำหนิมากเนื่องจากผลงานของผู้ร่วมงานคนหนึ่ง ถ้านักเรียนเป็นมงคล นักเรียนจะทำเช่นใด

- ก. แจ้งให้ครูทราบว่าไม่ใช่ความผิดของตนแต่เป็นเพราะเพื่อนทำไม่ได้เอง (2 คะแนน)
- ข. ไม่ต้องแก้ไขอะไร (1 คะแนน)
- ค. ยอมรับความผิดนั้น แล้วนำมาให้กลุ่มแก้ไข โดยตนเองให้ความช่วยเหลือ (3 คะแนน)

- ข้อ 03) กุสุมาได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าแข่งขันการตอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์กับโรงเรียนอื่น ๆ ในวันอาทิตย์ แต่พอเป็นวันพฤหัสบดี กุสุมาก็ทราบว่าบิดาจะพาลูก ๆ ทุกคนไปเยี่ยมย่าที่ต่างจังหวัด นักเรียนคิดว่า กุสุมาควรทำอย่างไร
- ไปตอบปัญหาตามกำหนด (3 คะแนน)
 - ขอคำแนะนำจากครู (2 คะแนน)
 - ไปเยี่ยมคุณย่า (1 คะแนน)

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลองที่เรียกว่า Randomized Control Group Pretest - Posttest Designs. (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 67)

R _E	T ₁	X	T ₂
R _C	T ₁	~X	T ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

- R_E แทน กลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม
 R_C แทน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
 T₁ แทน การทดสอบก่อนเข้ากลุ่ม
 X แทน การเข้ากลุ่มฝึกอบรม
 ~X แทน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
 T₂ แทน การทดสอบหลังการเข้ากลุ่ม

วิธีดำเนินการ

1. กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มทำแบบทดสอบความรับผิดชอบ ซึ่งได้ตรวจให้คะแนนไว้แล้วขณะที่ทำกลุ่มประชากร

2. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมก่อน แล้วจึงทำการ

Posttest

3. เมื่อกลุ่มฝึกอบรมเปิดกลุ่มไปแล้ว จึงทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมแล้วจึงทำการ Posttest

4. นำคะแนน Pretest - Posttest ของคนทั้ง 2 กลุ่มไปวิเคราะห์และแปลผลตามวิธีการทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบต่อผู้บันทึกเรียนก่อนและหลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม

2. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบต่อผู้บันทึกเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

3. วิเคราะห์ความแตกต่างของผลต่างของคะแนนความรับผิดชอบต่อผู้บันทึกเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและ ผู้บันทึกเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4. วิเคราะห์ความแตกต่างของความคงทน ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติสำหรับวิเคราะห์เครื่องมือ

1.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{s_H^2}{n_H} + \frac{s_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ

$\bar{X}_H$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง

$\bar{X}_L$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ

s_H^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง

s_L^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ

n_H แทน จำนวนประชากรในกลุ่มสูง

n_L แทน จำนวนประชากรในกลุ่มต่ำ

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 139)

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร OC -Coefficient ของ Cronbach ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อ

$\sum s_i^2$ แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 133)

2. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

2.1 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (The Wilcoxon Matched Pairs Signed Rank Test) (กานดา พุนลาภทวี. 2530 : 461)

2.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้สูตรของ แมน-วิทนี (Mann Whitney U Test ดังนี้

$$U_1 = n_1 n_2 + \frac{n_1(n_1 + 1)}{2} - \Sigma R_1$$

$$U_2 = n_1 n_2 + \frac{n_2(n_2 + 1)}{2} - \Sigma R_2$$

เมื่อ U แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบของ Mann Whitney

n_1 แทน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าฝึกอบรม

n_2 แทน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ΣR_1 แทน ผลรวมของการจัดลำดับค่าผลต่างของคะแนน
กลุ่มตัวอย่างที่เข้าฝึกอบรม

ΣR_2 แทน ผลรวมของการจัดลำดับค่าผลต่างของคะแนน
กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

(กานดา พุนลาภทวี. 2530 : 448)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาครั้งนี้

ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเข้ากลุ่ม และแปลความหมายของการวิเคราะห์จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมาย ดังนี้

N	แทน	จำนวนผู้เข้าเรียนกลุ่มตัวอย่าง
R ⁺	แทน	การจัดอันดับผลต่างของคะแนนที่มีค่าเป็นบวก
R ⁻	แทน	การจัดอันดับผลต่างของคะแนนที่มีค่าเป็นลบ
R ₁	แทน	ผลรวมของตำแหน่งที่ได้จากผู้เข้าเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม
R ₂	แทน	ผลรวมของตำแหน่งที่ได้จากผู้เข้าเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
T	แทน	ผลรวมของค่าที่มีจำนวนน้อยกว่า ซึ่งใช้ในการพิจารณาในการทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs Signed Ranks Test)
U	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการทดสอบของ แมน - วิทนี (Mann - Whitney U Test)

ผลการศึกษาครั้งนี้

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้เข้าเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม ก่อนและหลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้เข้าเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้เข้าเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมกับผู้เข้าเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่ม

4. เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจของผู้ที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมหลังการเข้ากลุ่มกับการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์
5. เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหลังการเข้ากลุ่มกับการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์
6. เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจของผู้ที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมกับผู้เข้ากลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มกับการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์

ตาราง 1 เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม ก่อนและหลัง การเข้ากลุ่ม

คนที่	คะแนนความพึงพอใจ ของผู้ นักเรียน		ผลต่าง ของคะแนน	อันดับ	R ⁺	R ⁻
	ก่อนเข้ากลุ่ม	หลังเข้ากลุ่ม				
1	43	58	15	12	12	
2	44	57	13	10	10	
3	47	60	13	10	10	
4	50	53	3	1	1	
5	52	61	9	6	6	
6	54	58	4	2	2	
7	54	64	10	7	7	
8	57	68	11	8	8	
9	59	72	13	10	10	
10	62	68	6	4.5	4.5	
11	66	71	5	3	3	
12	67	73	6	4.5	4.5	
				รวม	78	0

$$T = 0^{**}$$

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง Critical Value ของ T ใน Wilcoxon Matched - Pairs Signed Rank Test ของ กานดา พุนลาภทวี (2530 : 526) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่า T ที่คำนวณได้ต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 9 ($N = 12$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 1 ปรากฏว่าคะแนนความรับผิดชอบของผู้หนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมหลังจากที่เข้ากลุ่มแล้ว สูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรม สามารถพัฒนาความรับผิดชอบต่อผู้หนักเรียนได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 1

ตาราง 2 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ก่อนและ
หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

คนที่	คะแนนความรับผิดชอบ ของผู้นำนักเรียน		ผลต่าง ของคะแนน	อันดับ	R ⁺	R ⁻
	ก่อนเข้ากลุ่ม	หลังเข้ากลุ่ม				
1	43	54	11	9	9	
2	46	50	4	2	2	
3	49	55	6	4	4	
4	50	57	7	6.5	6.5	
5	53	62	9	8	8	
6	54	68	14	11.5	11.5	
7	56	70	14	11.5	11.5	
8	58	59	1	1	1	
9	61	68	7	6.5	6.5	
10	64	70	6	4	4	
11	66	78	12	10	10	
12	69	75	6	4	4	
				รวม	78	0

$$T = 0^{**}$$

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง Critical Value ของ T ใน Wilcoxon Matched - Pairs Signed Rank Test ของ กานดา พูลลาภทวี (2530 : 526) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่า T ที่คำนวณได้ต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 9 ($N = 12$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 2 ปรากฏว่าคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภายหลังจากที่เข้ากลุ่มแล้ว สูงวก่อก่อนเข้ากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สามารถพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 2

ตาราง 3 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม กับผู้นำนักเรียน
ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่ม

คนที่	กลุ่มฝึกอบรม	อันดับ	กิจกรรมกลุ่ม	อันดับ
1	58	7.5	54	3
2	57	5.5	50	1
3	60	10	55	4
4	53	2	57	5.5
5	61	11	62	12
6	58	7.5	68	15.5
7	64	13	70	18.5
8	68	15.5	59	9
9	72	21	68	15.5
10	68	15.5	70	18.5
11	71	20	78	24
12	73	22	75	23
R1		150.5	R2	149.5

$$U_1 = 71.5$$

$$U_2 = 72.5$$

$$U = 71.5$$

จากตาราง Critical Value ใน Mann - Whitney U Test ของ กานดา พูนลาภทวี (2530 : 523) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่า U ที่คำนวณได้ต่างน้อยกว่าหรือเท่ากับ 31 ($N = 12$)

จากตาราง 3 ปรากฏว่า ภายหลังการเข้ากลุ่มความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ ผู้นำนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ตาราง 4 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมหลังการเข้ากลุ่ม
กับหลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์

คนที่	คะแนนความรับผิดชอบ ของผู้นำนักเรียน		ผลต่าง ของคะแนน	อันดับ	R ⁺	R ⁻
	หลังเข้ากลุ่ม	หลังเข้ากลุ่ม 4 สัปดาห์				
1	58	53	5	10		10
2	57	54	3	7		7
3	60	62	2	3.5	3.5	
4	53	51	2	3.5		3.5
5	61	53	2	3.5	3.5	
6	58	54	4	9		9
7	64	65	1	1	1	
8	68	60	8	12		12
9	72	69	3	7		7
10	68	70	2	3.5	3.5	
11	71	68	3	7		7
12	73	67	6	11		11
				รวม	11.5	66.5

$$T = 11.5$$

จากตาราง Critical Value ของ T ใน Wilcoxon Matched - Pairs Signed Ranks Test ของกานดา พูลลาภทวี (2530 : 526) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่า T ที่คำนวณได้ต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 9 ($N = 12$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 4 ปรากฏว่า ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน หลังการเข้ากลุ่มผ่านไประยะ 4 สัปดาห์ ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน ไม่มีความแตกต่างกัน

ตาราง 5 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการ
เข้ากลุ่มกับหลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์

คนที่	คะแนนความรับผิดชอบ ของผู้ นักเรียน		ผลต่าง ของคะแนน	อันดับ	R ⁺	R ⁻
	หลังเข้ากลุ่ม	หลังเข้ากลุ่ม 4 สัปดาห์				
1	54	51	3	4.5		4.5
2	50	52	2	2.5	2.5	
3	55	58	3	4.5	4.5	
4	57	53	4	6.5		6.5
5	62	60	2	2.5		2.5
6	68	72	4	6.5	6.5	
7	70	71	1	1	1	
8	59	52	7	10		10
9	68	63	5	8.5		8.5
10	70	62	8	11		11
11	78	63	15	12		12
12	75	70	5	8.5		8.5
				รวม	14.5	63.5

$$T = 14.5$$

จากตาราง Critical Value ของ T ใน Wilcoxon Matched - Pairs
Ranks Test ของกานดา พุนลาภทวี (2530 : 526) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ค่า T ที่คำนวณได้ต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 9 ($N = 12$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 5 ปรากฏว่า คะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน
ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนไม่แตกต่างกัน

ตาราง 6 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้ที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม กับผู้นำ
นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์

คนที่	กลุ่มฝึกอบรม	อันดับ	กิจกรรมกลุ่ม	อันดับ
1	53	5.5	51	1.5
2	54	7.5	52	3.5
3	62	12.5	58	9
4	51	1.5	53	5.5
5	63	15	60	10.5
6	54	7.5	72	24
7	65	17	71	23
8	60	10.5	52	3.5
9	69	20	63	15
10	70	21.5	62	12.5
11	68	19	63	15
12	67	18	70	21.5
R1		155.5	R2	144.5

$$U_1 = 66.5$$

$$U_2 = 77.5$$

$$U = 66.5$$

จากตาราง Critical Value ใน Mann - Whitney U Test ของกานดา
 พูลลาภทวี (2530 : 523) ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่า U ที่คำนวณได้ต้องน้อยกว่า
 หรือเท่ากับ 31 ($N = 12$)

จากตาราง 6 ปรากฏว่า ภายหลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
 ของผู้นำนักเรียนผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ
 ผู้นำนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความคงทนของความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
 ข้อที่ 4

บทที่ 5

บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อความ
รับผิดชอบของผู้นักเรียน โรงเรียนบ้านดงวิทยา จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

1. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นักเรียน ก่อนและหลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม
กลุ่ม
3. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม และผู้นักเรียน
ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ผู้นักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น หลังการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
2. ผู้นักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. ผู้นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม กับผู้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความ
รับผิดชอบแตกต่างกัน
4. ผู้นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม และผู้นักเรียนที่เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
มีความคงทนของความรับผิดชอบแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้นักเรียนโรงเรียนบ้านดงวิทยา จังหวัด
อุดรธานี ปีการศึกษา 2534 ซึ่งประกอบด้วย ประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ประธาน
ชุมนุม และหัวหน้าชั้น ที่มีความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 50 จำนวน 24 คน แล้วทำการ
สุ่มอย่างง่ายเพื่อแบ่งออกเป็นผู้เข้ากลุ่มฝึกอบรม 12 คน และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน ก่อนการเข้ากลุ่ม
2. แบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน หลังการเข้ากลุ่ม
3. โปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
4. โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การทดสอบก่อนการเข้ากลุ่ม (Pretest)

ผู้วิจัยให้ผู้นำนักเรียนที่เป็นกลุ่มประชากร 85 คน ทำแบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน แล้วคัดเลือกผู้นำนักเรียนที่มีคะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 42 คน หลังจากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำนักเรียนที่มีความพร้อมในการเข้ากลุ่ม จำนวน 24 คน แล้วนำคะแนนของผู้นำนักเรียนทั้ง 24 คน มาเรียงลำดับ แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน เพื่อเข้ากลุ่มฝึกอบรม 12 คน และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม 12 คน

2. การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ให้ผู้นำนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม เข้ากลุ่มทดลองโดยให้ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมเข้ากลุ่มก่อน โดยใช้เวลาดิฉัน 2 วัน เมื่อสิ้นสุดการเข้ากลุ่มฝึกอบรมแล้ว จึงให้ผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้เข้ากลุ่ม โดยใช้เวลา 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม

3. การทดสอบหลังการเข้ากลุ่ม (Posttest)

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบทันทีที่สิ้นสุดโปรแกรมการเข้ากลุ่มแต่ละกลุ่ม แล้วจึงทำการสอบซ้ำอีกครั้งหนึ่ง หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ใช้ทดสอบก่อนการเข้ากลุ่ม

4. นำแบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนไปตรวจนับคะแนน และนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ผลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบของ
ผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

1. ทดสอบความแตกต่างของความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมก่อน
และหลังการเข้ากลุ่ม โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs
Signed Ranks Test)
2. ทดสอบความแตกต่างของความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
ก่อนและหลังการเข้ากลุ่ม โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched - Pairs
Signed Ranks Test)
3. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม
กับผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่ม โดยใช้การทดสอบของ แมน -
วิทนี (Mann - Whitney U Test)
4. ทดสอบความคงทนของความรับผิดชอบ ของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมหลัง
การเข้ากลุ่มไปแล้ว 4 สัปดาห์ โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched -
Pairs Signed Ranks Test)
5. ทดสอบความคงทนของความรับผิดชอบ ของผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
หลังการเข้ากลุ่มไปแล้ว 4 สัปดาห์ โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (Wilcoxon Matched -
Pairs Signed Ranks Test)
6. ทดสอบความแตกต่างของความคงทนในความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่ม
ฝึกอบรม กับผู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มไปแล้ว 4 สัปดาห์ โดยใช้
การทดสอบของ แมน - วิทนี (Mann - Whitney U Test)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้ นักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม ก่อนและหลัง
การเข้ากลุ่ม ปรากฏว่า ผู้ นักเรียนมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01

2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ก่อนและหลังการเข้ากลุ่ม ปรากฏว่า ผู้นำนักเรียนมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมกับผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่ม ปรากฏว่า ผู้นำนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีคะแนนความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบความคงทนของความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ ปรากฏว่า คะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนไม่แตกต่างกัน

5. เปรียบเทียบความคงทนของความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ ปรากฏว่าคะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนไม่แตกต่างกัน

6. เปรียบเทียบความคงทนในความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมกับผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ ปรากฏว่า คะแนนความคงทนในความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ที่มีผลต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านคงวิทยา จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2534 พบว่า

1. ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม มีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้ ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม โดยอาศัยหลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่มฝึกอบรม (Training Group) ในการวิจัยและประสบการณ์ จากการเป็นผู้ช่วยดำเนินกิจกรรมกลุ่มมาเป็นพื้นฐานและแนวทางในการจัดกิจกรรม โดยพยายามให้เกิดบรรยากาศในการร่วมกิจกรรมที่เป็นกันเอง สนับสนุนกันและยอมรับซึ่งกันและกัน และให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้

แนวความคิดและการปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด สำหรับการเข้ากลุ่มนี้ คมเพชร จัตรศุภกุล (2530 : 9) กล่าวว่า การที่บุคคลมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อมเปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน การแก้ปัญหาร่วมกัน และช่วยให้บุคคลได้เกิดพัฒนาการและเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากกลุ่ม แนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson. 1982 : 17) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

1.1 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง ความรู้ ความคิด หรือพฤติกรรม

1.2 ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ

1.3 ก่อให้เกิดทักษะในการแสดงพฤติกรรมใหม่เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน และยังสามารถนำพฤติกรรมใหม่ดังกล่าว ไปใช้ในสังคมภายนอกได้อีกด้วย

ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสและสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง จึงมีผลทำให้สมาชิกได้มีโอกาสแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้ฝึกปฏิบัติ สังเกตและอภิปรายแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังมีการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน จนทำให้สมาชิกที่เข้ากลุ่ม เรียนรู้ และเข้าใจความคิดเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ และในที่สุดก็สามารถพัฒนาความรับผิดชอบให้สูงขึ้นดังกล่าว และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โจแอน (Jo - Anne. 1985 : 162) ที่ได้ศึกษาเรื่องการฝึกทักษะทางสังคมแก่เด็กที่มีการปรับตัวทางสังคมผิดปกติ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เด็กที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโปรแกรม มีการพัฒนาทักษะทางสังคมเพิ่มมากขึ้น คือมีความกล้าแสดงออกในสังคมมากขึ้น มีความกล้าที่จะตั้งคำถามและสามารถแสดงพฤติกรรมเป็นผู้นำมากขึ้น ในขณะที่เด็กพฤติกรรมที่เป็นไปในทางลบก็ลดลง นอกจากผลการวิจัยของโจแอนแล้ว ยังมี เพียงใจ สีนฐานคร (2522 : 64) ที่ได้ศึกษาผลของการเข้ากลุ่มที่มีผลต่อทัศนคติส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่เข้ากลุ่มข้าราชการสำนักงานรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า หลังการเข้ากลุ่มทดลองมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นสูงขึ้น มีการเปิดเผยตนเอง เกิดทักษะในการสื่อความหมายในการทำงานกลุ่ม และการแก้ปัญหาเป็นระบบระเบียบมากขึ้น นอกจากนั้นกลุ่มทดลอง

ยังมีศักยภาพด้านความต้องการพึ่งตนเองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม ดังนั้นจากผลการวิจัยครั้งนี้ อาจจะพอสรุปได้ว่า ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรมในครั้งนี้สามารถพัฒนาความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มให้สูงขึ้นได้จริง

2. ผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม โดยอาศัยหลักการและแนวความคิดในการจัดกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งประสบการณ์ในการเป็นผู้ช่วยดำเนินการกลุ่ม มาเป็นแนวในการจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่าง ๆ โดยเลือกเอากิจกรรมที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการพัฒนามากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง สนิทสนมคุ้นเคยและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งในบรรยากาศเช่นนี้ พรณพิศ วาณิชการ (2528 : 85) ได้กล่าวว่า จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม รู้สึกว่าตนเองมีค่าเป็นที่ต้องการของกลุ่ม เขาจะยอมรับทัศนคติของกลุ่ม มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ และยังสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรสุกุล (2530 : 10) ที่กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าสำหรับสมาชิกมาก เพราะในขณะที่ดำเนินการกลุ่มนั้น สมาชิกจะได้รับการตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะที่เดียวกันเขาก็จะได้เรียนรู้เรื่องการควบคุมแสดงออกทางอารมณ์ด้วย และยังเกิดความเจริญงอกงามด้านความรู้ และทักษะบางประการ

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนในครั้งนี้ สามารถทำให้สมาชิกที่เข้ากลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภา วิจิตรศิริ (2525 : 50) ที่ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ม.1 โรงเรียนหนองแค "สรีกพิทยา" จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 พบว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มและไม่ได้เข้ากลุ่มมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิจิตรา พงษ์จินดาการ (2525 : 14) ซึ่งได้ทดลองสอนความรับผิดชอบให้กับเด็กที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มที่สอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดา มีความรู้

ความเข้าใจ และทัศนคติในการแสดงความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองที่สอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติในการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น จึงอาจจะสรุปได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนในครั้งนี้ สามารถพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียนได้จริง

3. เมื่อเปรียบเทียบผลการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและกิจกรรมกลุ่ม ที่มีผลต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญได้ดังนี้

3.1 โปรแกรมการเข้ากลุ่ม

โปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้นำนักเรียนในครั้งนี้ เป็นโปรแกรมที่จัดกิจกรรมไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันก็เพียงแต่ระยะเวลาที่ใช้ในการเข้ากลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มฝึกอบรมจะเข้ากลุ่มแบบมาราธอนติดต่อกัน 2 วัน ส่วนกิจกรรมกลุ่ม จะใช้เวลา 7 สัปดาห์ ละ 2 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ยังสามารถนำความรู้ที่เกิดจากการเข้ากลุ่มไปทดลองใช้แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันในการเรียนสัปดาห์ต่อมา จึงทำให้เนื้อหาของการเรียนรู้ไม่ขาดตอน แม้จะเข้ากลุ่มเพียงสัปดาห์ละครั้ง

3.2 ผู้นำกลุ่ม

ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มทั้งสองกลุ่มพยายามที่จะจัดบรรยากาศ ตลอดจนเทคนิคในการนำกลุ่มเช่นเดียวกัน จึงทำให้สภาพการเรียนรู้ไม่แตกต่างกันมากนัก

3.3 สภาพของสมาชิกที่เข้ากลุ่ม

ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มในครั้งนี้ทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน เพราะเป็นผู้ที่มีคะแนนความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 50 ในการทำแบบสอบถามครั้งแรก แล้วจึงนำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับ 1 - 24 แล้วจะแบ่งเป็นกลุ่มเลขคี่ และกลุ่มเลขคู่ กลุ่มละ 12 คน

4. ในการเข้ากลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียนในครั้งนี้ แม้เวลาจะผ่านไป 4 สัปดาห์ แต่ความรับผิดชอบของผู้เรียนที่เข้ากลุ่ม ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างไปจากหลังการเข้ากลุ่มใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2523 : 49) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรม โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนแบบธรรมดา ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เวลาในการเข้ากลุ่ม 9 ชั่วโมง ผลปรากฏว่า กลุ่มที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่ม มีทัศนคติด้านความมีระเบียบเรียบร้อย วินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมดา และหลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 1 เดือน ผลก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง

ข้อสังเกต

1. ในการเข้ากลุ่มครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้น นอกเหนือจากการอภิปรายผลไปแล้วนั้น ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่า การที่ความรับผิดชอบของผู้เรียนสูงขึ้นนั้นอาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจาก

1.1 เพศของผู้เข้ากลุ่ม เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างเพื่อเข้ากลุ่มในครั้งนี้ ผู้ที่เข้ากลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนหญิง กล่าวคือ กลุ่มฝึกอบรม จะมีนักเรียนหญิง 8 คน ชาย 4 คน และกิจกรรมกลุ่มมีนักเรียนหญิง 9 คน ชาย 3 คน จากการที่มีเพศหญิงมากกว่าเพศชายนั่นเอง อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเข้ากลุ่มครั้งนี้ ได้ผลในการที่จะนำไปพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียน

1.2 การจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง กล่าวคือ ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรม นักเรียนจะเข้ากลุ่มแบบมาราธอน 2 วัน ติดต่อกันทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เพราะนักเรียนจะเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก ทำให้การเข้ากลุ่มได้ผลดี ขณะเดียวกันในการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในสัปดาห์ก่อน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว และอภิปรายเพื่อแก้ปัญหาข้อข้องใจ โดยการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะใช้เวลาในการเข้ากลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้งก็ตาม

2. ความคงทนของความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน หลังจากการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ พบว่า ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนยังคงอยู่ ผู้วิจัยพอจะสังเกตพบว่า

2.1 นักเรียนส่วนหนึ่งที่ผ่านการเข้ากลุ่มมาแล้วได้มาทำงานร่วมกับผู้วิจัย ในการทำกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียน การที่นักเรียนส่วนนี้ได้มาทำงานใกล้ชิดกับผู้วิจัย ซึ่งได้อบรมและแนะนำการทำงานให้ตลอดเวลาจนถึงการทดสอบความคงทน จึงทำให้คะแนนความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียนยังคงที่ แม้บางคนจะมีคะแนนต่ำลง แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักเรียนส่วนใหญ่ยังมีความรับผิดชอบสูงอยู่

2.2 ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ถ้ามีการนิเทศและติดตามผลอย่างใกล้ชิด หลังการเข้ากลุ่มแล้ว จะเป็นการเสริมให้เกิดความคงทนในตัวผู้เข้ากลุ่มได้นานขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ในการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ควรคำนึงถึงสถานที่ที่จะใช้ในการเข้ากลุ่ม ซึ่งจะต้องสะดวก ปลอดภัย และมีบรรยากาศที่สมาชิกจะเกิดความคุ้นเคยได้ง่าย และมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมและการเรียนรู้ของสมาชิกมากที่สุด

1.2 ผู้ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นวิทยากรผู้นำกลุ่ม ควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม ตลอดจนความตั้งใจ และความจริงใจที่จะให้กับสมาชิก

1.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเข้ากลุ่ม ควรคำนึงถึงวัย และพื้นฐานการศึกษาของสมาชิกที่เข้ากลุ่มด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และกิจกรรมกลุ่ม ที่มีผลต่อการพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของผู้นำนักเรียน

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม กับกระบวนการกลุ่มแบบอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และกิจกรรมกลุ่ม เมื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับนักเรียนที่ไม่ใช่ผู้นำนักเรียนบ้าง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กานดา พูลลาภทวี. สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : พิลิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์, 2530.
- กิ่งแก้ว อัครดาร์. "ทำไมต้องวิจัย," มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1): 15 - 19 ;
ภาคเรียนที่ 1, 2524.
- ✓คมเพชร จัตรสุพหล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์,
2522.
- _____. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- "คู่มือการปลูกฝังจริยธรรม และวัฒนธรรมแก่เด็ก," สามัญศึกษา. 12 ; 69 ธันวาคม 2522.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์. "การฝึกอบรมกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้ จากครูสถาน
ฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา 2517 - 2521," รายงานผลการปฏิบัติงานโครงการ
วิจัยเล่ม 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- จิตรนาถ กิรติเพ็ญ. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉันทานใจของครูความรู้กับการนิเทศขอพบกิจกรรม
ความเป็นผู้นำแรงจูงใจได้สัมฤทธิ์และการฝึกสอนของนักเรียนระดับชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยครู
สงขลา. ปรินตูปาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2516. อัครดาร์.
- ชาวด แพร่คณ. หลักสูตรอบรมพิเศษวิชาการวัดผลระยะสั้น. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบ
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514.
- ไชยรัตน์ ปราณี. การศึกษาลักษณะที่ทางการเรียนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความ
รับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแบบ
ขั้นตอนกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินตูปาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัครดาร์.
- ชานาญ นิสารัตน์. หนังสือเรียนสังคมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

- ศิริก ตั้งสายัณห์. การศึกษาผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำและ
การคิดแบบอเนกนิยเมื่อเปรียบเทียบกับการสอนแบบทั่วไป. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517. อัดสำเนา.
- เคโซ สวานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2510.
- คุชฎี ทรัพย์ปรุง. ผลการใช้บทบาทสมมติพัฒนาความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- ทีศนา แมมณี. กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. โครงการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์,
 2522.
- นิคม ตั้งตะพิภพ. การเปรียบเทียบบุคลิกภาพความเกรงใจและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
วัยรุ่นที่มาจากรอบครัวไทย - จีน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- นิภา วิจิตรศิริ. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนหนองแค "สรีกขพิทยา" จังหวัดสระบุรี. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- เนาวรัตน์ วิไลชนม์. "ผู้นำและภาวะผู้นำ," มศว. ปทุมวัน. 12(1) : กันยายน
 2530.
- บุญโชค รัตนานนท์. การศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2514. อัดสำเนา.
- ประจต เล็กสวาสดี. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูการพึงผู้อื่นพฤติกรรมความเป็น
ผู้นำและความรู้สึกรับผิดชอบ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517. อัดสำเนา.
- ปราณีต สุขอุดม. การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประจักษ์และบุคลิกภาพระหว่างคนไทยและคนจีน.
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514. อัดสำเนา.

ปราณีต สุขอุดม. การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพระหว่างคนไทยและคนจีน.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514. อัดสำเนา.

พนม ล้อมอารีย์. กลุ่มสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2529.

พรชัย รอดสมจิตร. ความสัมพันธ์ในการรับผิดชอบตนเองและสังคมของเด็กนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาในสถานสงเคราะห์และที่อยู่ในครอบครัวปกติ ในกรุงเทพมหานคร.

ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2527. อัดสำเนา.

พรมณีส วาณิชยการ. "การทำงานแบบกลุ่ม," สารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ :

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรกฎาคม -

กันยายน 2528.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2531.

พิจิรา พงษ์จิราการ. การทดลองสอนความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่างกันโดย

วิธีกลุ่มสัมพันธ์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.

เพ็ญใจ สินธุนาค. ผลของการวิเคาะวิเคราะห์ต่อการรับรู้ที่มีต่อทักษะและทัศนคติส่วนบุคคล.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

อัดสำเนา.

มานิตย์ อุ่นเรือน. การฝึกการสื่อสารระหว่างบุคคลแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

โรงเรียนโนนสุมิต จังหวัดสุรินทร์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.

พงษ์ภรต คลกุล. "คุณสมบัติที่ผู้นำควรมี," ประชากรศึกษา. 35(4) : มกราคม 2528.

- ยาใจ รัชชาติ. การศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521. อุดสาเนา.
- ✓ ยาวพา เตะคุบต์. ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับสอนในระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อุดสาเนา.
- _____. "ภาวะความเป็นผู้นำ," กลุ่มสัมพันธ์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. โครงการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์, 2522.
- เรวดี วงษ์พรหมเมฆ. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์ไทยวัฒน์, 2521.
- วรรณี รักธรรม. การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวลความต้องการผลสัมฤทธิ์และความรู้สึก
รับผิชอบของเด็กไทยเชื้อชาติไทยและเด็กไทยเชื้อชาติจีน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2515. อุดสาเนา.
- / วินิจ เกตุภา และคมเพชร จิตรสุกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.
- ✓ วิริยะ บุญนิวาสน์. การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนแบบธรรมดาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อุดสาเนา.
- วิไลวรรณ สันถวโกมล. การเปรียบเทียบการสอนนิชาวรรณคดีไทยเรื่อง "อิเหนา" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. อุดสาเนา.
- ✓ วีรยุทธ วิเชียรโชติ. ทฤษฎีสังคมไมตรีสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2516.
- ศุภาวดี บุณวงศ์. การวิจัยการกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2527.

- สมโชค พูลนาม. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบ. ปรินทิทอน
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
อค์สาเนา
- สมศักดิ์ ชินพันธ์. ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความรู้สึก
รับผิดชอบและมโนภาพแห่งตน. ปรินทิทอน กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อค์สาเนา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาคุณภาพประชากร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์,
2514.
- สาลี จงศิริ. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ฉวีราษฎร์บำรุง," จังหวัดปทุมธานี.
ปรินทิทอน กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2521. อค์สาเนา.
- สุภาวดี สมเนียงกร. "ทางเลือกและวิธีพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำให้กับนักศึกษา,"
ศึกษาศาสตร์. 11(3 -4) ; เมษายน - กันยายน 2526.
- สุวิทย์ รัตนรัตน์ และประทวน ศิรพงษ์. "บทบาทผู้นำนักเรียนในการพัฒนาโรงเรียน
และสังคม," พัฒนาชุมชน. 22(1) : ม.ป.ป.
- สุภาพพร พ่วงจันทร์. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรมหน่วย "หน่วยคุณธรรม
เสริมสร้างลักษณะไทย" โดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมคา.
ใช้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินทิทอน กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา
ประสานมิตร, 2519. อค์สาเนา.
- อภิสิทธิ์ วงษา. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับผิดชอบการปรับตัวลักษณะความเป็นผู้นำ.
ปรินทิทอน กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร,
2519. อค์สาเนา.

Barnard, Chester I. Organization and Management. Mass : Havard
University Press, 1962.

- Brown, C.G. and Thomas S. Cohn. The Study of Leadership. Illinois : The Interstate printer and Publishers, Inc., 1958.
- Carter, Jane O'Hara. The Effectiveness and Feasibility of Shortterm Interpersonal Communication. 2nd ed. Rinehart and Winston : CBS College Publishing Holt, 1983.
- Cartwright, Dorwin and Alvin Zander. Group Dynamic Research and Theory. 3rd ed. New York : Harper and Row, 1968.
- Chickering, Arther W. Education and Identity. California : Jossey - Bass Publishers, 1974.
- Cooper, C.L. and I.L. Mangham. T-GROUP : A Survey of Research. London : John Wiley and Son, Ltd., 1971.
- Fiedler, Fread E. A Theory of Leadership Effectiveness. New York : Macmillan, 1973.
- Flaherty, Rita M. and W.R. Reutzell. "Personality Traits of College Leaders," The Journal of Education Research. 60 : April, 1967.
- Flipppo, Edwin B. Principle of Personal Management. 2nd ed. New York : McGrown - Hill Book Company, Inc., 1956.
- Funh and Wagnells. New Standard Dictionary of English Language. V.2 New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1956.
- Glosenger Fay Ilene. Evaluation of an Interpersonal Communication and Relationship Enhancement skills Training Program for Preservice Teachers. The Pennsylvania state University, 1980.
- Goldenson, Robert M. Longman Dictionary of Psychology and Psychiatry Ney York : Longmang, 1984.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. 3rd ed. New York : Mcmillan, 1973.
- Hansan, James C. and Richard W. Warner and Elsie J. Smith. Group Copunseling : Theory and Process. 2nd ed. Boston Houghton Mifflin, 1980.
- Jo-Anne, Lewicki. Social Skills Training With Socially Maladjusted Children : Examining Changes. University of Windsor (Canada), 1985.
- Johnson, Dawid W. and Frandk P, Johnson. Training together : Group Theory and Group Skills. 2nd ked. New Jersey : Prentice-Hall, 1982.

- Jones, Harold E. and others. Personality Development in Children.
Austin University of Texar Press, 1960.
- Peek, R.F. and R.J. Havinghurst. Child Development and Personality.
New York : John Willey and Son Inc., 1963.
- Ragon William B. and kGene D. ~~Shepherd~~. Modern Elementary Curriculum.
4th ed. New York : Holt Rinehart and Wihnston, Inc., 1971.
- Shaw Marvin E. The Psychology of Small Group Behavior. 3rd ed.
New York : McGraw - Hill, 1981.
- Wiss Larry A. The Effects of a Training Program in communication on
The Behavior of Educational Administrators. DAI, 1985.
- Zunich Michael. "Developmental Responsibility Perception or Lower
and Middle Clase Children," The Journal of Educational
Research. Vol. 56 No. 9 May - June, 1963.

ภาคผนวก

แบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้ นักเรียน

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ให้ปฏิบัติทั้ง 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ นักเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้ นักเรียน ไม่มีคำตอบใดถูกที่สุด แต่ละคำตอบขึ้นอยู่กับแนวความคิดของผู้ตอบเอง ทั้งหมด 30 ข้อ

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. ระดับการศึกษา ☐ ม.1 ☐ ม.2 ☐ ม.3
☐ ม.4 ☐ ม.5 ☐ ม.6
3. ตำแหน่ง ☐ ประธานนักเรียน ☐ กรรมการนักเรียน
☐ ประธานชุมนุม ☐ หัวหน้าชั้น

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่านักเรียนจะปฏิบัติ เมื่อนักเรียนพบกับสถานการณ์
 เช่นนี้ ทุก ๆ ข้อจะไม่มีคำตอบใดที่ถูกต้องที่สุด ทุกคำตอบขึ้นอยู่กับ การเลือกของ
 นักเรียนเอง

1. กุสุมาได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียน เข้าแข่งขันตอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์กับ
 โรงเรียนอื่น ๆ ในวันเสาร์ที่จะถึงนี้ แต่พอถึงเย็นวันพฤหัสบดีกุสุมาก็ทราบข่าวว่าบิดาจะพา
 ครอบครัวไปเยี่ยมคุณย่าที่ต่างจังหวัดในวันเสาร์เช่นกัน ถ้านักเรียนเป็นกุสุมา นักเรียนจะ
 ทำอย่างไร?

- ก. ขอคำแนะนำจากครู
- ข. ไปตอบปัญหาตามกำหนด
- ค. ไปเยี่ยมคุณย่าพร้อมบิดาและครอบครัว

2. เมื่อครูมอบหมายงานกลุ่มให้ทำ อรทัยในฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ได้แบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ แล้วมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนรับไปทำ แล้วจึงรวบรวมส่งครู เมื่อครูตรวจผลงานแล้ว ครูได้ตำหนิอย่างรุนแรงในบางส่วน ซึ่งอรทัยพบว่าเป็นความผิดของข้อผูก ถ้านักเรียนเป็นอรทัย นักเรียนจะทําอย่างไร?
- ไม่ต้องแก้ไขอะไรทั้งสิ้น เพราะเรื่องก็ผ่านไปแล้ว
 - ยอมรับความผิดนั้น แล้วนำไปให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันแก้ไข
 - อธิบายให้ครูทราบว่า ส่วนที่ไม่ดีนั้นเป็นผลงานของใคร
3. ไพลินได้รับมอบหมายให้เก็บเงินค่าเอกสารประกอบการเรียน เมื่อเก็บเงินกับเพื่อน ๆ ครบทุกคนแล้ว ไพลินพบว่าเงินขาดหายไป 20 บาท ไพลินควรจะทําอย่างไร?
- ขอให้เพื่อน ๆ ช่วยกันออกเงินชดเชย
 - ออกเงินของตนชดเชย
 - แจ้งให้ครูทราบว่าทําเงินหายแล้ว 20 บาท
4. ขณะที่สมพงษ์กำลังทำงานที่จะต้องส่งครูวันพรุ่งนี้ เลขานุการชุมนุมศิลปะ ได้มาเรียกสมพงษ์ให้เข้าประชุมเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการในวันมะรืนนี้ ในฐานะที่สมพงษ์เป็นประธานชุมนุม สมพงษ์ควรจะทําอย่างไร
- บอกเลขานุการไปว่า ตนติดงานสำคัญไม่สามารถเข้าประชุมได้
 - เข้าประชุมจนเลิก วันรุ่งขึ้นค่อยแก้ตัวกับครูเรื่องส่งงาน
 - เข้าประชุมจนเลิก แล้วรีบกลับมาทํางานต่อ

5. มงคลเป็นหัวหน้าทีมบาสเก็ตบอลของโรงเรียน ในการแข่งขันที่จะถึงในเย็นนี้ มงคลทราบว่าสมาชิกคนหนึ่งที่มีวางแผนที่จะเล่นไกองการแข่งขัน มงคลควรจะทำอย่างไร
- ก. เตือนสมาชิกคนนั้นให้เล่นตามกติกา มิฉะนั้นจะใช้สิทธิความเป็นหัวหน้าทีมตัดออกจากทีม
 - ข. ปลอ่ยให้สมาชิกคนนั้นเล่นไป เพราะเป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะต้องทำหน้าที่ควบคุมการแข่งขัน
 - ค. รายงานเรื่องดังกล่าวให้ผู้ควบคุมทีมทราบ
6. สาคร และธนากรเป็นเพื่อนสนิทร่วมกันเรียนเดียวกันตั้งแต่ประถมศึกษา และสาครก็ทราบว่าธนากรมีฐานะยากจน วันนี้ครูให้นักเรียนช่วยกันออกเงินซื้อกระดาษสี เพื่อนำมาจัดบอร์ดสาครจะทำอย่างไร เมื่อทราบว่าธนากรไม่มีเงินเลย
- ก. ช่วยออกเงินให้เท่าที่จะทำได้
 - ข. บอกครูว่าธนากรไม่มีเงิน แต่ตนยินดีให้ร่วมกลุ่ม
 - ค. ธนากรควรจะทำปัญหาเอง
7. เข้าวันหนึ่งครูได้นักบองซึ่งเป็นนักเรียนใหม่ที่ย้ายตามผู้ปกครองมาเข้าเรียน เดชาในฐานะที่เป็นหัวหน้าชั้น ควรจะทำอย่างไร?
- ก. ถ้าบองพูดคุยกับตนก่อน ตนก็จะพูดคุย
 - ข. แนะนำให้บองรู้จักเพื่อน ๆ และโรงเรียน
 - ค. ไม่ต้องทำอะไร บองคงจะปรับตัวได้เอง
8. ทุกครั้งที่มีการแบ่งกลุ่มเพื่อทำงาน ไม่มีใครอยากให้ตัวร่วมกลุ่มด้วยในฐานะที่อุดมเป็นหัวหน้าชั้น อุดมควรจะทำอย่างไร?
- ก. ให้ตัวแก้ปัญหาของเขาเอง
 - ข. แนะนำตัวให้ไปขอครูทำงานเดี่ยว
 - ค. ขวนขวายให้มาทำงานร่วมกับกลุ่มตน

9. เมื่อสุเทพซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มได้แบ่งงานที่ได้รับมอบหมายมาจากครู ให้กับสมาชิกในกลุ่มช่วยกันทำ ปรากฏว่าสเนศไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ถ้านักเรียนเป็นสุเทพ นักเรียนจะทําอย่างไร?
- ดักซื้อธเนศออกจากกลุ่ม
 - ดักเตือนให้ธเนศรู้จักรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย
 - สอบถามธเนศว่ามีปัญหาอะไร แล้วช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น
10. กลุ่มเพื่อนสนิทของนครชักชวนให้หนีโรงเรียนไปฟังดนตรี และนครก็คิดว่าการกระทำดังกล่าวไม่เหมาะสม นครควรจะทำอย่างไร?
- แจ้งเรื่องนี้ให้ครูทราบ
 - ไปฟังดนตรีร่วมกับเพื่อน ๆ
 - บอกว่าตนจะเข้าเรียน และเพื่อน ๆ ก็ควรจะเข้าเรียนด้วย
11. ในการสอบวิทยาศาสตร์ครั้งหนึ่ง สุมาสีเห็นเพื่อน ๆ ส่งกระดาษคำตอบให้กันและกันหลายคน และตัวสุมาสีเองก็ทำข้อสอบไม่ได้เช่นกัน ถ้ามีเพื่อนส่งกระดาษคำตอบให้สุมาสี ควรจะทำอย่างไร?
- แจ้งให้ครูทราบ
 - รับมาลอกเลย
 - ดักเตือนเพื่อให้ทำตามระเบียบการสอบ และไม่รับกระดาษคำตอบจากเพื่อน
12. ในการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนจะมีการประกวดขบวนพาเหรด และกองเชียร์ของแต่ละสี มานะซึ่งเป็นประธานสีแดง ควรจะทำอย่างไร?
- ดำเนินการฝึกซ้อมพาเหรด และกองเชียร์
 - แจ้งรายละเอียดต่าง ๆ ให้สมาชิกทราบ
 - ประชุมกรรมการในสี แล้วจัดแบ่งงาน

13. ราตรีเป็นประธานชุมนุมภาษาไทย ซึ่งได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้จัดการแสดงบนเวทีในวันสุนทรภู่ ราตรีจึงแบ่งงานให้กรรมการฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบไปทำ ส่วนราตรีเองควรจะทำอย่างไร?
- ติดตามช่วยเหลือการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ
 - ให้ทุกฝ่ายทำงานอย่างอิสระ ราตรีไม่ต้องเข้าไปดูแล
 - เข้าร่วมงานกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนถนัด
14. ในการแข่งขันแชร์บอล ปรากฏว่าเมื่อหมดเวลาครั้งแรก ทีมของสุกัญญามีคะแนนตามหลังคู่แข่งในการแข่งขันอยู่ 3 คะแนน เมื่อจะต้องลงแข่งในครั้งหลังสุกัญญาในฐานะที่เป็นหัวหน้าทีมจะทำอย่างไร?
- สลับเปลี่ยนตัวผู้เล่น ที่เล่นไม่ดีออก
 - บอกผู้เล่นบางคนว่าเขาเล่นไม่ดีต้องแก้ไข
 - ให้กำลังใจลูกทีม และร่วมมือกันแก้ไขข้อบกพร่องของทีม
15. หลังจากที่ได้ครูได้ตรวจให้คะแนนผลงานของกลุ่มต่าง ๆ แล้ว กลุ่มที่ปราโมทย์เป็นประธานได้คะแนนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ถ้านักเรียนเป็นปราโมทย์ นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ยืมผลงานของกลุ่มอื่นที่ได้คะแนนดี มาให้สมาชิกในกลุ่มได้ศึกษา
 - รับผลงานมาเก็บไว้ไม่ต้องแก้ไขอะไร เพราะคะแนนแก้ไขไม่ได้แล้ว
 - ปรึกษากันภายในกลุ่มเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขต่อไป
16. โรงเรียนได้ขอความร่วมมือไปยังนักเรียนทุกคนให้ช่วยขุดดินเพื่อถมถนนเข้าโรงเรียนในวันอาทิตย์นี้ สุรัชชัยซึ่งเป็นกรรมการนักเรียนควรจะทำอย่างไร?
- ไปช่วยงานโดยตลอด
 - ไปช่วยงานบ้าง แล้วก็กลับ
 - มีคนไปช่วยงานมากแล้ว อยู่บ้านดีกว่า

17. หลังจากที่คุณมอบหมายงานให้ทำแล้ว นักเรียนในชั้นส่วนใหญ่เห็นว่างานที่คุณให้ยากเกินไป วิชาใดซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นควรจะทำอย่างไร?
- ไปต่อรองกับครูเพื่อให้งานน้อยลง
 - ให้กำลังใจเพื่อน ๆ ว่าพยายามทำให้ดีที่สุด
 - แนะนำให้เพื่อน ๆ ช่วยงานกันระดมความคิดช่วยกัน
18. ในขณะที่ครูกำลังสอนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ มานิตย์ซึ่งนั่งอยู่ติดกับประคอง แอบทานขนมในห้องเรียน และยังส่งให้ประคองทานด้วย ซึ่งประคองเองก็กำลังหิวอยู่พอดี เนื่องจากไม่ได้รับประทานอาหารเช้า ถ้านักเรียนเป็นประคอง นักเรียนจะทำอย่างไร?
- รับมาทานเลย
 - ไม่สนใจ ตั้งใจเรียนต่อไป
 - เตือนไม่ให้มานิตย์ทำเช่นนี้อีก
19. ครูมอบหมายงานให้ตรงค์ ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นทำโครงการรักษาความสะอาดในห้องเรียน เมื่อตรงค์เสนอโครงการกับครูแล้ว ปรากฏว่าครูให้นำโครงการมาปรับปรุงใหม่ถึง 3 ครั้ง ตรงค์ควรจะทำอย่างไร?
- เสนอครูให้มอบหมายงานให้ผู้อื่น
 - บอกครูว่าตนไม่สามารถทำได้ดีกว่านี้อีกแล้ว
 - ปรับปรุงแก้ไขใหม่ พร้อมทั้งขอคำปรึกษาจากเพื่อน และครู
20. ในการประชุมเพื่อทำงานกลุ่ม วิชาที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับสมาชิกส่วนใหญ่ และความคิดของวิชาก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง นักเรียนในฐานะที่เป็นประธาน ควรจะทำอย่างไร?
- ขอให้ยุติการประชุมไว้ก่อน
 - ไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ
 - ให้วิชาออกจากห้องประชุมไปก่อน

21. ครูให้นักเรียนปลูกต้นไม้มาส่งคนละต้น ปรากฏว่าสมศรีปลูกมา 3 ต้น แล้วแต่ก็ตายหมด สมศรีคิดว่าจะไม่ปลูกอีกแล้ว แต่ก็กลัวว่าจะไม่ผ่านในรายวิชานี้ ถ้านักเรียนเป็นสมศรี นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ขอคำแนะนำจากผู้ปลูกได้สำเร็จ
 - ยอมสอบไม่ผ่านในรายวิชานี้
 - ไปซื้อต้นไม้ที่ร้านขายต้นไม้ มาส่งครูดีกว่า
22. ในการทำงานกลุ่มครั้งหนึ่ง ประพันธ์ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม และกลุ่มได้ตกลงกัน ไว้ว่าทุกวันหยุดทุกคนจะมาทำงานที่บ้านของประพันธ์ ธานีซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม ไม่เคยมาทันเวลา หรือบางครั้งก็ไม่มา ประพันธ์ควรทำอย่างไร?
- ตักเตือนธานีให้ความร่วมมือกับกลุ่มบ้าง
 - ปรึกษากับธานีว่ามีปัญหาอะไรจะ ได้ช่วยแก้ไข
 - ตัดชื่อธานีออกจากกลุ่ม ตามมติของกลุ่ม
23. ปราณีได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มเพื่อทำงานชิ้นหนึ่ง และงานนี้ปราณีทำอะไรไม่เป็นเลย ถ้านักเรียนเป็นปราณี นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ลาออกจากหัวหน้า
 - มอบหมายงานให้สมาชิกตามความสามารถของแต่ละคน
 - บอกเพื่อน ๆ ให้ทำอะไรก็ทำไปเพราะตนทำอะไรไม่เป็น

24. ในวันเข้าพรรษาโรงเรียนต้องจัดขบวนแห่ไปช่วยทางวัด บัณฑิตซึ่งเป็นประธานนักเรียนซึ่งมีส่วนรับผิดชอบงานหลายอย่าง แต่ก่อนถึงวันงาน 1 วัน สมชายและการุณณ์มาชวนบัณฑิตไปเที่ยวต่างจังหวัด บัณฑิตก็อยากจะไปเที่ยวมาก ถ้านักเรียนเป็นบัณฑิต นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน ๆ
 - ไม่ไปต่างจังหวัดไปช่วยงานโรงเรียนมากกว่า
 - ชักชวนเพื่อน ๆ ที่จะไปต่างจังหวัดให้มาช่วยงานโรงเรียนดีกว่า
25. ในการศึกษาชั้น ผลการเรียนของสิทธิชัยตกลงมากกว่าที่ผ่านมา เนื่องจากสิทธิชัยเป็นประธานชุมนุมภาษาไทย หัวหน้าชั้นและยังช่วยงานสหกรณ์โรงเรียนอีกด้วย ถ้านักเรียนเป็นสิทธิชัย นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ลาออกจากประธานชุมนุม เพื่อเป็นการลดภาระ
 - จัดวางตัวบุคคลที่จะช่วยงาน และแบ่งงานให้ผู้อื่นได้แบ่งเบาภาระไปบ้าง
 - อดทนเรียนอย่างเดียว จนทำกิจกรรมทุกอย่าง
26. เอกพจน์ได้รับทุนการศึกษาปีละ 3,000 บาท แต่เอกพจน์มักจะนำเงินไปใช้จ่ายสิ่งที่ไม่จำเป็นเท่าใดนัก และพอถึงเวลาที่จะต้องจ่ายเงินเงินก็หมดเสียแล้ว ถ้านักเรียนเป็นเอกพจน์ นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ยืมเงินจากเพื่อน ๆ
 - ยืมเงินจากครู โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ
 - วางแผนการใช้เงินให้เหมาะสม
27. วันวิสาขเป็นนักเรียนที่เรียนอ่อนที่สุดในชั้นเรียน และเป็นเพื่อนร่วมชั้นกับสุจิตรา ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นด้วย ถ้านักเรียนเป็นสุจิตรา นักเรียนจะทำอย่างไร?
- แนะนำให้วันวิสาขไปเรียนพิเศษ
 - ขอให้เพื่อน ๆ ในห้องช่วยเหลือวันวิสาข
 - เป็นเรื่องของวันวิสาขที่จะต้องแก้ปัญหาเอง

28. เย็นนี้หลังเลิกเรียนเพื่อน ๆ ของสมชายกลุ่มหนึ่งพากันยกพวกไปชกกับโรงเรียนอื่น สมชายทราบเรื่องเมื่อพักเที่ยง สมชายควรจะทำอย่างไร?
- ก. ทำเฉย ๆ เพราะเป็นเรื่องปกติ
 - ข. รีบแจ้งให้ครูทราบ
 - ค. พยายามตักเตือนให้เพื่อน ๆ ล้มเลิกความคิดที่จะไปชกต่อยกัน
29. โรงเรียนได้จัดให้มีงานเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมโรงเรียนในตอนกลางคืน และต้องการให้คณะกรรมการนักเรียนมาช่วยงาน อีระพงษ์ก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการนักเรียน ควรจะทำอย่างไร?
- ก. ไปช่วยงานด้วยความเต็มใจ
 - ข. งานนี้ควรจะเป็นหน้าที่ของครู นักเรียน ไม่ควรมาช่วย
 - ค. เพื่อน ๆ คงมากแล้ว ไม่มาสักคนคงไม่เป็นไร
30. ในการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนในจังหวัด สุระซึ่งเป็นหัวหน้าทีมฟุตบอลได้พาลูกทีมเดินทางมาสนามแข่งขันแล้ว ปรากฏว่าครูผู้ควบคุมทีมยังไม่ถึง และขณะนี้จวนจะได้เวลาแข่งขันแล้ว สุระควรจะทำอย่างไร?
- ก. ถึงเวลาแข่งก็ลงแข่งตามปกติ
 - ข. ถ้าครูไม่มาก็ไม่แข่ง
 - ค. ปรึกษาสมาชิกในทีม และวางแผนการเล่นตามที่ได้ซ้อมมา

เฉลยแบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน
ชุดก่อนการเข้ากลุ่ม

ข้อที่	ก	ข	ค
1	2	3	1
2	2	3	1
3	1	3	2
4	1	2	3
5	2	1	3
6	3	2	1
7	3	3	2
8	1	2	3
9	1	2	3
10	2	1	3
11	2	1	3
12	1	2	3
13	3	1	2
14	1	2	3
15	2	1	3
16	3	2	1
17	1	2	3
18	1	2	3

ข้อที่	ก	ข	ค
19	1	2	3
20	3	2	1
21	3	1	2
22	2	3	1
23	1	3	2
24	1	2	3
25	2	3	1
26	1	2	3
27	2	3	1
28	1	2	3
29	3	2	1
30	2	1	3

แบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน

ชุด หลังการเข้ากลุ่ม

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ให้ปฏิบัติทั้ง 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้นำนักเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน

1. ชื่อ.....นามสกุล.....

2. ระดับการศึกษา ☐ ม.1 ☐ ม.2 ☐ ม.3☐ ม.4 ☐ ม.5 ☐ ม.63. ตำแหน่ง ☐ ประธานนักเรียน ☐ กรรมการนักเรียน☐ ประธานชุมนุม ☐ หัวหน้าชั้น

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่าเป็นสิ่งที่นักเรียนจะปฏิบัติ เมื่อนักเรียนพบกับสถานการณ์เช่นนี้ จะไม่มีคำตอบที่ถูก หรือผิด ทุกคำตอบขึ้นอยู่กับ การเลือกตัดสินใจของนักเรียนเอง

1. ในการเข้าฝึกงานในชุมนุมทุกครั้งมักปรากฏว่าเครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ในการฝึกงานจะหายอยู่บ่อย ๆ เพ็ญศรี ซึ่งเป็นประธานชุมนุมได้สังเกต พบว่า เป็นการกระทำของสมาชิกในชุมนุมคนหนึ่ง ถ้านักเรียนเป็นเพ็ญศรี นักเรียนจะทำอย่างไร?

ก. รีบแจ้งให้ครูทราบ

ข. ปลอมเลยตามเลยเพราะไม่ใช่ของเรา

ค. ตักเตือนให้สมาชิกผู้นั้น เลิกกระทำเช่นนั้น แล้วให้นำสิ่งของมาส่งคืนด้วย

2. เมื่อชุมนุมสังคมนักศึกษาได้จัดให้มีการทัศนศึกษานอกสถานที่ ประเสริฐซึ่งเป็นประธานชุมนุม และต้องรับผิดชอบโครงการครั้งนี้ด้วย ประเสริฐควรจะทำอย่างไร?
 - ก. ประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อวางแผนการเดินทาง
 - ข. ปรึกษา กับสมาชิกในชุมนุม
 - ค. ติดต่อสถานที่และรถที่จะใช้เดินทาง และเก็บเงินค่าเดินทางจากสมาชิก

3. ก่อนวันปิดภาคเรียน 1 วัน เพื่อน ๆ ของสุทินได้ชักชวนกันไปเลี้ยงฉลองปิดภาคเรียนในงานเลี้ยงมีทั้งเหล้า และบุหรี์ ถ้านักเรียนเป็นสุทิน นักเรียนจะทำอย่างไร?
 - ก. นาน ๆ ครั้ง ดื่มหรือสูบบุหรี่หน่อยคงไม่เป็นไร
 - ข. ไม่ดื่มเหล้าและไม่สูบบุหรี่โดยเด็ดขาด
 - ค. ดักเตือนเพื่อน ๆ ให้งดการดื่มเหล้า สูบบุหรี่เสียเพราะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

4. สมพงษ์นัดสัาติว่าจะไปชมภาพยนตร์ในวันเสาร์นี้ แต่พอถึงวันศุกร์ครูที่สอนวิชาศิลปะได้มอบหมายงานปั้นตุ๊กตามาส่งในวันจันทร์ และถ้าสมพงษ์ไม่ทำให้เสร็จในวันเสาร์ก็ไม่สามารถส่งงานได้ทันตามกำหนด เมื่อถึงเวลานัดสมพงษ์ควรจะทำอย่างไร?
 - ก. ไปชมภาพยนตร์ตามที่นัดไว้
 - ข. ขอโทษสัาติพร้อมกับอธิบายเหตุผลที่ตนไม่สามารถไปได้
 - ค. แนะนำสัาติให้ไปชมกับเพื่อน ๆ คนอื่น

5. ชุมชมเทเบิลเทนนิสจะจัดให้มีการแข่งขันภายในโรงเรียน โดยชุมนุมจะเป็นผู้จัดการแข่งขัน อาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมได้มอบหมายให้เสาวรส ซึ่งเป็นประธานชุมนุม และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ เสาวรสจึงนัดหมายกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เข้าประชุมเพื่อวางแผน แต่ปรากฏว่ากรรมการได้แตกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยมีความคิดขัดแย้งในเรื่องวัน และสถานที่ที่ใช้ในการแข่งขัน ถ้านักเรียนเป็นเสาวรส นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ใช้สิทธิความเป็นประธานเลือกเอาแนวความคิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นข้อยุติ
 - พยายามประสานความคิดทั้ง 2 ฝ่าย อภิปรายอย่างกว้างขวาง
 - ให้ลงคะแนนเพื่อตัดสิน
6. วันชัยมักจะลอกการบ้านจากเพื่อนเสมอ และเมื่อถึงเวลาสอบ วันชัยมักจะทำไม่ได้ ทวีซึ่งเป็นเพื่อนสนิท และยังเป็นหัวหน้าชั้นด้วย ถ้านักเรียนเป็นทวีนักเรียนจะทำอย่างไร?
- บอกให้วันชัยเลิกลอกการบ้านแต่ควรจะถามเพื่อน ๆ ว่าทำอย่างไร
 - เป็นเรื่องของวันชัย สอบได้หรือตกก็เป็นเรื่องของเขา
 - เล่าเรื่องนี้ให้ครูทราบ เพื่อหาทางแก้ไข
7. ในการทำงานกลุ่มครั้งหนึ่ง สวัสดิ์ได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่ม สมาชิกทุกคนล้วนมีความสามารถในการทำงาน ถ้านักเรียนเป็นสวัสดิ์นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ไม่ต้องทำอะไร เพียงคอยตรวจสอบผลงานว่าถูกต้องหรือไม่
 - ควบคุมให้ลม เขิกทำงานตามแผนที่วางไว้
 - ประสานงาน และคอยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานแก่สมาชิก
8. สันติไม่มาโรงเรียน 3 วันแล้ว โดยไม่ทราบสาเหตุถ้านักเรียนเป็นหัวหน้าชั้นของสันตินักเรียนจะทำอย่างไร
- อีกไม่กี่วัน สันติคงจะกลับมาเรียนเอง ไม่ต้องทำอะไร
 - ไปถามข่าวของสันติคนที่สามารถไปได้
 - ชักชวนเพื่อน ๆ ในชั้นไปเยี่ยมสันติ

9. ของเราจะเป็นหัวหน้าทีมซอพลอสของโรงเรียน และในการแข่งขันในบ่ายวันนี้ ของเราทราบว่าสมาชิกคนหนึ่งในที่วางแผนที่จะโกงการแข่งขัน ของเราควรจะทำอย่างไร
- ปล่อยให้สมาชิกคนนั้นเล่นไป เพราะอาจจะเป็นผลดีต่อทีม
 - รายงานเรื่องดังกล่าวต่อผู้ควบคุมทีมทราบ
 - เตือนให้สมาชิกคนนั้นเล่นตามกติกา มิฉะนั้นจะไม่ให้ลงเล่นในครั้งนี้
10. ทุกครั้งที่ครูกำหนดให้ทำงานกลุ่มไม่มีใครต้องการให้นักาพร่วมกลุ่มด้วย และมาลีสค์ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้น มาลีสค์ควรจะทำอย่างไร?
- นิภาพรควรจะแก้ปัญหาเอง มาลีสค์ไม่ต้องร้อนหัว
 - แนะนำนิภาพรให้ไปขอครูทำงานเดี่ยว
 - ชวนนิภาพรมาทำงานร่วมกับกลุ่มของตน
11. กลุ่มเพื่อสิทธิของปทุมพงษ์ให้มาชวนให้ปทุมพงษ์หนึ่งเรียนเพื่อไปเที่ยวงานแสดงคอนเสิร์ตบ่ายวันนี้ และปทุมพงษ์คิดว่าเป็นการไม่เหมาะสม ถ้านักเรียนเป็นปทุมพงษ์นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ไปฟังดนตรีร่วมกับเพื่อน ๆ
 - แจ้งเรื่องนี้ให้ครูทราบเพื่อจะได้หยุดเพื่อน ๆ
 - บอกกับเพื่อน ๆ ว่าตนจะเข้าเรียน และเพื่อน ๆ ก็ควรจะเข้าเรียนด้วย
12. ในการประชุมครั้งหนึ่ง นักเรียนได้รับหน้าที่เป็นประธานในการประชุมและในการประชุมวิภาคามีความคิดขัดแย้งกับสมาชิกส่วนใหญ่ และความคิดของวิภาคาก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง นักเรียนจะแก้ปัญหานี้อย่างไร?
- ให้วิภาคาออกจากที่ประชุมไปก่อน
 - ยุติการประชุมไว้ก่อน
 - ไม่แสดงความคิดเห็น ปล่อยให้ไปไปตามกลไกของที่ประชุม

13. อรพรรณได้รับเลือกเป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำงานชิ้นหนึ่ง ซึ่งอรพรรณไม่มีความชำนาญเกี่ยวกับงานชิ้นนี้เลย ถ้านักเรียนเป็นอรพรรณ นักเรียนจะทำอย่างไร?
- เปลี่ยนให้ผู้อื่นมาเป็นหัวหน้ากลุ่มแทน
 - บอกเพื่อน ๆ ทั่วไปตามที่แต่ละคนจะทำได้ ส่วนตนทำอะไรไม่ได้
 - มอบหมายงานให้สมาชิกแต่ละคนตามความเหมาะสม
14. วันวิสาขเป็นประธานชุมนุมภาษาไทย เจ้าหน้าที่สหกรณ์โรงเรียนและยังเป็นหัวหน้าชั้นด้วย พอผลการสอบปลายภาคออกมา วันวิสาขสอบไม่ผ่านในหลายวิชา ถ้านักเรียนเป็นวันวิสาข นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ลาออกจากการทำกิจกรรมพิเศษทุกอย่าง
 - หากคนที่สามารถช่วยงานได้มาแบ่งงานที่ทำอยู่
 - ลาออกจากประธานชุมนุมภาษาไทย และกิจกรรมสหกรณ์
15. โรงเรียนมีกิจกรรมที่จะต้องให้กรรมการนักเรียนมาช่วยงานภาคกลางคืน ซึ่งเป็นงานเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นหนึ่งในกรรมการนักเรียน นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ไปช่วยงานอย่างเต็มที่
 - งานนี้ครูควรจะทำกันเอง
 - เพื่อน ๆ ไปช่วยมากแล้ว ตนไม่ไปคงไม่เป็นไร
16. อีก 2 สัปดาห์ ทางโรงเรียนจะส่งแผนซีเพื่อร่วมขบวนต้านเอดส์ ร่วมกับโรงพยาบาลและหน่วยงานราชการอื่น ๆ สมัยครในฐานะประธานนักเรียนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบขบวนแผนซี ถ้านักเรียนเป็นสมัยคร นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ดำเนินการฝึกซ้อมขบวนการแผนซี
 - แจ้งรายละเอียดให้สมาชิกที่จะเข้าขบวนทราบ
 - ประชุมคณะกรรมการนักเรียน แล้วจัดแบ่งงานให้รับผิดชอบ

17. เมื่อนักเรียนต้องรับหน้าที่กลุ่มในการทำงานครั้งหนึ่ง ปรากฏว่ามีสมาชิกคนหนึ่งไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนจะแก้ปัญหานี้อย่างไร?
- คัดชื่อสมาชิกผู้นั้นออกจากกลุ่ม
 - สอบถามสมาชิกผู้นั้นว่ามีปัญหาอะไร และร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น
 - ตัดเตือนสมาชิกผู้นั้น รู้จักรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย
18. มยุรีเป็นประธานชุมนุมภาษาอังกฤษ ซึ่งได้รับมอบหมายจากอาจารย์ที่ปรึกษา ให้จัดการแสดงบนเวทีในวันคริสต์มาส มยุรีจึงแบ่งงานให้ฝ่ายต่าง ๆ รับไปทำ ส่วนตัวมยุรีเองควรจะทำอะไร?
- ติดตามช่วยเหลือการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ
 - เข้าร่วมงานกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนถนัด
 - ให้ทุกฝ่ายทำงานอย่างอิสระ มยุรีเพียงแต่คอยอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกเท่านั้น
19. สมาชิกในกลุ่มทุกคนตกลงกันว่า จะไปทำงานกลุ่มที่บ้านของสมรในวันหยุดทุกวันจนกว่างานจะเสร็จ วรรณภาไม่เคยมาทันเวลาหรือไม่มาเลยในบางวัน สมรควรจะทำอย่างไร?
- คัดชื่อของวรรณภาออกจากกลุ่มตามมติของกลุ่ม
 - ปรึกษากับวรรณภาว่ามีปัญหาอะไร ทำอย่างไรจึงจะมาช่วยงานได้
 - ตัดเตือนวรรณภาให้ความร่วมมือกับกลุ่มบ้าง
20. ประพันธ์ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากทางบ้านเดือนละ 2,000 บาท เพื่อเป็นค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายในการเรียน แต่ประพันธ์มักจะใช้เงินหมดก่อนสิ้นเดือน ถ้านักเรียนเป็นประพันธ์ นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ยืมเงินจากครู
 - ยืมเงินจากเพื่อน
 - วางแผนการใช้เงินให้เหมาะสม

21. ในการแข่งขันกีฬาจังหวัด พวงผกาเป็นหัวหน้าทีมวอลเลย์บอลของโรงเรียนที่จะต้องทำการแข่งขันย่ำวันนี้ เมื่อใกล้จะได้เวลาแข่งขัน ปรากฏว่าผู้ควบคุมทีมยังไม่ถึง พวงผกาควรจะทำอย่างไร?
- เมื่อถึงเวลาแข่งก็ลงแข่งตามปกติ
 - ผู้ควบคุมทีมไม่มากก็ไม่ต้องแข่ง
 - ปรึกษาสมาชิกภายในทีม และวางแผนการเล่นตามที่โค้ชแนะนำ
22. ในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ อมรศักดิ์เห็นเพื่อน ๆ ส่งกระดาษคำตอบให้ตน และในขณะที่เดียวกัน อมรศักดิ์ก็ทำข้อสอบไม่ค่อยได้ และได้มีเพื่อนคนหนึ่งส่งกระดาษคำตอบให้อมรศักดิ์ควรจะทำอย่างไร?
- ตกใจเพื่อนให้ทำตามระเบียบและไม่รับกระดาษคำตอบจากเพื่อน
 - รับมาลอกเลย
 - แจ้งให้ครูทราบเพื่อหาทางป้องกันการลอกข้อสอบ
23. สมชายเป็นหัวหน้าห้อง ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ทำโครงการพัฒนาห้องเรียน เมื่อสมชายได้เสนอโครงการกับครูแล้ว ปรากฏว่าโครงการถูกส่งกลับมาปรับปรุงให้ถึง 3 ครั้ง ถ้านักเรียนเป็นสมชายนักเรียนจะทำอย่างไร?
- เสนอครูให้มอบหมายงานให้คนอื่น
 - อธิบายให้ครูทราบว่าตนทำได้ดีที่สุดแล้ว
 - พยายามปรับปรุงต่อไป พร้อมทั้งหาคำแนะนำจากหลาย ๆ แห่ง
24. ในการแข่งขันบาสเก็ตบอล เมื่อหมดเวลาครั้งแรก ทีมของวินัย มีคะแนนตามหลังคู่แข่งอยู่ 12 คะแนน เมื่อจะต้องลงแข่งในครึ่งหลัง วินัยในฐานะหัวหน้าทีมจะทำอย่างไร?
- สับเปลี่ยนเอาผู้เล่นที่เล่นไม่ค่อยออก
 - เรียกผู้เล่นที่ไม่ดีเข้ามาต่อว่า และบอกให้เล่นให้ดีขึ้น
 - ให้กำลังใจลูกทีม และร่วมมือกันอย่างเต็มที่แพ้ก็ไม่เป็นไร

25. เย็นนี้หลังเลิกเรียนจะมีนักเรียนจากโรงเรียนอื่นยกพวกมาดักทำร้ายกลุ่มเพื่อน ๆ ของประมวล ซึ่งเพื่อน ๆ ของประมวลก็เตรียมตัวที่จะไปชกต่อยกับโรงเรียนดังกล่าวและประมวลทราบเรื่องต่าง ๆ ในตอนพักเที่ยง ถ้านักเรียนเป็นประมวล นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ก. ทำเฉย ๆ เพราะเป็นเรื่องปกติ
 - ข. รีบแจ้งให้ครูทราบ
 - ค. ตักเตือนเพื่อน ๆ ให้อยู่ดีการไปชกต่อยเสียไม่ควรจะมีเรื่องต่อกัน
26. ดวงใจ และกนกพร เป็นเพื่อนร่วมชั้นเดียวกัน ทั้งสองเป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่ยังเรียนระดับประถมศึกษาและกนกพรก็ทราบว่า ดวงใจมีฐานะยากจน และวันนี้ครูให้นักเรียน ช่วยกันออกเงินซื้อวัสดุมาตกแต่ง และจัดบอร์ดหน้าห้อง กนกพรควรจะทำอย่างไร?
- ก. ช่วยออกเงินให้เท่าที่จะทำได้
 - ข. ดวงใจต้องแก้ปัญหาตัวเอง
 - ค. ให้ดวงใจเข้ากลุ่มทำงานกับตน โดยไม่ต้องออกเงิน
27. หลังจากการตรวจให้คะแนนผลงานของกลุ่มต่าง ๆ แล้วกลุ่มที่สุ่มนี้เป็นประธานได้คะแนนน้อยที่สุด ถ้านักเรียนเป็นสุ่มนี้ นักเรียนจะทำอย่างไร?
- ก. ยืมผลงานของกลุ่มอื่นที่ได้คะแนนดีมาให้สมาชิกในกลุ่มได้ศึกษา
 - ข. ปรึกษากันในกลุ่มเพื่อหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป
 - ค. ผ่านไปแล้วไม่ต้องทำอะไร

28. สถาพรมีเพื่อนร่วมชั้นคนหนึ่งชื่อวราวุธ ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนอ่อนที่สุดในชั้น ในฐานะที่สถาพรเป็นหัวหน้าชั้นด้วย สถาพรควรจะทําอย่างไรกับวราวุธ
- เป็นเรื่องของวราวุธที่จะต้องแก้ปัญหาเอง
 - แนะนำวราวุธให้ไปเรียนพิเศษ
 - ขอให้เพื่อนในชั้นให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนแก่วราวุธ
29. ในวันเข้าพรรษาโรงเรียนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดมากมาย ปัญญาซึ่งเป็นกรรมการร่วมในการจัดกิจกรรม แต่ก่อนวันงาน 1 วัน สมชายและอรุณก็มาชวนปัญญาไปเที่ยวต่างจังหวัด และปัญญาเองก็อยากจะไปมาก ถ้านักเรียนเป็นปัญญานักเรียนจะทําอย่างไร?
- ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน
 - ไม่ไปต่างจังหวัด ช่วยงานโรงเรียนดีกว่า
 - ชักชวนเพื่อนให้คไปต่างจังหวัด แล้วมาช่วยงานโรงเรียนดีกว่า
30. ในขณะที่ครูกำลังสอนสุพรรณก็ได้แอบทานขนมในห้องเรียน และยังได้ชักชวนให้มานั่งนั่งคิดทานขนมด้วย ขณะนั้นมานี่เองก็กำลังหิวเพราะไม่ได้ทานอาหารเข้ามา ถ้านักเรียนเป็นมานี่นักเรียนจะทําอย่างไร?
- ไม่สนใจ ตั้งใจเรียนต่อไป
 - รับมาทานเลย
 - เตือนไม่ให้สุพรรณทำเช่นนี้อีก

เฉลยแบบสอบตามความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน

ชุด หลังการเข้ากลุ่ม

ข้อที่	ก	ข	ค
1	2	3	1
2	2	3	1
3	1	2	3
4	1	3	2
5	1	3	2
6	3	1	2
7	1	2	3
8	1	3	2
9	1	2	3
10	1	2	3
11	1	2	3
12	1	3	2
13	1	2	3
14	1	3	2
15	3	2	1
16	1	2	3
17	1	3	2
18	2	1	3

ข้อที่	ก	ข	ค
19	1	1	2
20	1	1	3
21	2	1	3
22	3	1	2
23	2	1	3
24	2	1	3
25	1	2	3
26	2	1	3
27	2	3	1
28	1	2	3
29	1	2	3
30	2	1	3

โปรแกรมการเข้ากลุ่มฝึกอบรม

วัน - เวลา	ชั่วโมง	กิจกรรม	หมายเหตุ
09.00-10.00 น.	1	ปฐมนิเทศ - พิธีเปิด	
10.00-12.00 น.	2	กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย - ประมวลพร้อมกัน - ทำตามคำสั่ง - จับคู่หัวใจ - ครอบครัวยุทธ	
12.00-13.00 น.	1	พักรับประทานอาหารเที่ยง	
13.00-15.00 น.	2	ความรับผิดชอบต่อตนเอง - บำบัด - ลมเพ - ลมพัด - หน้าต่างหัวใจของใจฮารี ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อตนเอง - หมายเหตุ	
15.00-15.15 น.	.15	พักรับทานอาหารว่าง	
15.15-17.15 น.	2	ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม - แม่ใจเร - บุคลิกภาพแบบ "UNO" ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสมาชิก - สรรวจสมาชิก - แต่งตัวดารา	

วัน - เวลา	ชั่วโมง	กิจกรรม	หมายเหตุ
08.00-10.00 น.	2	มนุษยสัมพันธ์ - แข่งสี ธรรมชาติของกลุ่ม - คนตรีไทย - กระรอกเข้าโพรง การฝึกปฏิบัติในการทำงานเป็นทีม - ยิงเรือ	
10.00-10.15 น.	.15	พักรับประทานอาหารว่าง	
10.15-12.15 น.	2	ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้นำ - แย่งสรู ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้นำ - ล่าลายแทง	
12.15-13.00 น.	.45	ความรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ - แกะเชือก ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ - ต่อชิ้นส่วนภาพ ฝึกปฏิบัติความสามารถในการจัดการ - เจตียชีวิต	
15.00-17.00 น.	2	ปิดกลุ่ม - ค่อยาว - มาลัยความรัก - เพลงลา	

โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ลำดับที่	เวลา	ชั่วโมง	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	13.00-14.00 น.	1	ปฐมนิเทศ - พิธีเปิด	
	14.00-16.00 น.	2	กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย - ขอบมือพร้อมกัน - ทาตามคำสั่ง - จับคู่หัวใจ - ครอบครัวพรรค	
2	14.00-16.00 น.	2	ความรับผิดชอบต่อตนเอง - ป้ายชื่อ - ลมเพ - ลมพัด - หน้าต่างหัวใจของใจฮารี ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อตนเอง - ทนอด	
3	14.00-16.00 น.	2	ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม - แม่น้ำจระเข้ - บุคลิกภาพแบบ "UNO" ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม - สสำรวจสมาชิก - แต่งตัวคารา	
4	14.00-16.00 น.	2	มนุษยสัมพันธ์ - แข่งสี่	

ลำดับที่	เวลา	ชั่วโมง	กิจกรรม	หมายเหตุ
4	14.00-16.00 น.	2	ธรรมชาติของกลุ่ม - คนตรีไทย - กระรอกเข้าโพรง ฝึกปฏิบัติการทำงานเป็นทีม - ยิงเรือ	
5	14.00-16.00 น.	2	ความรับผิดชอบหน้าที่ของผู้นำ - แฉ่งรู ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบหน้าที่ของผู้นำ - ล่าลายแทง	
6	14.00-16.00 น.	2	ความรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ - แก้วเชือก ฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ - ต่อชิ้นส่วนภาพ ฝึกปฏิบัติความสามารถในการจัดการ - เจตียชีวิต	
7	14.00-16.00 น.	2	ปิดกลุ่ม - ต่อยาว - มาลัยความรัก - เพลงลา	

กิจกรรมการเข้ากลุ่ม
เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน

ปรมนิเทศ

เวลา 1 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกทราบจุดมุ่งหมาย กฎระเบียบของการเข้ากลุ่ม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสมาชิกและผู้นำกลุ่ม
2. เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ให้กับผู้นำอบรม
3. เพื่อให้สมาชิกเกิดความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้ากลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ

กิจกรรมที่ 1 "พีธีเปิด"

อุปกรณ์

1. ดอกไม้สีขาวเท่ากับจำนวนสมาชิก
2. เทปเพลงดอกไม้ ของสุชาติ ขาวงกุล

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกนั่งตามความต้องการ ในท่าที่สบายที่สุด
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกหลับตาและอยู่ในความเงียบ และให้สมาชิกสำรวจความรู้สึกของตนเองในขณะนั้น (ประมาณ 3 นาที)
3. ผู้นำกลุ่มเปิดเทปเพลง "ดอกไม้" ขณะเดียวกัน ผู้นำกลุ่มและผู้ช่วยนำดอกไม้ไปวางในมือของสมาชิกให้ครบทุกคน และห้ามสมาชิกลืมตา

4. เมื่อมอบดอกไม้ให้สมาชิกทุกคนแล้ว จึงบอกให้สมาชิกสลับตา และร่วมกันร้องเพลง
5. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกนำดอกไม้ของตนเอง ไปมอบให้สมาชิกคนอื่น พร้อมกับทักทายและทำความรู้จักกับเพื่อนสมาชิก
6. ผู้นำกลุ่มกล่าวเปิดการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และพูดถึงจุดมุ่งหมาย กฎระเบียบทั่วไปของการเข้ากลุ่มฝึกอบรม และชี้แจงบทบาทหน้าที่ของสมาชิก และกำหนดการต่าง ๆ

กฎระเบียบทั่วไปของการเข้ากลุ่ม

1. สมาชิกต้องรักษาความลับของบุคคลในกลุ่ม โดยไม่นำเอาเรื่องราว และพฤติกรรมของสมาชิกที่เข้ากลุ่มไปเปิดเผย
2. สมาชิกต้องมีความจริงใจในการพูด การแสดงออกและการกระทำต่าง ๆ
3. การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการวิจารณ์การกระทำของสมาชิกให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์

เพลงดอกไม้

ดอกไม้ ดอกไม้จะบาน	บริสุทธิ์กล้าหาญ จะบานในใจ
สีขาว ทนุสาวจะไผ่	แน่วแน่แก้ไข จุดไฟศรัทธา
เรียนรู้ ต่อสู้มายา	ก้าวไปข้างหน้า เข้าหามวลชน
ชีวิต อุทิศยอมตน	ฝ่าความสับสน เพื่อผลประชา
ดอกไม้ บานให้คุณค่า	จะบานซ้ำ ๆ แต่ว่ายั่งยืน
ที่นี่ และที่อื่น ๆ	ดอกไม้สดชื่น ยืนให้มวลชน

บทบาทของผู้นำกลุ่ม

1. ผู้นำกลุ่มเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่จะเอื้ออำนวยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้
2. ผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้เสนอแนะค่านิยมใหม่ ๆ ให้สมาชิกได้ตัดสินใจ โดยผู้นำกลุ่มจะไม่ใช้อิทธิพลในการตัดสินใจของสมาชิก
3. ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ประสานการสื่อสารภายในกลุ่มให้ชัดเจนขึ้น
4. ผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

บทบาทของสมาชิกกลุ่ม

1. เป็นผู้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อบรรยากาศของกลุ่ม
2. ต้องยอมรับว่าตนเองและสมาชิกคนอื่น ๆ อยู่ในสถานะการณ์เดียวกัน
3. ตระหนักและยอมรับในสถานะภาพของสมาชิกกลุ่ม
4. พร้อมที่จะช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่

กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกทุกคนเกิดความรู้สึกเป็นกันเอง คุ้นเคย และเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้พฤติกรรม และความรู้สึกที่เกิดจากการเข้ากลุ่มฝึกอบรม
2. เพื่อให้สมาชิกเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเข้ากลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ

กิจกรรมที่ 1 "ปรบมือพร้อมกัน"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม
2. ผู้นำกลุ่มอธิบาย และสาธิตวิธีการปรบมือให้สมาชิกทราบ และให้สมาชิกได้ทดลองปฏิบัติ
3. ผู้นำกลุ่มบอกกติกาในการแข่งปรบมือ และให้สมาชิกแข่งขันกันปรบมือ โดยการเปลี่ยนกลุ่มเป็นกลุ่มแรก กลุ่มละ 2 ราย
4. ผู้นำกลุ่มอธิบายเนื้อหาของ การปรบมือแข่งขันกัน

กิจกรรมที่ 2 "ทำตามคำสั่ง"

การดำเนินการ

1. ให้สมาชิกทุกคนทำใจให้สบาย เตรียมตัวปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำกลุ่ม เช่น บอกให้ยืน สมาชิกก็ยืนขึ้น เมื่อบอกให้นั่งสมาชิกก็นั่งลง
2. เมื่อสมาชิกได้ปฏิบัติตามคำสั่ง ได้สักระยะหนึ่ง ผู้นำกลุ่มก็หยุด แล้วถามสมาชิกว่ามีความรู้สึกอย่างไรกับการปฏิบัติตามคำสั่ง
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกปฏิบัติตรงข้ามกับคำสั่ง เช่น สั่งให้ยืน สมาชิกจะต้องนั่งลง และเมื่อผู้นำกลุ่มสั่งให้นั่ง สมาชิกจะต้องยืนขึ้น
4. ผู้นำกลุ่มอธิบายเนื้อหาของ การทำตามคำสั่ง

กิจกรรมที่ 3 "จับคู่หัวใจ"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแจกชิ้นส่วนของกระดาษรูปหัวใจ ซึ่งหัวใจดวงหนึ่งจะตัดแบ่งเป็น 2 ชิ้น
2. เมื่อสมาชิกทุกคนได้รับชิ้นส่วนแล้ว ผู้นำกลุ่มให้สัญญาณกับสมาชิกให้ออกไปหาชิ้นส่วนอีกหนึ่งชิ้นที่สามารถต่อกับชิ้นส่วนของตนเองแล้วเป็นรูปหัวใจได้ถูกต้อง ภายในเวลา 3 นาที
3. เมื่อพบคู่หัวใจแล้วให้สมาชิกนั่งเป็นคู่ ๆ แล้วให้สมาชิกสัมภาษณ์ซึ่งกันและกันในหัวข้อต่อไปนี้
 - 3.1 ชื่อจริง นามสกุล และชื่อเล่น
 - 3.2 อายุ และระดับการศึกษา
 - 3.3 ตำแหน่ง (หัวหน้าชั้น, ประธานนักเรียน, กรรมการนักเรียน)
 - 3.4 ชอบ และไม่ชอบอะไร
 - 3.5 ความรู้สึกที่มีต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนนักเรียน
 - 3.6 ความรู้สึกที่มีต่อการเข้ากลุ่มฝึกอบรมครั้งนี้

กิจกรรมที่ 4 "ครอบครัวพหุรชา"

การดำเนินการ

1. แจกชิ้นส่วนของครอบครัว ในหนึ่งครอบครัวจะประกอบด้วยบุคคล 4 คน คือ พ่อ แม่ ลูกสาว และลูกชาย
2. เมื่อผู้นำกลุ่มให้สัญญาณ สมาชิกแต่ละคนจะต้องรับหาครอบครัวของตนเองให้ครบภายในเวลาที่จำกัดได้
3. ผู้นำกลุ่ม ยกตัวอย่างครอบครัว 1 ครอบครัว เพื่ออธิบายเนื้อหาของกิจกรรม

กิจกรรมความรับผิดชอบตนเอง

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้สำรวจบุคลิกภาพ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง เกิดการยอมรับคุณลักษณะต่าง ๆ ของตนตามความเป็นจริง
2. เพื่อให้สมาชิกเกิดการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะภายในและภายนอกของตนและเกิดความตระหนักในความรับผิดชอบตนเอง
3. เพื่อให้สมาชิกได้วิเคราะห์ความรับผิดชอบตนเอง และจะพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองให้ดีขึ้นอย่างจริงจัง

กิจกรรมที่ 1 "ป้ายชื่อ"

อุปกรณ์ ป้ายชื่อเท่าจำนวนสมาชิก

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแจกป้ายชื่อให้กับสมาชิก โดยสมาชิกจะไม่ได้รับป้ายชื่อของตนเองและสมาชิกไม่มีโอกาสทราบว่าป้ายชื่อของตนอยู่กับใคร
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายถึงคุณลักษณะของเข้าของป้ายที่ตนถืออยู่
3. ประการ สมาชิกคนอื่น ๆ ฟังว่าเขากำลังพูดถึงตนหรือไม่
3. เมื่อสมาชิกแต่ละคนพูดถึงคุณลักษณะของเพื่อนสมาชิกครบทุกคนแล้ว ผู้นำกลุ่มให้สัญญาณสมาชิกจะต้องหาป้ายชื่อของคนให้พบในเวลาที่กำหนด
4. ผู้นำกลุ่มสัมภาษณ์ที่หาป้ายชื่อได้เร็ว และได้ซ้ำที่สุด

กิจกรรมที่ 2 "ลมเพลมพัด"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกจัดที่นั่งในลักษณะวงกลม
2. ผู้นำกลุ่ม สาธิตการเล่นเกม พร้อมกับฝึกร้องเพลง โดยเลือกคุณลักษณะทั้งด้านบวก และด้านลบ มาใช้ในการเล่น
4. ใช้เป็นกิจกรรมที่จะนำเข้าสู่การอธิบาย หน้าต่างหัวใจโจฮารี

กิจกรรมที่ 3 "หน้าต่างหัวใจของ โจฮารี"

อุปกรณ์ แผ่นภาพ "หน้าต่างหัวใจของ โจฮารี"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มอธิบายแนวคิด ของหน้าต่างหัวใจของ โจฮารี
2. สมาชิกฝึกวิเคราะห์พฤติกรรม และบุคลิกภาพของตน

เนื้อหาประกอบกิจกรรม

1. กิจกรรมบายชื่อ เป็นกิจกรรมที่นำเข้าสู่หน้าต่างหัวใจของโจฮารี
2. กิจกรรมลมเพลมพัด เป็นกิจกรรมที่นำเข้าสู่หน้าต่างหัวใจของโจฮารี
3. กิจกรรมหน้าต่างหัวใจของโจฮารี มีดังนี้

เพื่อความเข้าใจในหลักการเปิดเผยซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์กันของ Joseph และ Harry มากขึ้น ศัพท์ต่อไปนี้ควรได้แปลและทำความเข้าใจก่อนการวิเคราะห์ตารางทั้งสี่ของเขา

- Self Awareness หมายถึง การรู้จักตระหนักรู้ตนหรือสำรวจอยู่ตลอดเวลา
- Johari Awareness Model หมายถึง แบบของความตระหนักรู้ในการ

เปิดเผยตนของ Joseph Luft และ Harry Ingham

- Johari Window คือ ตารางสี่เหลี่ยมซึ่งบรรจุรูปสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ภายในอีก 4 รูป คูณย้ายหน้าต่าง (4 Quadrants of the Model)
- Known to Self หมายถึง ตัวผู้พูดหรือผู้ส่งรู้ว่าสิ่งที่ตนพูดหรือส่งออกไปนั้นที่แท้คืออะไร หมายความว่าอย่างไร มีการซ่อนเร้นหรือไม่ (= เราารู้)
- Known to Others หมายถึง ผู้อื่นหรือผู้รับรู้ว่าการพูดหรือส่งออกไปของผู้ส่งคืออะไร ไม่ว่าผู้ส่งจะเจตนาให้รู้หรือไม่ก็ตาม (= เขาารู้)
- Not Known to Self หมายถึง ผู้พูดหรือผู้ส่งไม่รู้ว่าการส่งนั้น ๆ ผลิตผลหรือบกพร่องตรงไหน (= เราไม่รู้)
- Not Known to Others หมายถึง ผู้อื่นหรือผู้รับไม่รู้ว่าการสื่อความนั้น ๆ มีข้อผลิตผลอยู่ไหน เช่น Moscow เป็นเมืองหลวงของอเมริกาก็ไม่รู้ว่ามีผล (= เขาไม่รู้)
- Open หมายถึง ทั้งผู้ส่งและผู้รับรู้และเข้าใจตรงกัน เป็นพฤติกรรมแบบเปิดเผย "เราารู้และเขาก็รู้" (ช่อง 1)
- Blind หมายถึง ผู้ส่งไม่รู้แต่ผู้รับ เป็นพฤติกรรมขบอด "เราไม่รู้แต่เขาารู้" (ช่อง 2)
- Hidden หมายถึง ผู้ส่งรู้คนเดียวผู้รับไม่รู้ เป็นพฤติกรรมซ่อนเร้น "เรารู้แต่เขาไม่รู้" (ช่อง 3)
- Unknown หมายถึง ผู้ส่งเองก็ไม่รู้ว่าสิ่งนั้นผลิตหรือไม่ดี ผู้รับเองก็ไม่รู้เช่นกัน เป็นพฤติกรรมของอวิชา คือ ต่่วงก็ไม่รู้ หรือ "เราก็ไม่รู้เขาก็ไม่รู้"

	Known to Self	Not Known to Self		เรารู้	เราไม่รู้
Known to Others	1 Open	2 Blind	เขารู้	1 เปิดเผย	2 บอด
Non Known to Others	3 Hidden	4 Unknown	เขาไม่รู้	1 ซ่อนเร้น	2 ต่างก็ไม่รู้

จากภาพที่ 1 นี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ช่อง และตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นเรื่องของคนที่งัดกลืน

ช่องที่ 1 คือพฤติกรรมเปิดเผย หมายถึง เรารู้และกล้าบอกว่าเราพันผัวถึงผัว ส่วนเขารู้เช่นกัน ว่าเราพันเสียปากจึงมีกลิ่น เราบอกเขาเขาก็ได้กลิ่นแล้วให้อภัยแก่กัน หรือแนะนำแก่กัน ให้ไปหาหมอตีมีผีมือ หากทั้ง 2 เป็นเช่นนี้ความเป็นกันเอง และง่ายต่อการติดต่อขอความร่วมมือ ก็จะเกิดขึ้น

ช่องที่ 2 คือเราไม่รู้ว่าเรามีกลิ่นปากอันเนื่องมาจากฟันผุ เราจึงเหมือนคนตาบอด แต่เขารู้เพราะเขาได้กลิ่น เราก็พูดส่งกลิ่นอย่างไม่เกรงใจใคร เขาเริ่มรังเกียจเมื่อเป็นเช่นนี้เราก็เป็นฝ่ายค่อยๆ ค่อยๆ ราคา การคบค้าสมาคมกันก็จะเป็นฝ่ายขาดทุน เสื่อมเสีย

ช่องที่ 3 เรารู้ว่ามีกลิ่นปาก เราจึงพยายามไม่พูด โดยใช้พฤติกรรมซ่อนเร้น แต่เขาไม่รู้เพราะเขาไม่ได้กลิ่น เรื่องเสื่อมเสียจึงไม่เกิดขึ้น แต่เราลำบากใจต้องระมัดระวังตนตลอดเวลา ต้องใส่ความเหนื่อยในการระวังลงไปด้วยขณะที่ต้องสังสรรค์หรือสนทนากัน

ช่องที่ 4 เราไม่รู้ตัวว่าปากมีกลิ่น และเขาก็ไม่รู้เช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมไม่มีความลำบากใจ แต่ข้อเสียจะมีอยู่ตรงที่ว่าไม่มีการปรับปรุง หรือไม่หาหน่อเพื่อเพื่อรักษาเพราะไม่มีใครรู้ว่าฟันเริ่มเสียแล้ว

ตัวอย่างเรื่องฟันเสียและปากมีกลิ่นดังกล่าว ยังเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยไม่เป็นภัยต่อตนเอง กลุ่ม หรือสังคมเท่าใดนัก เพราะไปรักษาก็หายได้ แต่ตัวอย่างอื่น ๆ เช่น การวางตนเหนือคนอื่น ไม่ยอมรับสภาพความเป็นจริง ไม่รู้จักตนเอง เป็นคนเอาแต่ใจไม่เชื่อใคร ในที่สุดก็จะลดความน่าศรัทธาจากผู้ร่วมงานไปได้อย่างมาก เช่น เมื่ออยู่ในกลุ่มคณะฯคุยแต่เรื่องสิ่งของราคาแพง ๆ พูดจาแบบยกตนข่มท่าน นิยมของต่างประเทศ แต่งตัวหรูหรา วางตัวเป็นผู้ดี ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ภายในซ่อนเร้นไม่ยอมให้ใครรู้ ไม่ให้ใครไปมาหาสู่ ไม่เคยให้ความสนิทสนมแก่ใครอย่างแท้จริง พฤติกรรมเช่นนี้อาจสร้างความเกรงขามให้แก่ผู้ร่วมกลุ่มได้ ถ้าไม่มีใครรู้จริง ซึ่งถ้าจะแปลเป็นภาพของ Johari Window ก็คือ ช่อง 3 (Hidden) ของเขามีพื้นที่กว้างมาก (ดังภาพ)

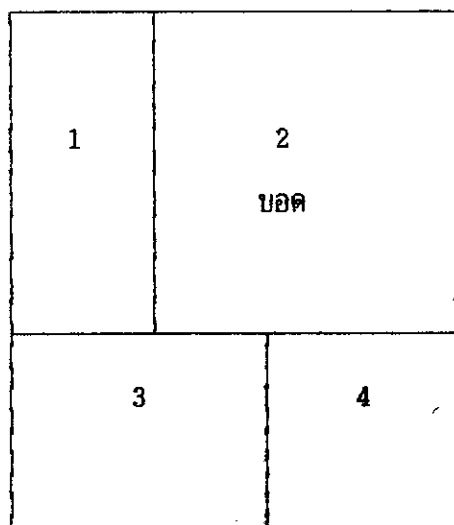
ภาพที่ 2

1	2
3 ซ่อนเร้น	4

แต่ต่อมาเมื่อคบกันไปนาน ๆ เข้า มีสมาชิกกลุ่มหนึ่งไปพบเข้าว่า เหตุที่เขาไม่ต้องการคบคนอื่นให้ใกล้ชิดเพราะเกรงคนอื่นจะรู้ว่าเขาเป็นคนที่กลัวภรรยาอย่างมาก และภรรยาก็ชอบข่มขู่เขา ต่อหน้าเพื่อนฝูง และการที่เขาไม่ต้องการให้ใครไปมาหาสู่เขาก็คือเพราะเขาไปซื้อบ้านแคบ ๆ

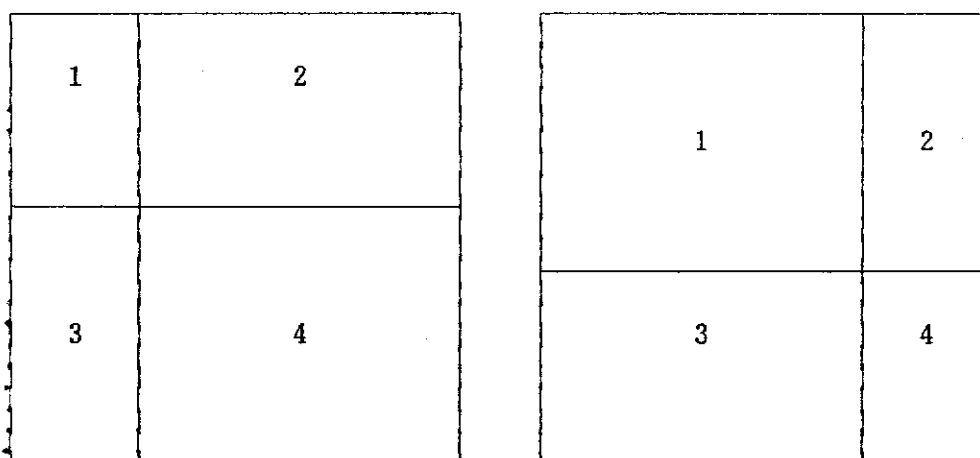
พออยู่ได้เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ต่อมามีผู้ไปรู้เข้าว่าลือก็จะเกิดขึ้น แต่เจ้าตัวไม่รู้เห็นหมายความว่า การวางแผนหรือการแต่งตัวหรูหรา คุยแต่เรื่องของราคาแพง ฯลฯ ก็จะกลายเป็นเครื่องลบ ความสำเร็จในตัวของเขาออกไปและกลายเป็นตัวตลกหรือบุคคลที่น่าสงสารไปในที่สุด หากจะเปรียบกับ Johari Window ช่องที่ 2 ของเขาจะมีพื้นที่กว้างมาก (ดังภาพที่ 3)

ภาพที่ 3

เมื่อมาถึงตรงนี้จึงพอสรุปได้ว่าหากคนเราตระหนักใจในตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงพื้นที่ช่องที่ 1 จะมามากขึ้นด้วยการเปิดเผยแก่กัน สร้างความเป็นกันเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็จะมีมากขึ้น ๆ การสมาคมกัน การทำงานร่วมกันก็จะมีความสุข ผู้เขียนต้องขอเรียนว่า การตระหนักในตนเองและผู้อื่น การเปิดเผยแก่กัน การสร้างความเป็นกันเอง เพื่อขยายช่องที่ 1 ให้กว้างออกไปนี้ ก็มีใช้ของง่าย ต้องเบิกจากใจ ต้องยอมรับสภาพความเป็นจริง เข้าใจและยอมรับความหวังดีตลอดจนการติชมจากผู้อื่น การฝึกฝนก็เป็นสิ่งยากอีกอย่างหนึ่งที่ต้องใช้ความอดทนบวกกับความสม่ำเสมอ แต่ถ้าทำได้ก็จะมีส่วนช่วยได้มาก ภาพที่ 4 จะแสดงให้เห็นสภาพก่อนการฝึกฝนของ Johari Window คนจะมีช่องที่ 4 กว้างมากเพราะต่างก็ไม่รู้จักกัน แต่เมื่อเข้ากลุ่มแล้วหรือฝึกฝนแล้วพื้นที่ช่องที่ 4 จะเล็กลงมากและไปขยายช่องที่ 1 ที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนการปรับตัวเข้าหากัน

ภาพที่ 4

สภาก่อนการฝึก

สภาลังการฝึก

จากความรู้เรื่อง Johari Awareness ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นอาจจะทำให้ท่านผู้อ่านเข้าใจได้ว่า การเปิดเผยแก่กันย่อมนำไปสู่ความสุขความเข้าใจกัน และการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นคู่สนทนาภายในกลุ่ม (Intragroup) หรือระหว่างกลุ่ม (Intergroup) ก็ตาม เช่น เพื่อนเปิดเผยให้เพื่อนทั้งสามมีความอดอัดใจก็เปิดเผยให้ภรรยาฟัง พนักงานต้องการการรับส่ง เพราะบ้านไกลกันเป็นส่วนใหญ่ก็เปิดเผยให้บริษัทส่ง แทนที่จะต้องเดินขบวนสไตร์กันจนในที่สุดก็มีการโกรธเคืองกัน มีการไล่ออก ฟ้องศาลและเป็นศัตรูแก่กัน เป็นต้น การเปิดเผยแก่กันนั้นย่อมอยู่บนรากฐานของการตระหนักถึงผู้อื่นด้วย มิใช่จะทำอะไรก็ตามสบายไม่สนใจใครจะเป็นอย่างไร ตัวฉันเองเท่านั้นจะต้องสำคัญหรือยิ่งใหญ่ที่สุด แต่อย่างไรก็ตามในการเปิดเผยแก่กันนี้อาจจะมีคำถามถามว่ามีอะไรที่เป็นเกณฑ์บอกว่าเมื่อไรถึงควรเปิดเผยและเมื่อไรถึงควรจะไม่เปิดเผย หรือควรเปิดเผยมากน้อยแค่ไหน Heun and Heun ได้สรุปว่า การเปิดเผยแก่กันน่าจะคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ

1. ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่เราสนทนาด้วย (The Person) เพราะบางคนเปิดเผยแล้วเขารู้สึกเป็นเกียรติที่เราเปิดเผยบางอย่างในตัวเราให้เขาฟัง แต่คนบางคนกลับพร้อมที่จะทับถมหรือสมั่นหน้าถ้าเรื่อนั้นเป็นเรื่องไม่ดีหรือเป็นปมด้อย

2. ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (The Situation) ซึ่งหมายถึง สภาพการณ์หรือสถานการณ์
ขณะนั้นควรเปิดเผยหรือไม่ สภาพการณ์ที่กล่าวนี้ก็คือ กาลและเทศะ หรือเวลาและสถานที่นั่นเอง
3. ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของเราในขณะนั้น (Your Own Feelings) ว่าเรารู้สึกเป็น
อย่างไร มีความเชื่อมั่นในตัวเองและสภาพการณ์แค่ไหน ซึ่งส่วนนี้ย่อมเป็นส่วนที่ละเอียดอ่อน
ผู้ประสบเหตุการณ์หรืออยู่ในสถานการณ์เท่านั้นที่ควรพิจารณา

กิจกรรมฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อตนเอง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเอง
2. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสสังเกต และแลกเปลี่ยนความคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเอง

กิจกรรม "หมอดู"

อุปกรณ์ แผ่นคำทายดวงชะตาประจำวันทั้ง 7 วัน

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามวันเกิดทั้ง 7 วัน
2. ผู้นำกลุ่มบอกให้สมาชิกแต่ละกลุ่ม ช่วยกันบอกลักษณะเด่นของคนที่เกิดในวันของตนให้มากที่สุดแล้วให้ตัวแทนกลุ่มมานำเสนอ
3. ผู้นำกลุ่มอ่านคำทายดวงชะตาของผู้เกิดในวันต่าง ๆ ทั้ง 7 วัน
4. ผู้นำกลุ่มร่วมกันอภิปรายกับสมาชิก เกี่ยวกับดวงชะตา และความรับผิดชอบที่มีต่อตนเอง

เนื้อหาประกอบกิจกรรม

1. การที่เราจะทำอะไรให้ประสบผลสำเร็จนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับดวงชะตา แต่ขึ้นอยู่กับตนเอง และถ้าคนเรามีความรับผิดชอบต่อตนเอง เขาก็สามารถกระทำการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้
2. ถ้าบุคคลขาดความรับผิดชอบที่มีต่อตนเองแล้ว ย่อมไม่ได้รับความนับถือและความเชื่อถือจากผู้อื่น

กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสมาชิกกลุ่ม

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นและให้ เห็นว่ามนุษย์ทุกคนต้องการยอมรับ และต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของตน
2. เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกภายในกลุ่ม เมื่อเป็นผู้นำ

กิจกรรมที่ 1 "แม่น้ำจรเข้"

อุปกรณ์

1. นิทานเรื่อง "แม่น้ำจรเข้"
2. ตารางจัดคะแนนความเลวของตัวละคร
3. กระดาษ

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม
2. ผู้นำกลุ่มเล่านิทาน "แม่น้ำจรเข้" เมื่อผู้นำกลุ่มเล่าจบ แล้วให้สมาชิกแต่ละกลุ่มปรึกษากันว่า ใครเลวที่สุด เพราะเหตุใด
3. ให้ตัวแทนกลุ่มออกมารายงาน
4. ผู้นำกลุ่มอธิบายถึงเรื่องค่านิยมของสังคม และความแตกต่างของบุคคลเพื่อนำเข้าสู่เรื่องบุคลิกภาพ แบบ "UNO"

กิจกรรมที่ 2 บุคลิกภาพแบบ "UNO"

อุปกรณ์ แผ่นภาพอธิบายบุคลิกภาพแบบ "UNO"

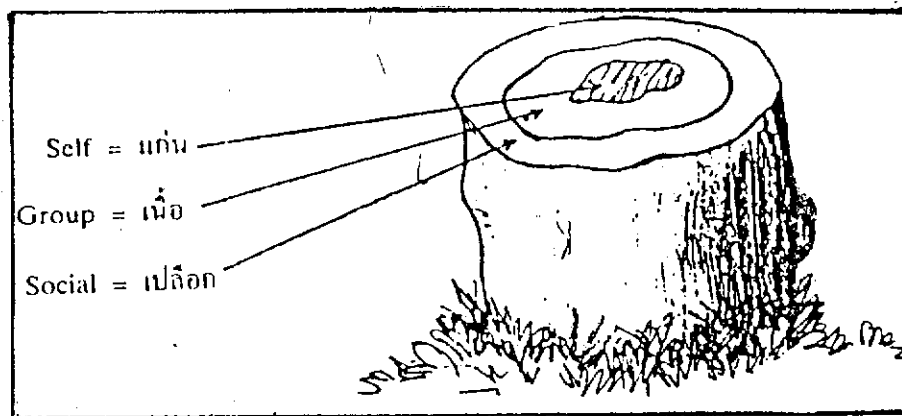
การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มอธิบายแนวคิด บุคลิกภาพ แบบ "UNO"
2. สมาชิกวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเอง และบุคคลที่อยู่ใกล้

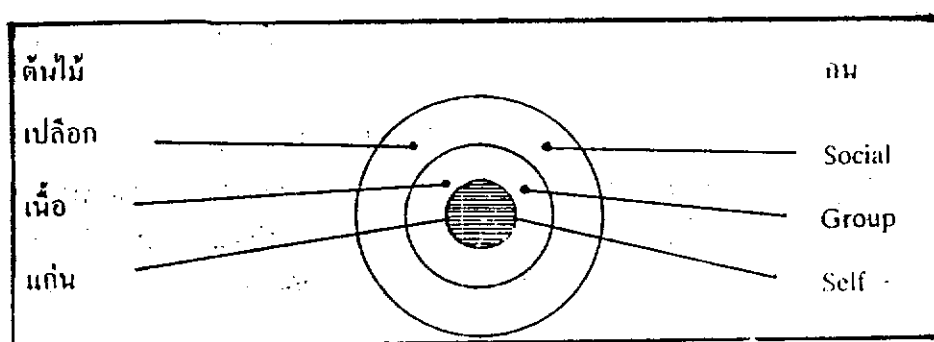
เนื้อหาประกอบกิจกรรม

1. คนมีความคล้ายคลึงกับต้นไม้ได้อย่างไร

คนมีความคล้ายคลึงกับต้นไม้มาก ถ้าไม่พูดถึงจิตหรือวิญญาณแต่จะเปรียบเทียบลักษณะทั่ว ๆ ไป เช่น ถ้าจะเปรียบเอาเปลือกของต้นไม้เป็นเหมือนเปลือกของคน หรืออาจเรียกว่า ขอบเขตของคน (Human Boundary) ในรูปของการแสดงออกหรือการปฏิบัติตนต่อการพบปะสังสรรค์ เปลือกนี้เรียกว่าสังคม (Social) คนที่ไม่รู้จักกัน จะมีความระมัดระวังตัวสูง ไม่ยอมให้ใครสนิทสนมหรือรู้ความในของตนได้ง่าย ๆ ความใน ๗ ที่นี้หมายถึงความลับหรือเรื่องส่วนตัวของเขา แต่ถ้าพอสนิทสนมกันแล้ว เขาก็จะเริ่มให้เข้าใกล้และรู้ความในได้และก็จะมีการเปิดเผยแก่กันเกิดขึ้น การมีความคุ้นเคยกันนี้จะเปรียบเสมือนการเจาะเปลือกเข้าสู่เนื้อนั่นเอง นั่นคือการปฏิบัติแก่กันแบบเข้าสังคม (Social) เข้าไปสู่การปฏิบัติแก่กันแบบเข้ากลุ่มเพื่อน (Group) ส่วนการเจาะจากเนื้อเข้าไปสู่แก่นแล้วไม่ถนัดนักเพราะเป็นส่วนที่ลึกที่สุดของต้นไม้ ความไม่ถนัดนี้ก็คงพอ ๆ กับการเปลี่ยนสภาพจากกลุ่มเพื่อน (Group) ที่เคยคบเคยมีกิจกรรมร่วมกันไปเป็นเพื่อนที่สนิทสนมกันที่สุดเหมือนตัวเราเอง (Self) เช่น สามารถยืมเงินกันใช้ได้ มีอาหารแบ่งปันกันรับประทานได้ เล่าปัญหาหรือเรื่องส่วนตัวที่ไม่เคยเล่าให้ฟังได้ ฯลฯ เพราะฉะนั้นการเปรียบคนว่ามีความคล้ายคลึงกับต้นไม้จึงพอเขียนเป็นภาพของต้นไม้หน้าตัดได้ดังนี้

เพื่อการเข้าใจยิ่งขึ้น การเขียนให้วงกลมของหน้าตัดของต้นไม้ต่างเท่า ๆ กัน
คงจะเป็นภาพที่ดูสวยและง่ายต่อการเปรียบเทียบระหว่างคนกับต้นไม้ดังต่อไปนี้

2. ระดับของการปฏิสัมพันธ์

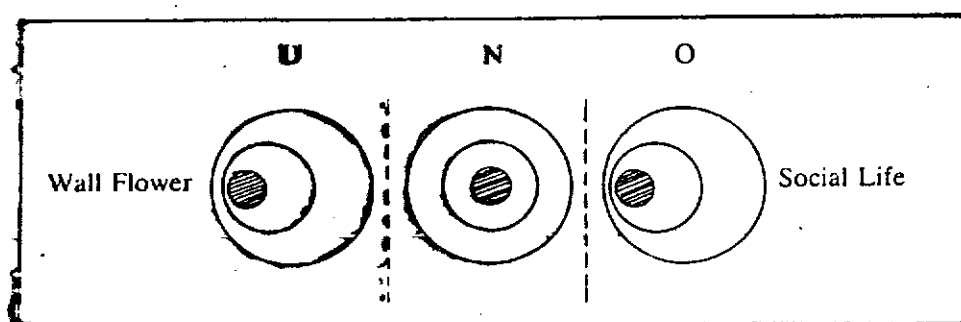
จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของการปฏิสัมพันธ์ของคนกับต้นไม้พอสรุปได้
เป็น 3 ระดับ คือ

2.1 ระดับ Social หมายถึง เมื่อบุคคลคบกันใหม่ ๆ การคบหาเป็นไปเพียง
ผิวเผิน

2.2 ระดับ Group หมายถึง เมื่อบุคคลคบกันรู้จักกันมากขึ้นจนคุ้นเคยกัน แต่ยังไม่ถึงกับเป็นเพื่อนสนิท

2.3 ระดับ Self หมายถึง เมื่อบุคคลมีความสนิทสนมกันอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นเพื่อนคู่หูหรือคู่ครอง

จากพฤติกรรมดังกล่าวของทั้ง 3 ระดับ สามารถเปรียบเทียบกับคน 3 บุคลิกภาพ คือ U Type (คนขี้นม) N Type (คนปกติ) และ O Type (คนคล่อง) ซึ่งพอเขียนเป็นไดอะแกรมได้ดังนี้

1. เส้นขึ้นระหว่างวงกลม หมายถึง เส้นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) มีอยู่
- 2 เส้น คือระหว่าง U กับ N และระหว่าง N กับ O
2. U Type คือวงกลมเล็กซ้ายมือที่เอาแกนหนีไปจนสุด ซึ่งแสดงว่าการเจาะเปลือกและเนื้อกว่าจะถึงแก่นย่อมลำบากมาก เหมือนคนขี้นมที่ไม่ยอมเปิดเผยตนเองแม้จะคบกันไปตั้งนานแล้วก็ตาม
3. O Type คือวงกลมเล็กขวามือที่เอาแกนไปประชิดติดกับเส้นปฏิสัมพันธ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พอเจาะเปลือกก็ถึงแก่นเลย หรือดีไม่ดี O Type อาจจะเปิดเผยตนเอง โดยไม่ต้องเสียเวลาให้เจาะ เหมือนคนคล่องช่างพูด ซึ่งยังไม่ทันได้ถามก็เล่าเรื่องส่วนตัวให้ฟังจนหมด
4. N Type คือวงกลมที่อยู่ระหว่างกลางวงกลม U และวงกลม O ซึ่งเป็นลักษณะของคนปกติในการแสดงออก เมื่อพบใหม่ ๆ ก็มีเปลือก พอคุ้นเคยสนิทสนมก็เปิดเปลือกเข้าสู่เนื้อและแก่นตามลำดับ การเล่าเรื่องความในหรือเรื่องส่วนตัวต้องใช้เวลาในการคบหากัน แต่จะใช้เวลาไม่นานเหมือนคนประเภท U Type

3. บุคลิกภาพของ U, N และ O

3.1 U Personality คือบุคคลที่มีบุคลิกภาพไม่ชอบแสดงออกไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด ๆ หรือกับใครไม่ว่าเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก เขามีลักษณะเป็นคนเงียบขรึม มีความพอใจที่จะอยู่ตามลำพัง เขาจะมีความไม่สบายใจถ้ามีใครมาเร่งให้กระทำหรือแสดงออก เช่น ในงานปาร์ตี้ การให้ออกไปร้องเพลง หรือเป็นคนต้อนรับแขก เขาจะหมดความสุข คนประเภทนี้เมื่ออยู่ในที่ทำงานก็อยากอยู่คนเดียว ความสามารถในการแสดงออกมีน้อย แต่มีคุณสมบัติที่คนอื่น N และ O มีได้ยาก คือลักษณะของ Wall - Flower ซึ่งแปลว่าดอกไม้ประดับที่หมายถึงคนเรียบร้อย น่ารัก สุภาพอ่อนโยน ซึ่งนี่ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของ U Personality ลักษณะความคิดของ U จะเป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับ O คือไม่ใช่ "wide but shallow" คือกว้างแต่ตื้น แต่มีลักษณะเป็น "Narrow but deep" คือแคบแต่ลึก ซึ่งแน่นอนที่สุดเขาจะเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ลึกซึ้งมาก แต่ไม่กว้างขวางหรือคล่องแคล่วแบบ O ส่วนเสียของ U ก็คือ ถ้าเก็บตัวมากเกินไป ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยจะมีความรู้สึกรำคาญและเหนื่อยใจ

3.2 N Personality คือบุคคลโดยทั่วไปส่วนใหญ่ ซึ่งคนประเภทนี้ทำหน้าผู้อ่านทราบเทคนิคในการติดต่อกับ U และ O แล้วละก็ N ย่อมไม่มีปัญหา สมมติคือคนที่ไม่ขรึมเหมือน U แต่ก็ไม่คล่องเหมือน O ในบรรดาคนปกติด้วยกันบางครั้งยังต้องมีแบบที่ค่อนข้างเป็น U และแบบที่ค่อนข้างเป็น O อีก การที่จะแบ่งคนออกเป็น 3 บุคลิกภาพอย่างเด่นชัดนี้ย่อมเป็นไปได้ไม่ชัดเจนนัก แต่อย่างไรก็ตามผู้อ่านคงจะต้องคำนึงถึงเสมอว่า N Personality เป็นคนปกติโดยทั่วไป เช่น เรา ๆ ท่าน ๆ การแสดงออกจะไม่มากนักน้อยมีสิทธิ์คือใจเสียใจ มีอารมณ์ขึ้นบ้างลงบ้าง แต่การแสดงออกทั้งภาษาคำพูดและภาษาท่าทางจะไม่น้อยหรือขรึมเหมือน U Personality และไม่มากหรือคล่องเหมือน O Personality

3.3 O Personality คือบุคคลที่มีบุคลิกภาพชอบแสดงออก การประหม่าสะทกสะท้านแทบไม่มีแต่ตรงกันข้ามเขาจะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสดำเนินการแสดงออกต่อหน้าที่ชุมชน O จะมีความคล่องตัวสูงทั้งภาษาคำพูดและภาษาท่าทาง เขาจะเปิดเผยตัวเองก่อนเสมอ ๆ งานที่ควรมอบให้ทำ ควรเป็นงานทั้งหลายที่ติดต่อหรือต้อนรับคน เขาจะทำได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ลักษณะของ O คือ Social Life ดังกล่าวแล้วถ้าอยู่ ณ ที่ใดก็จะสร้างความครื้นเครงสนุกสนานให้แก่กลุ่ม

หรือหน่วยงานนั้น ๆ แต่ความคล่องตัวหรือความดีนี้แหละ บางครั้งเขาอาจจะแสดงออกมากไปจน
เพื่อนฝูงรำคาญ ซึ่งพอ ๆ กับ บ ที่มีความน่ารักเพราะคุณเป็นคนสุขุมไม่ค่อยจะพูด แต่ถ้าเขาเป็น
มากเกินไปเพื่อน ๆ ก็รำคาญเช่นเดียวกัน ส่วนดีของ อ อีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นคนที่สามารถ
แก้ปัญหาได้เร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเฉพาะหน้า

กิจกรรมการฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสมาชิก

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้สมาชิก ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิก

กิจกรรมที่ 1 "สำรวจสมาชิก"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มนั่งเรียงกันเป็นแถวตอน แล้วเลือกหัวหน้ากลุ่ม ให้หัวหน้ากลุ่มมานั้นชี้แถว
3. ผู้นำกลุ่มบอกให้หัวหน้า ออกสำรวจดูสมาชิกภายในกลุ่มให้ทั่วถึง
4. ผู้นำกลุ่มให้หัวหน้าตอบคำถามที่เกี่ยวกับสมาชิกภายในกลุ่ม โดยไม่ให้หันหน้ากลับไปมองอีก
5. ผู้นำกลุ่มชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิก

กิจกรรมที่ 2 "แต่งตัวคารา"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มให้แต่ละกลุ่มจากกิจกรรมที่แล้ว เลือกตัวแทนออกมา 1 คน เพื่อเป็นคารา และให้สมาชิกหาเครื่องมือ หรืออุปกรณ์สำหรับแต่งตัวคารา ซึ่งหาได้ในขณะนั้น
2. แต่ละกลุ่มพยายามแต่งตัวคาราให้สวยที่สุด
3. ผู้นำกลุ่มอธิบายถึงความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิก

กิจกรรมมนุษยสัมพันธ์

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสามารถพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน

กิจกรรม "แข่งสี่"

อุปกรณ์

1. ตารางแข่งสี่
2. กระดาษ

การดำเนินการ

1. แบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม
2. แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทน ที่มีทักษะในการพูดโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ดี หรือเป็นผู้ที่สามารถหาเหตุผลมาสนับสนุนประเด็นของกลุ่มได้ดี
3. ให้แต่ละกลุ่มเสนอประเด็นของกลุ่ม สลับกันกลุ่มละประเด็น การให้คะแนนถ้าผู้ใดคัดค้านเลยจะได้ 1 คะแนน ถ้ามีผู้คัดค้านเพียงคนเดียวจะไม่ได้คะแนน

กิจกรรมธรรมชาติของกลุ่ม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม และพื้นฐานในการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม
2. เพื่อให้สมาชิกได้วิเคราะห์ธรรมชาติของกลุ่ม และการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

กิจกรรมที่ 1 "ดนตรีไทย"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 4 กลุ่ม
2. ผู้นำกลุ่มนำสมาชิกร้องเพลงดนตรีไทย

อันเพลงไทยไพเราะ เสนาะล้ำ (ข้า)

ทั้งร้องเล่น เต้นรำ สรรหาใจเอ๋ย เอ๋ย โอ สะหนาย

โอ สะหนาย น้อยเลย เอ๋ย.....

3. ผู้นำกลุ่มกำหนดให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเล่นดนตรีไทย 1 ชิ้น คือ ระนาด
ซอ ขลุ่ย ปี่ และกำหนดให้เล่นรับต่อจากร้องเนื้อเพลงแล้ว
4. ผู้นำกลุ่มสรุปเนื้อหา เรื่องกลุ่ม และการทำงานเป็นกลุ่ม

กิจกรรม "กระรอกเข้าโพรง"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มชี้แจงกติกาให้สมาชิกทราบ มีบทบาทให้สมาชิกเลือก 2 บทบาท คือ "กระรอก" และ "โพรง"
2. ผู้นำกลุ่ม จะสั่งให้สมาชิกจับกลุ่มตามจำนวนต้องการ เช่น โพรง 2 กระรอก 1 สมาชิกจะต้องรีบตัดสินใจว่าตนเองจะเป็นโพรง หรือกระรอก ถ้าเป็นโพรงก็จะต้องรีบไปจับคู่กับผู้ที่โพรง และผู้ที่ตัดสินใจเป็นกระรอก จะต้องวิ่งเข้าไปอยู่ในโพรง ตามจำนวนที่ผู้นำกลุ่มสั่ง
3. สมาชิกที่ไม่สามารถเป็นทั้งโพรง และกระรอก จะถูกคัดออก
4. ครึ่งสุดท้าย ผู้นำกลุ่มออกคำสั่งที่จะต้องให้สมาชิกทั้งหมด รวมทั้งคนที่ถูกคัดออกไปแล้ว
5. ผู้นำกลุ่มสำรวจความรู้สึกของสมาชิกที่ต้องออกมานั่งข้างนอกเพราะไม่สามารถเป็นทั้งโพรงและกระรอก และความรู้สึกที่ได้เข้ามาอยู่ในกลุ่มอีกครั้ง
6. ผู้นำกลุ่ม เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้สึก และความคิดเห็นที่ได้จากกิจกรรมนี้

เนื้อหาประกอบกิจกรรม

1. กิจกรรมดนตรีไทยเพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่ม ความพร้อมเพรียงภายในกลุ่ม
2. กิจกรรมกระรอกเข้าโพรง ให้สมาชิกได้เห็นความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการจะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์ต้องการการยอมรับจากผู้อื่น

กิจกรรมการฝึกการทำงานเป็นทีม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม
2. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสวิเคราะห์พฤติกรรมตนเอง และผู้อื่นขณะทำงานร่วมกัน
3. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับปรุงตนเองต่อไป

กิจกรรม "ยิงเรือ"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่ม แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน
2. ผู้นำกลุ่มชี้แจงกติกาการเล่น โดยคนที่อยู่หัวแถวจะต้องชูมือแล้วร้องว่า "เรือมาแล้ว" คนที่ 2 ชูมือขึ้นแล้วร้องว่า "ปึก" คนที่ 3 ชูมือขึ้นแล้วร้องว่า "แป็ก" และคนที่ 4 ชูมือขึ้นแล้วร้องว่า "ปึก" ส่วนคนสุดท้ายลุกขึ้นยืนพร้อมกับชูมือไปยังเรือที่เราจะยิง แล้วร้องว่า "โป้ง..." (ชื่อเรือที่จะยิง)
3. ให้แต่ละกลุ่มตั้งชื่อเรือของตนเอง ไม่เกิน 2 พยางค์
4. เรือลำใดทำผิดพลาดจะถูกจับให้แพ้

กิจกรรมการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย "แย่งชิงรู้"

อุปกรณ์

1. กระป๋อง 2 ขนาด อย่างละ 1 ใบ
2. เชือกยาว 3 เมตร 8 เส้น

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มขออาสาสมัคร 9 คน แล้วเลือกมา 1 คน เพื่อเป็นผู้ส่งงาน ส่วนอีก 8 คน เป็นผู้ปฏิบัติการ
2. ให้ผู้ปฏิบัติการทั้ง 8 คน ใช้ผ้าปิดตา แล้วนำปลายเชือกข้างที่ไม่ได้ผูกติดกับกระป๋อง ให้ผู้ปฏิบัติการถือคนละ 1 เส้น
3. ผู้ออกคำสั่ง จะเป็นผู้ออกให้ผู้ปฏิบัติการทั้ง 8 คน ทำให้กระป๋องที่ผูกติดที่ปลายเชือกอีกด้าน หย่อนลงไปในกระป๋องใบที่ใหญ่กว่าให้สำเร็จ
4. ผู้นำกลุ่มสำรวจความรู้สึกของผู้ปฏิบัติการทั้ง 8 คน หลังจากนั้น ถามความรู้สึกของผู้ส่งการว่า เหตุใดจึงทำงานให้สำเร็จ หรือไม่สำเร็จ เพราะอะไร

กิจกรรมฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้นำ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้นำ
2. เพื่อให้สมาชิกมีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของตนเองและของเพื่อนสมาชิกขณะที่ต้องทำงานร่วมกัน เพื่อนำมาพัฒนาความรับผิดชอบเมื่อจะต้องเป็นผู้นำคนอื่น

กิจกรรม "ล่าลายแทง"

อุปกรณ์

1. ชิ้นส่วนคำถามที่เป็นขมุขมบัตติ และลายแทง
2. กระดาษคำตอบ

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มแต่งตั้งหัวหน้ารับผิดชอบการล่าลายแทง
3. ผู้นำกลุ่มชี้แจงกติกาการเล่น กลุ่มใดเสร็จก่อนกลับมานั่งที่เดิม
4. ผู้นำกลุ่มและสมาชิกร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้นำ

กิจกรรมความรับผิดชอบในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ความรับผิดชอบในการทำงาน และรู้ว่าจะทำอย่างไรให้งานที่รับผิดชอบอยู่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อให้สมาชิกเกิดทักษะในการจัดการ และวางแผน ตลอดจนวางตัวบุคคลในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อให้สมาชิกเกิดมนุษยสัมพันธ์ในการควบคุม และเื้อออำนวยความสะดวกในการทำงานกับสมาชิก

กิจกรรม "แก้เชือก"

อุปกรณ์ เชือกยาว 2 เมตร เท่าจำนวนสมาชิก

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแจกเชือกที่เตรียมไว้ให้สมาชิกคนละ 1 เส้น
2. ให้สมาชิกจับคู่กัน โดยใช้คู่ใจที่ได้จากกิจกรรมคู่ใจ
3. แต่ละคู่ให้นำเชือกที่แจกให้มัดที่ข้อมือทั้งสองข้าง โดยทั้งคู่ให้เชือกคล้องติดกัน ผู้นำกลุ่มบอกให้สมาชิกหาวิธีที่จะออกจากกัน โดยไม่ให้แก้เชือก ทำเชือกขาดหรือ รูดเชือกออกจากปลายมือ
4. ผู้นำกลุ่มอธิบายให้ผู้เข้ากลุ่มเกี่ยวกับการวางแผน และแก้ปัญหาในการทำงาน

กิจกรรมฝึกปฏิบัติความรับผิดชอบในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกทักษะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้และฝึกความรับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับสมาชิก

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม พร้อมกับแจกชิ้นส่วนตัวต่อภาพกลุ่มละ 1 ชุด
2. ให้แต่ละกลุ่มต่อชิ้นส่วนภาพให้สำเร็จ และสำรวจว่ากลุ่มใดที่ทำงานได้รวดเร็วและถูกต้อง สวยงาม
3. สมาชิกร่วมกันอภิปรายว่า มีสาเหตุอะไรที่ทำให้ทำงานไม่บรรลุผลสำเร็จและมีวิธีการอะไรที่ทำงานประสบผลสำเร็จ

กิจกรรมการฝึกปฏิบัติความสามารถในการจัดการ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสดีกความสามารถในการจัดการ และเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในการทำงาน เมื่อต้องเป็นผู้นำ

กิจกรรม "เจดีย์ชีวิต"

อุปกรณ์

1. กระดาษชาร์ต จำนวน 12 แผ่น
2. เทปกาว 3 ม้วน
3. ปากกาเมจิกสีต่าง ๆ

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม แจกอุปกรณ์ คือกระดาษชาร์ต กลุ่มละ 4 แผ่น เทปกาวกลุ่มละ 1 ม้วน ปากกาเมจิกกลุ่มละ 3 แท่ง
2. ผู้นำกลุ่มแต่ละกลุ่ม ท้าเจดีย์จากอุปกรณ์ที่แจกให้เท่านั้น โดยจะต้องสร้างให้สวยที่สุด สูงที่สุด และแข็งแรงที่สุด ภายในเวลาที่จำกัดให้
3. หลังการตัดสินใจว่าเจดีย์กลุ่มใดดีที่สุดแล้ว ผู้นำกลุ่มสอบถามวิธีการทำงานของแต่ละกลุ่ม และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน

กิจกรรมการปิดกลุ่ม

เวลา 2 ชั่วโมง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้สมาชิกเกิดความประทับใจ และยอมรับที่จะนำสิ่งที่ได้จากการเข้ากลุ่มไปพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับตนเอง
2. เพื่อให้สมาชิกได้สรุปเนื้อหาที่เรียนรู้มาตลอดการการเข้ากลุ่มในครั้งนี้ และยังได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนวความคิดต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกด้วยกัน
3. เพื่อสมาชิกทั้งหมด และผู้นำกลุ่มจากกันด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน

กิจกรรมที่ 1 "ต่อยาว"

การดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มหาสิ่งของที่มีติดตัวที่คิดว่าจะสละได้ นำมาวางต่อกันกลุ่มไหนจะต่อได้ยาวที่สุดในเวลาที่จำกัดให้

3. ผู้นำกลุ่มร่วมกับสมาชิก อภิปรายว่าความรับผิดชอบต่อกลุ่มคืออะไร ทำไมเราจึงต้องเสียสละเพื่อกลุ่ม

กิจกรรมที่ 2 "มาลัยความรัก"

อุปกรณ์

1. กระดาษสีต่าง ๆ ตัดเป็นชิ้นขนาด 1 นิ้ว 4 นิ้ว
2. กาว

การดำเนินการ

1. จากกลุ่มที่แบ่งไว้ขณะแข่งต่อยาว ผู้นำกลุ่มแจกกระดาษสีกลุ่มละ 30 เส้น และ กาว 1 ขวด
2. ให้แต่ละกลุ่มทามาลัยมาลัยละ 1 เส้น
3. เชิญผู้บริหารโรงเรียนออกมานั่ง 3 ท่าน ให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มนำมาลัยไปคล้องคอผู้บริหาร สมาชิกทุกคนร่วมร้องเพลงมาลัยความรัก

กิจกรรมอาดา

การทบทวน

1. สมาชิกร่วมร้องเพลงอา
2. แสงเทียนส่องใจ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายนินคม ชื่อสกุล ชนะไพฑูรย์

เกิดวันที่ 2 เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2500

สถานที่เกิด อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 6 มุขมนตรี ต.หมากแข้ง อ. เมือง จ.อุดรธานี

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน รับราชการครู สังกัดกรมสามัญศึกษา

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี

โทรศัพท์ 271323

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2528 ปกศ.สูง วิชาเอกศิลปศึกษา วิทยาลัยครูอุดรธานี

พ.ศ. 2531 ค.บ. วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว วิทยาลัยครูอุดรธานี

พ.ศ. 2535 กศ.ม. วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบ
 ของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดงวิทยา จังหวัดอุดรธานี

บทคัดย่อ

๑๒๖

นิคม ชะโนสุทรย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

กรกฎาคม 2535

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและ
กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้นำนักเรียนโรงเรียนบ้านดุงวิทยา ปีการศึกษา 2534
ที่มีคะแนนความรับผิดชอบต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 24 คน แล้วนำมาสุ่มง่ายเพื่อ
แบ่งเป็นกลุ่มฝึกอบรม และกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มละ 12 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรม มีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงขึ้นกว่า
ก่อนการเข้ากลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ผู้นำนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีพัฒนาการด้านความรักความรับผิดชอบสูงขึ้น
กว่าก่อนการเข้ากลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผู้นำนักเรียนที่เข้ากลุ่มฝึกอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีพัฒนาการด้าน
ความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันภายหลังการเข้ากลุ่ม
4. หลังการเข้ากลุ่มผ่านไปแล้ว 4 สัปดาห์ ความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน
ทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคงทนของความ
รับผิดชอบของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน

A COMPARISON OF THE EFFECT OF T-GROUP AND GROUP WORK ON
RESPONSIBILITIES OF STUDENT LEADERS AT BANDUNGWITHAYA
SCHOOL IN CHANGWAT UDON THANI

AN ABSTRACT

BY

NIKHOM CHANAPATTOON

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

July 1992

The purpose of this experimental research was to compare the effect of T-GROUP and GROUP WORK on responsibilities of student leaders at Bandungwithaya School in Changwat Udon Thani in the academic year 1991. The 24 subjects were selected from student leaders whose responsibilities scores were lower than the percentile rank of 50. Then the subjects were randomly selected for the T-Group treatment and the GROUP WORK treatment ; each group consisted of 12 persons.

The result were as follows :

1. The responsibilities of the student leaders in the T-GROUP was significantly higher than before the experiment at .01 level.
2. The responsibilities of the student leaders in the GROUP WORK was significantly higher than before the experiment at .01 level.
3. After the experiment the responsibilities of the student leaders in the T-GROUP was not significantly different from the student leaders in the GROUP WORK.
4. Four weeks after the experiment, the responsibilities of the student leaders in the T-GROUP and the GROUP WORK were not significantly different from right after the experiment. The consistency of the responsibilities of the student leaders in the T-GROUP and in the GROUP WORK was not significantly different at .01 level.